

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Η κοινωνική ένταξη των παιδιών των μεταναστών μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η σημασία της συμμετοχής των γονιών στη σχολική ζωή: Η περίπτωση ενός νηπιαγωγείου και ενός δημοτικού σχολείου του νομού Κορινθίας»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κωνσταντίνα Καλλή

Τριμελής εξεταστική επιτροπή
Δημήτριος Βενιέρης
Αθανάσιος Κατσής
Ανδρέας Φερόνας

Κόρινθος, Ιούνιος 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Το φαινόμενο της μετανάστευσης	8
Εισαγωγή κεφαλαίου	8
1.1. Ορισμοί βασικών εννοιών.....	8
1.2. Πολιτικές αντιμετώπισης της μετανάστευσης.....	9
1.2.1. Κοινωνική Ένταξη και Κοινωνική Ενσωμάτωση	10
1.3. Η μεταναστευτική πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η μετανάστευση στην Ελλάδα.....	15
Εισαγωγή κεφαλαίου	15
2.1. Συνοπτική ιστορική διαδρομή.....	15
2.2. Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική	16
2.2.1. Το θεσμικό πλαίσιο για τη μετανάστευση	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Εκπαιδευτική πολιτική και διαπολιτισμική εκπαίδευση.....	19
Εισαγωγή κεφαλαίου	19
3.1. Μετανάστευση και μοντέλα εκπαιδευτικής πολιτικής.....	19
3.1.1. Βασικές αρχές και αξιώματα της διαπολιτισμικού μοντέλου.....	21
3.2. Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική.....	23
3.2.1. Παιδιά μεταναστών στα ελληνικά σχολεία.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η Γονική εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία	27
Εισαγωγή κεφαλαίου	27
4.1. Η έννοια της γονικής εμπλοκής.....	27
4.2. Τύποι εμπλοκής των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους	27
4.3. Σχέση γονικής εμπλοκής και σχολικών επιδόσεων.....	31
4.3.1. Παράγοντες που επηρεάζουν τη γονική εμπλοκή των μεταναστών γονέων	33
4.3.2. Γονική εμπλοκή και κοινωνικό/πολιτισμικό κεφάλαιο.....	34
4.4. Η γονική εμπλοκή στην Ελλάδα	36
4.4.1. Γονική εμπλοκή και Έλληνες εκπαιδευτικοί.....	37
4.5. Συμπεράσματα θεωρητικού μέρους.....	39
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η διεξαγωγή της έρευνας	41

5.1.	Σκοπός, στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας	41
5.2.	Μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας και ερευνητικό εργαλείο	41
5.3.	Διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων	43
5.4.	Το δείγμα της έρευνας.....	44
5.5.	Αξιοπιστία – εγκυρότητα της έρευνας	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Αποτελέσματα της έρευνας		46
6.1	Παρουσίαση αποτελεσμάτων ανά συνέντευξη	46
6.2.	Σύνθεση αποτελεσμάτων	62
6.2.1.	Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος.....	62
6.2.2.	Σύνθεση αποτελεσμάτων ανά ερευνητικό ερώτημα	65
6.2.3.	Συσχέτιση δημογραφικών στοιχείων και επικοινωνίας των μεταναστών γονέων με τους εκπαιδευτικούς	66
6.2.4.	Συσχέτιση δημογραφικών στοιχείων και προσδοκιών των μεταναστών γονέων για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους.	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συζήτηση αποτελεσμάτων-συμπεράσματα.....		71
Εισαγωγή κεφαλαίου		71
7.1.	Ευρήματα απαντήσεων μεταναστών γονέων	71
7.1.1.	Επικοινωνία μεταναστών γονέων και σχολείου	71
7.1.2.	Εμπλοκή μεταναστών γονέων στη μάθηση στο σπίτι.....	73
7.1.3.	Εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες	75
7.2.	Συμπερασματικές παρατηρήσεις - προτάσεις	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ		86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ		88

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία διερευνάται η γονική εμπλοκή των μεταναστών γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα σε δύο σχολεία του νομού Κορινθίας και, μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων, καταγράφηκε ο βαθμός συμμετοχής δώδεκα μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους, εντοπίστηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους ή μη και ανιχνεύθηκαν οι προσδοκίες τους. Διαπιστώθηκε ότι, οι μετανάστες γονείς της έρευνας έχουν απαιτήσεις από τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους, ακολουθούν τα πρότυπα της γονικής εμπλοκής των ελλήνων γονέων και γενικότερα θεωρούν την εκπαίδευση ως τη βάση για την ένταξη των παιδιών τους στην ελληνική κοινωνία. Ωστόσο, κατά την εμπλοκή τους στα εκπαιδευτικά θέματα των παιδιών τους διαφάνηκε ότι η ελλιπής γνώση της ελληνικής και η συστολή επειδή νοιώθουν ξένοι δεν τους επιτρέπουν την επιθυμητή από αυτούς γονική εμπλοκή. Η γνώση και η κατανόηση των εμποδίων που μπορεί να επηρεάζουν τη γονική εμπλοκή των μεταναστών γονέων θα βοηθήσει στην προώθηση ανάλογων μεταναστευτικών πολιτικών, που θα εξυπηρετήσουν τους συνεχώς εισερχόμενους αλλοδαπούς γονείς στη χώρα μας.

Λέξεις κλειδιά: μετανάστευση, κοινωνική ένταξη, εκπαίδευση, γονική εμπλοκή

ABSTRACT

The aim of the study is to investigate the immigrant parents' involvement in their children's education. For this purpose, twelve immigrant parents participated, through semi structured interviews, in a qualitative survey conducted in two schools of Corinth prefecture. The level of their involvement was measured as well as the factors that affect it, and their expectations were documented. The survey indicated that immigrant parents have high expectations for their children's school attainment. They adhere to the local culture, educational-wise, and consider education as the key to the successful assimilation in Greek society.

However, results suggested that lack of knowledge of Greek language, on behalf of parents, and their feeling of being foreigners limits the engagement in their children's educational process.

It is concluded that understanding the factors that restraint parental involvement in education, will help designing immigration policy to serve the growing influx of overseas parents in our country.

Keywords: immigration, education, social integration, parental involvement.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μεγάλη αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες έχει επηρεάσει τις κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικές δομές των χωρών υποδοχής, ιδιαίτερα αυτές που δεν είχαν την ανάλογη εμπειρία, όπως και η Ελλάδα, η οποία μετατράπηκε αίφνης από χώρα αποστολής μεταναστών σε χώρα υποδοχής τους. Για αρκετούς από αυτούς η Ελλάδα αποτελούσε έναν μόνιμο προορισμό μετανάστευσης, όπως δείχνει και η αυξανόμενη παρουσία των αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία. Αυτό είχε ως συνέπεια να κληθεί η χώρα σε σύντομο χρονικό διάστημα όχι μόνο να αντιμετωπίσει και να διαχειριστεί το φαινόμενο της μετανάστευσης, αλλά και τα απορρέοντα θέματα που κυρίως συνδέονται με τα παιδιά των μεταναστών και την εκπαίδευσή τους, η οποία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την ενσωμάτωσή τους στη χώρα υποδοχής. Στο πλαίσιο αυτό, η συμμετοχή των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία και στη σχολική ζωή των παιδιών τους αποκτά ιδιαίτερη σημασία, με την παραδοχή ότι η γονική εμπλοκή επιδρά θετικά τόσο στη σχολική τους επίδοση όσο και στη ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

Η παρούσα ποιοτική έρευνα επιχειρεί να διερευνήσει κατά πόσο εμπλέκονται οι μετανάστες γονείς στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους. Λαμβάνοντας υπόψη ως δείγματα αλλοδαπούς γονείς των οποίων τα παιδιά μαθητεύουν σε δύο σχολεία του νομού Κορινθίας, ένα νηπιαγωγείο και ένα δημοτικό, θα καταγραφεί ο βαθμός συμμετοχής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και στην επικοινωνία τους με το σχολείο, θα εντοπιστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους και θα ανιχνευθούν οι προσδοκίες τους από την εκπαίδευση των παιδιών τους.

Το πρώτο μέρος της διπλωματικής, περιλαμβάνει το θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο βασίστηκε η έρευνα και αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, επιχειρείται εννοιολογική αποσαφήνιση του φαινομένου της μετανάστευσης και παράθεση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης που εφαρμόζονται για την αντιμετώπισή του. Επίσης, παραθέτονται οι προσπάθειες για μια κοινή ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και οι οδηγίες που υποχρεούται να εφαρμόζει η Ελλάδα, ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζεται στην Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής μεταναστών. Αρχικά, παρουσιάζεται μία σύντομη ιστορική διαδρομή της μετανάστευσης στη χώρα και στη

συνέχεια το θεσμικό μεταναστευτικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Στο τρίτο κεφάλαιο, με στόχο την ανάδειξη του ρόλου της εκπαιδευτικής μεταναστευτικής πολιτικής, παρατίθενται τα διάφορα εκπαιδευτικά μοντέλα που έχουν διαμορφωθεί και εφαρμοστεί με σκοπό την ένταξη των παιδιών των μεταναστών στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών υποδοχής. Επίσης παρουσιάζονται οι βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, το μοντέλο που έχει υιοθετηθεί τόσο από την Ε.Ε όσο και από την Ελλάδα, και είναι αυτό που θεωρεί τη συνεργασία με τους γονείς ως θεμελιώδη προϋπόθεση ενδυνάμωσης των αλλοδαπών μαθητών. Ακόμη, αναδεικνύεται η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική με την παράθεση των μέτρων που έχουν ληφθεί για την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στη γονική εμπλοκή, στους διάφορους τύπους αυτής και στους κύριους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τέλος, παρουσιάζεται η γονική εμπλοκή στην Ελλάδα, μέσα από το θεσμικό της πλαίσιο αλλά και των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών γι' αυτή.

Το δεύτερο μέρος, περιλαμβάνει το εμπειρικό μέρος και αποτελείται από δύο κεφάλαια. Στο πέμπτο κεφάλαιο, προσδιορίζονται ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας και διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα. Κατόπιν, διευκρινίζεται το δείγμα της έρευνας και αναφέρονται οι δυσκολίες και οι περιορισμοί της ερευνητικής διαδικασίας. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται η μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας και το εργαλείο που επιλέχθηκε για τη συλλογή των δεδομένων. Τέλος, αναφέρονται οι ενέργειες που σχεδιάστηκαν για την εξασφάλιση της εγκυρότητας και αξιοπιστίας της έρευνας καθώς και η μέθοδος επεξεργασίας και ανάλυσης των ερευνητικών δεδομένων. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας και επιχειρείται ο σχολιασμός και η ερμηνευτική προσέγγιση των κυριότερων ευρημάτων.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Το φαινόμενο της μετανάστευσης

Εισαγωγή κεφαλαίου

Η μετανάστευση αποτελεί ένα διαχρονικό αλλά και δυναμικό φαινόμενο που μεταβάλλεται συνεχώς, προκαλώντας αλλαγές τόσο στις χώρες υποδοχής, όσο και στις χώρες προέλευσης. Η διασαφήνιση ορισμένων βασικών εννοιών, σχετικών με το φαινόμενο της μετανάστευσης, θα βοηθήσει στην κατανόηση και ερμηνεία του. Επίσης, η συνοπτική παρουσίαση της μεταναστευτικής πολιτικής που υιοθετείται από την Ε.Ε κρίνεται αναγκαία, καθώς αυτή επιδρά στη διαμόρφωση συγκεκριμένης μεταναστευτικής πολιτικής των κρατών-μελών, επομένως και της Ελλάδας.

1.1. Ορισμοί βασικών εννοιών

Σύμφωνα με τις κοινωνικές επιστήμες και το Διεθνές Δίκαιο ως μετανάστευση (*immigration*) ορίζεται η μετακίνηση-εγκατάσταση ανθρώπων προς μία χώρα της οποίας δεν έχουν την ιθαγένεια. Πρόκειται για συνεχή ροή προσώπων από και προς μια περιοχή και μία από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες (Τσαούσης, 1996:238), αφού έχει ως αποτέλεσμα τη μηχανική ή τεχνητή ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού, σε αντίθεση με τις άλλες δύο διαδικασίες (γεννητικότητα, θνησιμότητα), που έχουν σχέση με τη φυσική ανανέωση και φθορά του. Η μετανάστευση αποτελεί μία πολυσύνθετη διαδικασία με σημαντικές κοινωνικές παραμέτρους, που, σύμφωνα με την Κοιλιάρη (1997:8-9) επηρεάζουν «*τα ίδια τα άτομα, τους προσανατολισμούς τους, τον τρόπο συμπεριφοράς τους και τον κοινωνικό τους περίγυρο, τις ομάδες στις οποίες ανήκαν ή ανήκουν ή αισθάνονται ότι ανήκουν τα μετακινούμενα αυτά άτομα ...*».

Ο 20^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται ως ο «αιώνας της μετανάστευσης», αφού σε αυτόν σημειώθηκαν οι σημαντικότερες πληθυσμιακές αλλαγές και μετακινήσεις (ειρηνικές ή βίαιες) (Λαζαρίδης & Αμίτσης, 2001:258). Το φαινόμενο στις ημέρες μας εντείνεται καθώς η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει μεταναστεύσεις κάτω από συνθήκες άσκησης βίας και διώξεων (Σαρρής, 2008:7) και τη μεγαλύτερη προσφυγική κρίση που οφείλεται στο συνεχιζόμενο πόλεμο της Συρίας, ο οποίος

οδηγεί εκατομμύρια ανθρώπους μακριά από την πατρίδα τους¹. Με βάση την εξέλιξη αυτού του φαινομένου η μετανάστευση διακρίνεται σε «παραδοσιακή» και «σύγχρονη» (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2002). Η «παραδοσιακή» πραγματοποιήθηκε πριν από τους δυο Παγκοσμίους Πολέμους και είχε υπερπόντια επέκταση ενώ η «σύγχρονη», η μετακίνηση πληθυσμών, κυρίως, προς την Ευρώπη εντοπίζεται με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και σχετίζεται απόλυτα, με την κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη και την εκβιομηχάνιση (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2002:14. Μουσούρου, 1991:16-17).

Τα δύο βασικά αίτια που ωθούν τα άτομα να εγκαταλείψουν τη χώρα τους συνιστούν και τη διάκριση ανάμεσα στον μετανάστη και τον πρόσφυγα. Ο πρώτος εγκαταλείπει οικιοθελώς τη χώρα του για να εγκατασταθεί σε άλλη χώρα έχοντας προσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους ο πρόσφυγας, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης², βρίσκεται εκτός της χώρας υπηκοότητάς του λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης και δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει. Παρά το γεγονός ότι, οι δύο ανωτέρω κατηγορίες, νομικά και πολιτικά, είναι διαφορετικές τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, σε ότι αφορά την εγκατάστασή τους στη χώρα υποδοχής και συνεπώς ως προς τις διαδικασίες ένταξης και ενσωμάτωσής τους, είναι κοινά (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2002:15).

1.2. Πολιτικές αντιμετώπισης της μετανάστευσης

Η μεταναστευτική πολιτική, δηλαδή το σύνολο των μέτρων που εφαρμόζονται για την αντιμετώπιση του φαινομένου πραγματοποιείται με δύο αναγκαίους, συμπληρωματικούς άξονες (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2002:24). Με τον πρώτο, που έχει χαρακτήρα «κατασταλτικό», «αστυνομικό», «αμυντικό» και «απωθητικό», επομένως και αρνητικό ως προς το περιεχόμενό του (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου,

¹ Σύμφωνα με την τελευταία ενημέρωση (4 Απριλίου 2016) της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες ο καταγεγραμμένος αριθμός των προσφύγων από τη Συρία ανέρχεται στους 4.803.643: http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=1.234522398.1267462935.1460015516 (ανακτήθηκε 8.4.2016)

² Η Σύμβαση της Γενεύης, η οποία εγκρίθηκε στις 28 Ιουλίου του 1951 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, αποτελεί το βασικό κείμενο για την προστασία των προσφύγων. Καθορίζει ακριβώς το ποιος είναι ο πρόσφυγας και το είδος της νομικής προστασίας ή άλλης παροχής, καθώς και των κοινωνικών δικαιωμάτων που αυτός ή αυτή οφείλει να λάβει από τα κράτη που υπέγραψαν το έγγραφο. Επίσης, καθορίζει τις υποχρεώσεις του πρόσφυγα στις χώρες υποδοχής και ορίζει συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, όπως οι τρομοκράτες, που δεν δικαιούνται προσφυγικής ιδιότητας: United Nations High Commissioner for Refugees: <http://www.unhcr.org/refworld/rsd.html>

2002:24) ρυθμίζεται και ελέγχεται η είσοδος, η διαμονή και η απασχόληση των πολιτών που εισέρχονται στην επικράτεια μιας χώρας. Με το δεύτερο, εφαρμόζονται «πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης» θεσπίζονται και εφαρμόζονται οι απαραίτητες νομικές και τυπικές προϋποθέσεις για τη σύγκλιση των μεταναστών με τους πολίτες (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2002:25). Αν και ξεκάθαροι οι άξονες, ως προς τους στόχους που διακηρύσσουν, διαφέρει η εφαρμογή τους από χώρα σε χώρα, αφού το κάθε κράτος διαχειρίζεται τη μετανάστευση ανάλογα με τις κοινωνικοοικονομικές του ανάγκες ή το μεταναστευτικό του παρελθόν. Στην Ευρώπη υπάρχουν χώρες με μεγάλη παράδοση στη διαχείριση της μετανάστευσης (Γαλλία, Βρετανία, Γερμανία) και άλλες που χαρακτηρίζονται ως «νέες χώρες υποδοχής» (Μουσούρου, 1991:151). Λόγω δε της έκτασης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και υπό την πίεση της κοινής τους γνώμης σχετικά με τα μεταναστευτικά ζητήματα³ την περίοδο 2010-2011 αρκετά κράτη αναθεώρησαν τη μεταναστευτική τους πολιτική.

1.2.1. Κοινωνική Ένταξη και Κοινωνική Ενσωμάτωση

Οι σημαντικοί για την κοινωνιολογική επιστήμη, όροι «ένταξη» και «ενσωμάτωση» περιγράφουν τις διαδικασίες συμμετοχής, ελλειπούς ή μη του ατόμου σε ένα κοινωνικό σύστημα (Δημουλάς, Παπαδοπούλου, 2004:31). «Κοινωνική ένταξη» είναι η ομαλή προσαρμογή του ατόμου στην κοινωνία, η κοινωνικοποίησή του και η υιοθέτηση από αυτό συγκεκριμένων συνηθειών, συμπεριφορών, οι οποίες θα του επιτρέψουν να απορροφηθεί ομαλά και να ζήσει αρμονικά με τους άλλους πολίτες. Ο όρος κοινωνική ενσωμάτωση⁴ προσδιορίζει το βαθμό και τις διαδικασίες ενσωμάτωσης είτε μιας κοινωνίας στο σύνολό της είτε τη σχέση των ατόμων μέσα στην κοινωνία (Schnapper, 2008:114). Ο όρος αναφέρεται αποκλειστικά στους μετανάστες, οι οποίοι διαφοροποιούνται από το γηγενή πληθυσμό της κοινωνίας που εισέρχονται, αφού έχουν ήδη κοινωνικοποιηθεί και ενσωματωθεί στην κοινωνία καταγωγής τους. Επομένως, η διαδικασία της κοινωνικής ενσωμάτωσης είναι η πορεία προς μια επιθυμητή κατάσταση όπου απουσιάζουν οι διακρίσεις μεταξύ

³ Τα στοιχεία δημοσιεύονται στην έκθεση του ΟΟΣΑ *Προοπτικές της διεθνούς μετανάστευσης 2012*, διαθέσιμο στο http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/migr_outlook-2012-sum-03C0A (ανακτήθηκε 7.4.2016)

⁴ Η καταγωγή του όρου ενσωμάτωση αποδίδεται στον Emile Durkheim, ο οποίος στο έργο του *Οι κοινωνικές αιτίες της αυτοκτονίας* μιλούσε για *ενσωμάτωση της κοινωνίας (integration de la société)* και για *ενσωμάτωση στην κοινωνία (integration à la société)*, στο Παπαδοπούλου, Δ., (2013)

συγκρίσιμων ομάδων ημεδαπών και αλλοδαπών στη χώρα υποδοχής (Αμίτσης, Λαζαρίδη, 2001). Διαπιστώνεται ότι, αμφότεροι οι όροι παραπέμπουν σε διαφορετικές περιπτώσεις. Ένα βασικό κριτήριο διαφοροποίησής τους είναι ο διαχωρισμός ανάμεσα στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο του ατόμου (Δημουλάς, Παπαδοπούλου, 2004). Όλοι οι τομείς της καθημερινής ζωής του ατόμου (η απασχόληση, η κατοικία, η εκμάθηση της γλώσσας, η εκπαίδευση) αποτελούν βασικούς παράγοντες κοινωνικής ένταξης. Αντίθετα, η σφαίρα του ιδιωτικού βίου (οικογένεια, θρησκεία, πολιτισμικές διαστάσεις) και οι δραστηριότητες του ατόμου μέσα σε αυτήν παραπέμπουν στην κοινωνική ενσωμάτωση. Στην πράξη οι δύο διαδικασίες δεν θεωρούνται ανεξάρτητες η μία από την άλλη, αλληλοεπηρεάζονται και αναμφισβήτητα η ένταξη τροφοδοτεί τη διαδικασία ενσωμάτωσης, χωρίς ωστόσο η πρώτη να οδηγεί πάντα στην υλοποίηση της δεύτερης. Επισημαίνεται ότι με τον όρο ενσωμάτωση, αναφερόμαστε στα παιδιά μεταναστών δεύτερης γενιάς, με κυριότερο παράγοντα την κοινωνική ενσωμάτωση στην εκπαίδευση. Τα παιδιά αυτά δεν εντάσσονται μόνο στην κοινωνία συμμετέχοντας στο εκπαιδευτικό της σύστημα, αλλά ενσωματώνονται υιοθετώντας κοινωνικές αξίες της κοινωνίας εγκατάστασης (Παπαδοπούλου, 2007).

1.3. Η μεταναστευτική πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η μετανάστευση προς την Ευρώπη είναι ένα φαινόμενο που εκδηλώθηκε κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αρχικά αφορούσε, κυρίως, στις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, ενώ μετά τη δεκαετία του '80 τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου. Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε διατηρούσαν μέχρι και το τέλος, σχεδόν, της δεκαετίας του 1990, αναπόσπαστο το δικαίωμά τους να καθορίζουν τις πολιτικές και το καθεστώς για τους υπηκόους «τρίτων» χωρών που εισέρχονταν και διέμεναν στο έδαφός τους. Ωστόσο, η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων εντός της Ε.Ε. και οι αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές, σε συνδυασμό με την ενδυνάμωση των ευρωπαϊκών θεσμών, οδήγησαν σταδιακά στη συνειδητοποίηση της ανάγκης για κοινοτική δράση (Σαρρής, 2008:11)

Αφετηρία της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής αποτέλεσε η Συνθήκη Σένγκεν (1985) για τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε και της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών κρατών-μελών στον Ενιαίο Χώρο, σε συνδυασμό με την

Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986)⁵. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), τοποθέτησε την πολιτική της μετανάστευσης και του ασύλου στο επίκεντρο του τρίτου πυλώνα, ωστόσο οι διατάξεις της δεν ήταν δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη (Βαρβιτσιώτης, Καμπούρογλου, 2006:18). Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1999) η πολιτική της μετανάστευσης και του ασύλου μεταφέρθηκε στον δεσμευτικό για τα κράτη-μέλη πρώτο πυλώνα και προβλέφθηκαν μέτρα για την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, τον έλεγχο στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών. Στη Σύνοδο Κορυφής του Τάμπερε (Φιλανδία, 15-16/10/1999) τέθηκαν οι βάσεις μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο και συμφωνήθηκε η ανάγκη διαμόρφωσης μιας δυναμικής ενταξιακής πολιτικής στη βάση της ισότιμης μεταχείρισης των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος των κρατών⁶. Ακολούθησαν δεσμευτικά κείμενα-Οδηγίες (2000/43/EK⁷, 2003/86/EK⁸, 2000/78/EK⁹, 2003/109/EK¹⁰) που διαμόρφωσαν κοινή ενταξιακή πολιτική ενώ στο πολυετές Πρόγραμμα της Χάγης, τέθηκαν προτεραιότητες στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (πενταετία 2005-2010). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο¹¹ έθεσε ως προτεραιότητες την προώθηση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες, τη δημιουργία ενός κοινού χώρου ασύλου σύμφωνα με την ανθρωπιστική παράδοση και τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ένωσης, τη συντονισμένη διαχείριση της νόμιμης και της παράνομης μετανάστευσης κ.ά. Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης (2009) παρείχε τον οδικό χάρτη της Ε.Ε για την

⁵ Σύμφωνα με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη η εσωτερική αγορά ορίζεται ως «χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα στον οποίο διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των ατόμων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων». <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0359&from=EN> (ανακτήθηκε 1.12.2015)

⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, 15-16 Οκτωβρίου 1999. Συμπεράσματα Προεδρίας, διαθέσιμο στο http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/%CE%A4AMPERE_1999_EL.pdf (ανακτήθηκε 2.12.2015)

⁷ Οδηγία 2000/43/EK, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. L 180*, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:el:HTML> (ανακτήθηκε 2.12.2015)

⁸ Οδηγία 2000/78/EK, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. αριθ. L 303*, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:el:HTML> (ανακτήθηκε 2.12.2015)

⁹ Οδηγία 2003/86/EK, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. L 251*, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32003L0086> (ανακτήθηκε 2.12.2015)

¹⁰ Οδηγία 2003/109/EK, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. L 016*, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32003L0109> (ανακτήθηκε 2.12.2015)

¹¹ Πρόγραμμα Χάγης, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C236*, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:116002> (ανακτήθηκε 2.12.2015)

υλοποίηση του έργου της, αναφορικά με τη δημιουργία ενός χώρου δικαιοσύνης, ελευθερίας και ασφάλειας (περίοδος 2010-2014). Η επιτυχημένη ένταξη των νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών προσδιορίστηκε θεμελιώδης και ότι οι πολιτικές ένταξης των κρατών-μελών θα υποστηρίζονταν από συντονισμό, δομών και εργαλείων με σκοπό την ανταλλαγή γνώσεων και ανάπτυξη πολιτικών. Το 2010 συστήθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους πρόσφυγες με στόχο την ισορροπία στις οικονομικές επιβαρύνσεις που επωμίζονται τα κράτη-μέλη, μέσω ενός συστήματος αναδιανομής (Βούλγαρη και Μαργαρώνη, 2014).

Επισημαίνεται ότι, για την αναγκαιότητα προσδιορισμού αρμόδιου κράτους μέλους στον έλεγχο της αίτησης παροχής ασύλου από πολίτη τρίτης χώρας προσδιορίστηκε στον κανονισμό του Δουβλίνου II (αρ.343/2003 Συμβούλιο 18/02/2003) να επιτρέπεται σε κάθε αιτούντα μόνο μια διαδικασία ασύλου εντός της Ε.Ε. Το Δουβλίνο III (Κανονισμός 604/2013) έθεσε νέα κριτήρια και μηχανισμούς προσδιορισμού του κράτους μέλους-υπεύθυνου για εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας η οποία υποβάλλεται από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα.¹²

Με βάση τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η Ε.Ε αναγνωρίζει ότι η κοινή διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου αποτελεί μονόδρομο για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες και ότι η κοινή ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική θα πρέπει να βασίζεται στην αλληλεγγύη. Ωστόσο, η Ε.Ε για να πετύχει τους στόχους της πρέπει προηγουμένως να επιλύσει δύο ζητήματα, τα οποία συχνά καθιστούν τις προσπάθειές της αναποτελεσματικές. Το πρώτο αφορά στην απροθυμία των κρατών-μελών της να απεμπολήσουν την αποκλειστική τους αρμοδιότητα στη χάραξη της μεταναστευτικής τους πολιτικής και της πολιτικής ασύλου και το δεύτερο στην ανομοιογένεια του εσωτερικού της. Η ανομοιογένεια διαφαίνεται τόσο στα διαφορετικά μέσα και μηχανισμούς αντιμετώπισης του μεταναστευτικού φαινομένου, όσο και στο βαθμό κοινωνικής ωριμότητας που επιδεικνύει η κάθε χώρα, γεγονός που ανακύπτει από την πολιτική της ιστορία, την εμπειρία της ή μη στην υποδοχή μεταναστών αλλά και από το βαθμό συνειδητοποίησης και κοινωνικής υπευθυνότητας των πολιτών της. Η πρόσφατη προσφυγική κρίση (2015) έθεσε την Ε.Ε αντιμέτωπη τόσο με τις δικές της

¹² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013, *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 180*, διαθέσιμο στο <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0031:0059:EL:PDF> (ανακτήθηκε 4.12.2015)

διακηρυγμένες αρχές και αξίες όσο και με τους μηχανισμούς της. Η κοινή πολιτική ασύλου απέτυχε, αφού η Συμφωνία του Δουβλίνου δεν παρείχε τον αποτελεσματικό μηχανισμό για την κατανομή των αιτούντων άσυλο σε όλα τα κράτη-μέλη μετά την αρχική καταγραφή τους στην πρώτη χώρα υποδοχής, ενώ οι εκκλήσεις κρατών για ευρωπαϊκή αλληλεγγύη δεν εισακούγονταν και δημιουργήθηκαν σιδερόφρακτα σύνορα για να εμποδιστούν οι προσφυγικές ροές προς την Ευρώπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η μετανάστευση στην Ελλάδα

Εισαγωγή κεφαλαίου

Στο προηγούμενο κεφάλαιο προσδιορίσαμε τις έννοιες του μετανάστη και του πρόσφυγα, αναφερθήκαμε στη μετανάστευση και στις σχετικές ευρωπαϊκές πολιτικές. Στο παρόν κεφάλαιο θα παραθέσουμε πώς εξελίχθηκε το φαινόμενο στην Ελλάδα και πώς αντιμετωπίζεται.

2.1. Συνοπτική ιστορική διαδρομή

Η Ελλάδα στα μεταπολεμικά χρόνια αποτελούσε χώρα αποστολής μεταναστών μέχρι και τη δεκαετία του '70-80, που πραγματοποιήθηκε μια ελεγχόμενη εισροή μεταναστών μερικώς από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, από την Ασία, (Πακιστανοί, Φιλιππινέζοι) και από την Αφρική (Αιγύπτιοι) (Καβουνίδη, 2002). Στη δεκαετία του '90 το μεταναστευτικό φαινόμενο εντείνεται κυρίως από χώρες της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης λόγω των πολιτικών τους αλλαγών (Καλοφωλιάς, 2011:33-34). Πρόκειται για υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία, εισήλθαν στη χώρα παράνομα. Η έξαρση του φαινομένου αποτυπώνεται στις απογραφές του 2001 και 2011 που φέρουν καταμετρημένους 762.482 αλλοδαπούς όταν στην προηγούμενη απογραφή (1991¹³) εμφανίζονταν 253.328 αλλοδαποί.

Οι λόγοι που κατέστησαν την Ελλάδα χώρα προσέλκυσης των μεταναστών ποικίλουν και έχουν σχέση κυρίως με τη γεωφυσική ιδιομορφία των ελληνικών συνόρων που βρίσκονται μεταξύ τριών ηπείρων, καθιστώντας την πρόσφορο πέρασμα προς τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Το φαινόμενο εντείνεται με την «αλυσιδωτή μετανάστευση», δηλ. την ύπαρξη προγενέστερων ομοεθνών των μεταναστών (Μουσούρου, 1991:43) με τη ζήτηση για εργασία χαμηλής ειδίκευσης, και την εκτεταμένη και ενδημική παραοικονομία, που κατέστησαν ακόμα πιο ελκυστική την απασχόληση των μεταναστών υπό τη μορφή της «μαύρης» ή ανασφάλιστης εργασίας (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, Συμεωνάκη, 2008:19). Όπως είναι λογικό, οι συνέπειες αυτής της ραγδαίας μεταβολής στο επίπεδο της πληθυσμιακής σύνθεσης και της αγοράς εργασίας είχε ποικίλες οικονομικο-κοινωνικές επιπτώσεις.

¹³ Ελληνική Στατιστική Αρχή. *Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1992-1993*: http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00046.pdf, σ.σ.41 & 90 (ανακτήθηκε 1.4.2016)

2.2. Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική

Η μαζικότητα και η ένταση του μεταναστευτικού φαινομένου στις αρχές της δεκαετίας του 1990 βρήκε την Ελλάδα απροετοίμαστη και χωρίς ανάλογη εμπειρία στο σχεδιασμό σχετικών πολιτικών. Για αρκετά χρόνια δεν λαμβάνονταν μέτρα καθώς η μετανάστευση αντιμετωπιζόταν ως έκτακτη και παροδική. Η εντατικοποίησή της ανάγκασε την κοινωνία και την πολιτεία, να αντιληφθούν τη μονιμότητα του φαινομένου και ότι έχρηζε θεσμικού πλαισίου.

2.2.1. Το θεσμικό πλαίσιο για τη μετανάστευση

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80 το νομοθετικό πλαίσιο για τον έλεγχο ή τη διαχείριση των μεταναστευτικών εισροών στην Ελλάδα ήταν σχεδόν ανύπαρκτο και παρέπεμπε στο ν. 4310/1929 που αφορούσε στους πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής. Ο πρώτος νόμος που προσπάθησε να ρυθμίσει τα μεταναστευτικά θέματα ήταν ο 1975/1991 με πολιτικό στόχο τον περιορισμό της μετανάστευσης, νόμιμης και παράνομης, ο οποίος κρίθηκε ανεπαρκής με το νομοθέτη να αιφνιδιάζεται από την αθρόα μεταναστευτική ροή, με τη μη λήψη ουσιαστικών μέτρων και τη δημιουργία ενός διαρκώς αυξανόμενου πληθυσμού παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών στη χώρα (Σαρρής, 2008:28).

Μετά από αρκετά χρόνια μαζικής, παράνομης, μετανάστευσης, το 1997 η πολιτεία (Π.Δ.358, 359/1997) έθεσε σε εφαρμογή το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών. Τότε κατέθεσαν αίτηση για να λάβουν λευκή κάρτα (6 μηνών), συνολικά 371.641 μετανάστες. Κατά τη δεύτερη φάση του προγράμματος υπέβαλαν αίτηση για πράσινη κάρτα μόνο 212.860 αλλοδαποί (1, 2 ή 5 ετών) (Τριανταφυλλίδου, 2005:23). Η έλλειψη προετοιμασίας της δημόσιας διοίκησης, η απουσία συντονισμού των συναρμόδιων υπουργείων και η ελλιπής ενημέρωση αναφορικά με τις ευχέρειες που απορρέουν από την παροχή πράσινης κάρτας, απέκλεισαν ένα μεγάλο αριθμό αλλοδαπών από τις σχετικές διαδικασίες (Σαρρής, 2008:28).

Ο ν.2910/2001¹⁴ επιχειρούσε να ρυθμίσει ζητήματα που θα διευκόλυναν την ένταξη των μεταναστών, όπως: έκδοση κάρτας παραμονής και εργασίας, επαγγελματική επιμόρφωση και εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, είσοδος στην

¹⁴ Ο νόμος έδωσε τη δυνατότητα σε 370.000 μετανάστες να ζητήσουν τη νομιμοποίησή τους (Τριανταφυλλίδου, 2005:24).

αγορά εργασίας, κοινωνική πολιτική και ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα των παιδιών των μεταναστών ακόμα και αν δεν έχει ρυθμιστεί η νομιμότητα του καθεστώτος των γονέων τους (Σαρρής (2008:29). Ωστόσο, εκ των αποτελεσμάτων του κρίθηκε ελλιπής λόγω της πολύπλοκης και γραφειοκρατικής δομής του και της αδυναμίας του να αντιμετωπίσει έναν μεγάλο αριθμό ειδικών περιπτώσεων αλλοδαπών, και παρόλο που τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με μία σειρά νόμων¹⁵ δεν διορθώθηκαν τα προβλήματα εφαρμογής του (Σαρρής (2008:30).

Με το ν.3386/2005 επιδιώχθηκε για πρώτη φορά μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών με την ενσωμάτωση Οδηγιών (2003/86/EK, 2003/109/EK) (Τριανταφυλλίδου, 2005:28) και την πρόβλεψη προγράμματος για τη διευκόλυνση και ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη διαφορετικότητα και την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα (Σαρρής, 2008:34). Ανάμεσα στους τομείς ανάπτυξης δράσεων και μέτρων για την επιτυχή ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία ήταν¹⁶:

- Εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και η πιστοποίηση της γνώσης της
- Απόκτηση γνώσεων για την ιστορία, τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής της ελληνικής κοινωνίας
- Ένταξη στην ελληνική αγορά εργασίας
- Ενεργός κοινωνική συμμετοχή

Ωστόσο, σύντομα αποδείχθηκε ότι και ο ν.3386/2005 ήταν ανεπαρκής καθώς «η δυναμική εξέλιξη του φαινομένου καθιστούσε σύντομα ακατάλληλα τα μέτρα που λαμβάνονταν από τις κυβερνήσεις.¹⁷ Στη συνέχεια ο ν.3907/2011 προέβλεψε την ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής μεταναστών, την προσαρμογή προς τις διατάξεις της κοινοτικής οδηγίας 2008/115/EK, σχετικά με τους «κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών». Επίσης, ο ν.4018/2011 υποδεικνύει τη νέα προσπάθεια να προσαρμοστεί η ελληνική νομοθεσία στις ρυθμίσεις του κοινοτικού

¹⁵ Ν. 3103/2002 (άρθρα 19-25), Ν. 3068/2002 (άρθρο 15), Ν. 3074/2002 (άρθρο 11), Ν. 3103/2003 (άρθρο 23), Ν. 3146/2003 (άρθρο 8), Ν. 3169/2003 (άρθρο 10), Ν. 3242/2004 (άρθρο 25) και Ν. 3274/ (άρθρο 34).

¹⁶ Νόμος 3386/2005 – ΦΕΚ Α212, Άρθρο 66 «Βασικές αρχές κοινωνικής ένταξης. Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης»

¹⁷ Αιτιολογική έκθεση Ν. 3536/2007, <http://www.hellenicparliament.gr> (ανακτήθηκε 8.12.2015)

Κανονισμού 380/2008 που τροποποιούσε τον 1030/2002, για την έκδοση των αδειών διαμονής των πολιτών τρίτων χωρών με τη μορφή του αυτοτελούς εγγράφου.¹⁸

Ο ν.4251/2014 κωδικοποιεί, για πρώτη φορά, ρυθμίσεις που αφορούν στο καθεστώς διαμονής των μεταναστών που βρίσκονται στην Ελλάδα, καθιστώντας λειτουργικότερη και αποτελεσματικότερη την εφαρμογή της νομοθεσίας. Ωστόσο, όπως αναφέρει η Ετήσια Έκθεση Πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο στην Ελλάδα, ο νόμος δεν προέβλεπε τη νομική τακτοποίηση ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών, «παρά το γεγονός ότι ζουν και εργάζονται πολλά χρόνια στην Ελλάδα, είναι ενταγμένοι στην ελληνική κοινωνία και καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος της παραγωγικής διαδικασίας και οι οποίοι δεν έχουν νομιμοποιητικά έγγραφα διαμονής είτε γιατί εξέπεσαν της νομιμότητας είτε γιατί δεν είχαν πρόσβαση σε διαδικασίες χορήγησης άδειας διαμονής οιασδήποτε κατηγορίας»¹⁹

Τέλος, με το ν.4332/2015 επέρχονται τροποποιήσεις στον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, στη βάση μιας αντίληψης για τη διασφάλιση ομαλής ένταξης στην ελληνική κοινωνία αλλοδαπών παιδιών που γεννήθηκαν ή μεγάλωσαν στην Ελλάδα. Μέχρι τότε η νομική κατάσταση των ανήλικων παιδιών των μεταναστών καθοριζόταν άμεσα από την κατάσταση των γονέων τους, είτε επρόκειτο για νόμιμους είτε για παράνομους μετανάστες. Πολλά από αυτά γεννήθηκαν, μεγάλωσαν και κοινωνικοποιήθηκαν στην Ελλάδα μαθητεύουν σε ελληνικά σχολεία και μιλούν την ελληνική γλώσσα καλύτερα από την μητρική τους, ενώ η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα που έχουν γνωρίσει. Έτσι, η ένταξη αυτών των παιδιών της δεύτερης γενιάς μεταναστών, μέσω και της πρόσβασής τους στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, επιτρέπει το πέρασμα σε ένα στάδιο εμπάθυνσης της διαδικασίας της ενσωμάτωσης.

¹⁸ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4018/2011, <http://www.hellenicparliament.gr> (ανακτήθηκε 8.12.2015)

¹⁹ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης. *Ετήσια Έκθεση Πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο στην Ελλάδα-2014*, διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/annual-policy/2014/12b_greece_apr_2014_part2_greek.pdf (ανακτήθηκε 8.12.2015)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Εκπαιδευτική πολιτική και διαπολιτισμική εκπαίδευση

Εισαγωγή κεφαλαίου

Στα προηγούμενο κεφάλαιο προσδιορίσαμε πώς εξελίχθηκε το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ελλάδα και τα μέτρα που ελήφθησαν για τη διαχείρισή του. Στο κεφάλαιο αυτό θα αναδειχθεί ο σημαντικός ρόλος της εκπαίδευσης στη διαχείριση του φαινομένου και πώς τα μοντέλα εκπαιδευτικής πολιτικής εξυπηρετούν τα εγγεγραμμένα παιδιά μεταναστών στα σχολεία.

3.1. Μετανάστευση και μοντέλα εκπαιδευτικής πολιτικής

Βασικοί παράγοντες κοινωνικοποίησης ατόμων είναι η οικογένεια και η παιδεία της. Στην περίπτωση των μεταναστών και των παιδιών τους η οικογένεια δεν βοηθά καθοριστικά στη διαδικασία κοινωνικοποίησης και ενσωμάτωσης στη νέα κοινωνία, καθ' ότι φέρει στοιχεία διαφορετικής κουλτούρας. Επομένως, βασικότερος παράγοντας ενσωμάτωσης στην κοινωνία εγκατάστασης αποτελεί η εκπαίδευση που στηρίζεται στην κρατική μεταναστευτική πολιτική ενός και σε ανάλογες εκπαιδευτικές πολιτικές (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου 2002:130).

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν εφαρμοστεί διάφορα εκπαιδευτικά μοντέλα με στόχο την ομαλή ένταξη και προσαρμογή μαθητών διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών υποδοχής. Σύμφωνα με τους ερευνητές (Ζωγράφου, 2003. Νικολάου, 2003. Γεωργογιάννης, 1997, Δαμανάκης, 1993) πέντε είναι τα κύρια μοντέλα:

1. Το αφομοιωτικό με τη θέση ότι: το έθνος αποτελεί ένα ενιαίο, από πολιτισμική και πολιτική άποψη, σύνολο και οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί απορροφούνται από το ντόπιο ομοιογενή πολιτισμό, για να μπορέσουν να συμμετάσχουν ισοδύναμα στη διαμόρφωση και διατήρηση της κοινωνίας (Νικολάου, 2000:120). Η επίτευξη του στόχου όσον αφορά στους μαθητές, επιτυγχάνεται με τη γρήγορη εκμάθηση της εθνικής γλώσσας και του εθνικού πολιτισμού της χώρας υποδοχής, γι' αυτό και το σχολείο είναι μονογλωσσικό και μονοπολιτισμικό.
2. Το μοντέλο της ενσωμάτωσης, που εφαρμόστηκε ως συμπληρωματική φιλοσοφία και πρακτική του αφομοιωτικού μοντέλου (Γεωργογιάννης, 1997:47) σύμφωνα με το οποίο η εκπαίδευση περιλαμβάνει ενέργειες για τη

διδασκαλία της γλώσσας των μεταναστών καθώς και προγράμματα σχολικής και κοινωνικής ενίσχυσης των παιδιών τους, με στόχο να ενσωματωθούν στο σχολείο και την κοινωνία. Ωστόσο, η έμφαση δίνεται στην ενσωμάτωση των παιδιών στις κοινωνίες των χωρών υποδοχής, με τέτοιο τρόπο που να διασφαλίζεται η γλωσσική και πολιτισμική ομοιογένεια των κοινωνιών αυτών.

3. Το αντιρατσιστικό που στηρίχθηκε στην έννοια του «θεσμικού ρατσισμού», δηλαδή στη διαφορετική μεταχείριση των μελών των ομάδων μέσα από τους κρατικούς θεσμούς (Κάτσικας, Πολίτου, 1999:44). Βασική αξίωσή του είναι η θέσπιση εναλλακτικής παιδαγωγικής πράξης που να λαμβάνει υπόψη τις εμπειρίες των μειονοτήτων από τη λευκή και εγωκεντρική εκπαίδευση, η οποία νομιμοποιεί συγκεκριμένες μορφές γνώσης και απαξιώνει ή περιθωριοποιεί άλλες μη ευρωπαϊκές (Γκόβαρης, 2001:66). Έτσι, επιτυγχάνονται οι δύο βασικοί στόχοι της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης που είναι η ισότητα στην εκπαίδευση και η δικαιοσύνη που το κράτος οφείλει να παρέχει σε όλους δίνοντας ίσες ευκαιρίες ζωής, ανάπτυξης και συμμετοχής σε όσα η κοινωνία προσφέρει.
4. Το πολυπολιτισμικό κατά το οποίο η κοινωνική συνοχή προωθείται με αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των μεταναστευτικών ομάδων και τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού πλαισίου με τη συνύπαρξη και ανάπτυξη όλων των πολιτισμών χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ενότητα και η συνοχή του (Νικολάου, 2000:125). Κατά την εκπαίδευση αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της γνώσης από το παιδί του πολιτισμού και της παράδοσης της χώρας που ζει, αφού θεωρείται προϋπόθεση της βελτίωσης της σχολικής του επίδοσης, καθώς και της εξάλειψης των διακρίσεων στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Υποστηρίζονται προγράμματα με γλωσσικές και πολιτισμικές δραστηριότητες των αλλοδαπών μαθητών και στόχο την καλλιέργεια του σεβασμού και της ανοχής των ατόμων διαφορετικής εθνικής, πολιτισμικής, φυλετικής και θρησκευτικής προέλευσης.
5. Το διαπολιτισμικό που αποτελεί μεν εξέλιξη του πολυπολιτισμικού ωστόσο διαφέρει σημαντικά από αυτό γιατί δεν απευθύνεται μόνο στα «διαφορετικά» παιδιά, αλλά στο σύνολο του μαθητικού πληθυσμού και κατ' επέκταση στο σύνολο της κοινωνίας. Ορίζεται ως μια «διαλεκτική σχέση, διαδικασία αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διάφορων εθνικών/μεταναστευτικών ομάδων» (Δαμανάκης, 1993:145). Σε αυτή τη

διάσταση η εκπαιδευτική πρακτική περιλαμβάνει και τους εκπαιδευτικούς, αφού νοείται «ως επικοινωνία μέσα από την οποία οι εταίροι (διδάσκοντες-διδασκόμενοι) αυτοπραγματώνονται καλλιεργώντας την ατομικότητα τους μέσα σε μια σχέση αλληλεπίδρασης» (Κανακίδου, Παπαγιάννη, 1998:46).

3.1.1. Βασικές αρχές και αξιώματα της διαπολιτισμικού μοντέλου

Στο πλαίσιο της θεωρίας για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση έχουν διατυπωθεί οι βασικές αρχές και τα αξιώματά της. Στη βάση αυτή διαμορφώνεται η εκπαιδευτική πρακτική με τις κάτωθι κύριες παιδαγωγικές αρχές:

α) Η εκπαίδευση για ενσυναίσθηση, δηλαδή αμοιβαία κατανόηση και ενθάρρυνση των νέων να επιδεικνύουν ενδιαφέρον για τη διαφορετικότητα ή και τα προβλήματα των «άλλων», είτε αυτοί είναι μετανάστες που ζουν δίπλα μας, είτε είναι γειτονικοί και άλλοι λαοί που ζουν πέρα από τα σύνορά μας (Κεσίδου, 2008:27).

β) η εκπαίδευση για αλληλεγγύη και ανάπτυξη από τους νέους μιας συλλογικής συνείδησης που υπερβαίνει τα όρια των ομάδων, των κρατών και των φυλών. Στη βάση αυτή, όπου όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια αξία και μπορούν, εν δυνάμει, να αποκτήσουν τα ίδια προβλήματα, είναι λογικό και αναμενόμενο να υποστηρίξει ο ένας τον άλλο,

γ) η εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό με άνοιγμα στους ξένους πολιτισμούς και την ταυτόχρονη πρόσκληση σε αυτούς να συμμετέχουν στο δικό μας πολιτισμό και

δ) η εκπαίδευση ενάντια στον εθνικιστικό τρόπο σκέψης, «ανοιχτότητα» απέναντι στους άλλους λαούς, επικοινωνία και εξάλειψη όλων των εθνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων (Κεσίδου, 2008:28).

Οι παραπάνω αρχές συνοψίζονται από τον Δαμανάκη (1997:103) σε τρία αξιώματα :

1. Αξίωμα της Ισοτιμίας των Πολιτισμών. Στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες η ισότητα των πολιτισμών υφίσταται όταν και τα δύο μέρη κατά την επικοινωνία τους είναι απαλλαγμένα από προκαταλήψεις και αλληλεπιδρούν στη βάση της αμοιβαίας ισότητας (Δαμανάκης, 1997:101), οπότε και παιδαγωγικά κατανοούμε τα όρια των υπό επικοινωνία πολιτισμών. Το αξίωμα αυτό έχει δεχθεί κριτική λόγω των πολιτιστικών ανταγωνισμών, των συγκρούσεων και την ιεράρχηση των πολιτισμών,

φαινόμενα που είναι έντονα στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Ωστόσο, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αν και αναγνωρίζει την ύπαρξη του πολιτισμικού ανταγωνισμού, υπογραμμίζει ότι οι διάφοροι πολιτισμοί είναι εξίσου σημαντικοί για τους φορείς τους.

2. Αξίωμα της ισοτιμίας του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Η αποδοχή του πρώτου αξιώματος αποτελεί προϋπόθεση για να γίνει αποδεκτό ως ισότιμο το μορφωτικό κεφάλαιο που φέρουν τα άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Η αποδοχή του μορφωτικού κεφαλαίου των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ρίζες, μπορεί να ενισχύσει την αυτοαντίληψη και αυτοεικόνα τους και να τους βοηθήσει να εξελιχθούν απρόσκοπτα (Δαμανάκης, 1997:103). Αντίθετα, η μη αποδοχή του «μορφωτικού πλούτου» που φέρει ο κάθε μαθητής από το σχολείο, ενός χώρου που παιδαγωγικά επιβάλλει την ισότιμη αποδοχή όλων των μαθητών, σημαίνει απόρριψη και ενίσχυση των ανισοτήτων. Σύμφωνα με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση ο πολιτισμός, το διαφορετικό μορφωτικό κεφάλαιο και ο γλωσσικός κώδικας των παιδιών αυτών δεν είναι ελλειμματικά αλλά διαφορετικά από αυτά των μεσαίων και ανωτέρων στρωμάτων (Κάτσικας, Πολίτου, 1999).

3. Αξίωμα της παροχής ίσων ευκαιριών. Το σχολείο οφείλει να δεχτεί το παιδί όπως είναι, και να του δώσει την ευκαιρία να αναπτύξει τις δυνατότητές του και την προσωπικότητά του, με βάση τις δικές του κοινωνικο-πολιτισμικές προϋποθέσεις και το δικό του μορφωτικό κεφάλαιο. Η υιοθέτηση αυτού του αξιώματος αποτελεί μια προσπάθεια της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής να συνδέσει την εκπαίδευση των μειονοτικών παιδιών με το πολιτικό και κοινωνικοοικονομικό σύστημα (Δαμανάκης, 1997:99). Υιοθετεί, δηλαδή, το αίτημα της άρσης της αναπαραγωγής των εκπαιδευτικών ανισοτήτων που οδηγούν σε κοινωνική ανισότητα και προσδοκά ότι η ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών για τους μειονοτικούς πληθυσμούς θα επιφέρει και την ισότητα σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Η αποδοχή των παραπάνω αρχών και αξιωμάτων και η εφαρμογή τους στη σχολική πραγματικότητα δημιουργεί ένα περιβάλλον ελεύθερης και ισότιμης αλληλεπίδρασης των πολιτισμών. Μέσω αυτής θα προκύψουν πολιτισμικές συνθέσεις, στάσεις και πρακτικές που θα ανταποκρίνονται στην πολύπολιτισμικότητα του μαθητικού πληθυσμού αλλά και της κοινωνίας γενικότερα. Έτσι επιτυγχάνεται η ομαλή ένταξη, σχολική και κοινωνική των μειονοτήτων και

αποφεύγεται η στείρα αφομοίωσή τους που λαμβάνει χώρα όταν παραβλέπεται το πολιτισμικό και μορφωτικό τους κεφάλαιο.

3.2. Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική

Η μέριμνα του επίσημου ελληνικού κράτους για την εκπαίδευση αρχικά των παλινοστούντων και στη συνέχεια των αλλοδαπών μαθητών ξεκινά στις αρχές της δεκαετίας του 1970 με έναν έντονο «προνοιακό» χαρακτήρα, ο οποίος, από μέρους του νομοθέτη, εκλαμβάνεται ως διάθεση «θετικής διάκρισης» γιατί αντιμετωπίζει τους ομογενείς και αλλοδαπούς μαθητές με ιδιαίτερη «επιείκεια» κατά τις εισαγωγικές, κατατακτήριες και προαγωγικές εξετάσεις (Δαμανάκης, 2000). Μέχρι τα μέσα της επόμενης δεκαετίας η «προνοιακή» εκπαιδευτική πολιτική συμπληρώνεται από τη λογική της λήψης αντισταθμιστικών μέτρων, με τη θεσμοθέτηση των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων για τους παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές. Στόχος ήταν η προσαρμογή των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ το μορφωτικό τους κεφάλαιο (οικογένεια- χώρες προέλευσης) αγνοείτο. Κυριαρχεί, δηλαδή, η λογική της «υπόθεσης του ελλείμματος» και των αντισταθμιστικών μέτρων, προτάσσεται η ίδια ταυτότητα και απαιτείται από τον άλλο να προσαρμοστεί και να την υιοθετήσει θυσιάζοντας την ετερότητά του (Δαμανάκης, 2000).

Η ψήφιση του ν.2413/1996 σηματοδοτεί την πρόθεση αλλαγής με την επιλογή της διαπολιτισμικής για τους παλινοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές και οργανώνοντας σχολεία με προγράμματα προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους. Μπορεί από το 1996 και μέχρι σήμερα να έχουν ιδρυθεί 26 σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης²⁰ ωστόσο ο Δαμανάκης (2000:414) επισημαίνει ότι, υπό το μανδύα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, λήφθηκαν ειδικά θεσμικά μέτρα για τους πολιτισμικά διαφορετικούς από την κυρίαρχη ομάδα, νομιμοποιούμενα από την επίκληση της «πολιτισμικής ιδιαιτερότητας». Η ιδιαιτερότητα δε γίνεται σεβαστή και αποδεκτή, χρησιμοποιείται από την κυρίαρχη ομάδα ως κριτήριο κατηγοριοποίησης, υποκρύπτοντας τον κίνδυνο της άκριτης αναπαραγωγής της και της μετατροπής της από πολιτισμική σε κοινωνική κατηγορία. Το ζητούμενο, τελικά, δεν είναι η θέσπιση ξεχωριστών θεσμών για τη διατήρηση και καλλιέργεια της διαφοράς αλλά η

²⁰ (13 δημοτικά, 9 γυμνάσια και 4 λύκεια)

διαμόρφωση των υπαρχόντων έτσι ώστε η διαφορά να έχει θέση σε αυτούς (Δαμανάκης, 2007:415).

Οι Μαυρομμάτης, Τσιτσελίκης (2004:138) αμφισβητούν ότι τα μέτρα της ελληνικής πολιτείας προάγουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση επισημαίνοντας ότι, ο αλλοδαπός μαθητής καλείται να αφομοιώσει όλα τα στοιχεία του γηγενούς/ηγεμονεύοντος πολιτισμού, ενώ δεν παρέχεται καμία δυνατότητα να καλλιεργήσει το γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο που φέρει από τη χώρα καταγωγής του. Οι Τριανταφυλλίδου και Γρώπα, (2007) μέσα από έρευνα που διεξήγαγαν για την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει εννοιολογική σύγχυση μεταξύ των διαπολιτισμικών και πολυπολιτισμικών εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, αφού αυτό που εφαρμόζεται είναι η πλήρης αφομοίωση των παιδιών στην επικρατούσα εθνική κουλτούρα. Ανέδειξαν ότι στις διαπολιτισμικές δράσεις των σχολικών μονάδων, η γνώση των ελληνικών κρίνεται ως το σημαντικότερο μέσο ένταξης των μαθητών, ενώ η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής δε τίθεται ως προτεραιότητα. Επιπρόσθετα, αγνοείται το διαφορετικό γλωσσικό υπόβαθρο των παιδιών των μεταναστών και κατ' επέκταση οι διαφορετικές ανάγκες στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Τέλος, αναφέρουν ότι, η ατομική πρωτοβουλία παραμένει ο πιο σημαντικός παράγοντας και η κινητήριος δύναμη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα η διαπολιτισμική διάσταση να ενσωματώνεται στην εκπαίδευση χάρη στην επένδυση προσωπικού χρόνου, μέσων και διάθεσης εκ μέρους καθηγητών και διευθυντών σχολείων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν, η εκπαιδευτική πολιτική οφείλει να παρέχει στη διαπολιτισμική εκπαίδευση τα απαραίτητα εργαλεία και πόρους αντί να την εγκαταλείπει στην πρωτοβουλία και το «φιλότιμο» των δασκάλων και διευθυντών σχολείων (Τριανταφυλλίδου & Γρώπα, 2007:4).

Με βάση τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι, παρά τη «διαπολιτισμική» πρόθεση της πολιτείας, η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική εξακολουθεί να διαχωρίζει την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών από αυτή των γηγενών. Το σχολείο λειτουργεί μονογλωσσικά και μονοπολιτισμικά, αγνοώντας το γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο των αλλοδαπών μαθητών. Επίσης, η «ελλειμματική ή «προβληματική» εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα ελληνικά σχολεία δεν συμβάλλει στην αλλαγή των κυρίαρχων εθνικών αντιλήψεων και προκαταλήψεων όχι μόνο της ευρύτερης κοινωνίας αλλά και μέρους των εκπαιδευτικών, οι οποίοι αποτελούν τον έναν από τους δύο παράγοντες που συμμετέχουν και αλληλεπιδρούν στη «γονική

εμπλοκή», η οποία παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα ερευνών αναφορικά με την εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, (Δαμανάκης, 1997. Κοσσυβάκη, 2002. Κασσίμη, 2005. Γκόβαρης, 2005) οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να διακατέχονται, σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό, από εθνοκεντρικές και ξενοφοβικές απόψεις. Ομολογούν διακρίσεις σε βάρος των, πολιτισμικά, διαφορετικών μαθητών αλλά και έλλειψη γνώσεων στο πώς να αντιμετωπίζουν προβλήματα που προκύπτουν στο σχολείο αλλά και αυτά που προκύπτουν από τη σχέση τους με τους αλλοδαπούς γονείς.

3.2.1. Παιδιά μεταναστών στα ελληνικά σχολεία

Η μετεξέλιξη της Ελλάδας από τις αρχές της δεκαετίας του '90 σε χώρα υποδοχής μεταναστών είχε ως αποτέλεσμα και την αλλαγή της σύνθεσης του μαθητικού πληθυσμού της χώρας. Κατά την πρώτη φάση της μετανάστευσης ο αριθμός των αλλοδαπών μαθητών ήταν πολύ περιορισμένος, ενώ τα παιδιά που έφταναν στη χώρα με τους γονείς τους παράνομα δεν γίνονταν δεκτά στο εκπαιδευτικό σύστημα. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 η συμμετοχή των παιδιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αυξήθηκε σημαντικά, αφενός λόγω της «ανοχής» της παράνομης θέσης των γονέων τους, όπως απαιτείται από τη Συνθήκη για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Ο.Η.Ε.²¹ και αφετέρου των προγραμμάτων νομιμοποίησης και της πολιτικής οικογενειακής συνένωσης των μεταναστών.

Μέχρι το 1994 δεν είχε γίνει απογραφή των παλιννοστούντων και αλλοδαπών παιδιών που ήταν εγγεγραμμένα στα σχολεία της χώρας. Η πρώτη επίσημη απογραφή (σχολικό έτος 1995/96) απέγραψε 41.176 παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές, από τους οποίους οι περισσότεροι προέρχονταν από την Αλβανία και την πρώην ΕΣΣΔ. Μέχρι το 1999 ο αριθμός των παλιννοστούντων μαθητών είχε ανέλθει στους 39. 211 και των αλλοδαπών μαθητών στους 35.751 με την αύξηση των τελευταίων, να οφείλεται στους αλβανικής καταγωγής μαθητές. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι την ίδια περίοδο το σύνολο των γηγενών μαθητών μειώθηκε αισθητά από 1.484.277 σε 1.352.144 (ποσοστό-8,9%) (Παλαιολόγου, Ευαγγέλου, 2003:127). Αρκετοί ερευνητές (Σκούρτου, Βρατσάλης

²¹ Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989, και η Ελλάδα την επικύρωσε στις 2 Δεκεμβρίου του 1992, Φ.Ε.Κ. 192/2.12.92.

και, Γκόβαρης, 2004. Κεσίδου, 2008) προσδιορίζουν την αύξηση των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία κατά τα έτη 2000-2011, καταλήγοντας στον αριθμό των 132.490 μαθητών εκ των οποίων οι μισοί ήταν εγγεγραμμένοι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και γεννημένοι στην Ελλάδα.²²

²² Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής το σχολικό έτος 2010/2011 στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μαθήτευσαν 75.415 αλλοδαποί και 3.622 παλιννοστούντες μαθητές. Από αυτούς είχαν γεννηθεί στην Ελλάδα 42.190 αλλοδαποί μαθητές και 1.095 παλιννοστούντες: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED13/> (ανακτήθηκε 5.12.2015)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η Γονική εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία

Εισαγωγή κεφαλαίου

Αναφερθήκαμε στις εκπαιδευτικές πολιτικές για τη διαχείριση των αλλοδαπών μαθητών, των οποίων ο αριθμός ολοένα αυξάνεται και στο κεφάλαιο αυτό, θα αναφερθούμε στη σχέση σχολείου και οικογένειας, στη γονική εμπλοκή και στον τρόπο που αυτή επιδρά στην εκπαίδευση του παιδιού. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις και οι σχετικές με το θέμα έρευνες φαίνεται να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις χρονικές περιόδους που διατυπώνονται, αντανakλώντας κάθε φορά τις συγκεκριμένες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές συνθήκες και πολιτισμικές αξίες. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αποτυπώνονται και στον τρόπο που ορίζεται και εκτιμάται η «γονική εμπλοκή», αφού έχει επικρατήσει να περιγράφει ένα πολύ ευρύ πεδίο γονικών πεποιθήσεων, συμπεριφορών και πρακτικών.

4.1. Η έννοια της γονικής εμπλοκής

Ο όρος γονική εμπλοκή καθιερώθηκε το 1982 όταν χρησιμοποιήθηκε στο περιοδικό ψυχολογικής έρευνας Psychological Abstracts (Γεωργίου, 2000), και αποτελεί μία τόσο ασαφή έννοια που μπορεί να σημαίνει από μια απλή επίσκεψη του γονέα στο σχολείο μια φορά το χρόνο μέχρι τη συμμετοχή του σε αποφάσεις που αφορούν τη διοίκηση του σχολείου. Ορισμένοι ερευνητές αντιλαμβάνονται τη γονική εμπλοκή ως συμμετοχή των γονέων στις σχολικές δραστηριότητες (γιορτές, εκδρομές), στη συμμετοχή σε συλλόγους γονέων και στην επικοινωνία με τον εκπαιδευτικό της τάξης (Hong, and Ho, 2005), ενώ άλλοι ως εποπτεία της καθημερινής δραστηριότητας και της σχολικής εργασίας του παιδιού (Keith, 1986. Pezdek, Berry, and Renno, 2002). Μια ευρύτερη προσέγγιση του όρου περιλαμβάνει τις απόψεις των γονέων για την εκπαίδευση και τη σημασία της, τις σχετικές φιλοδοξίες και προσδοκίες τους από αυτή, καθώς και τα κίνητρα για μόρφωση που εμφυσούν στα παιδιά τους (Νόβα-Καλτσούνη, 2004). Κοινό χαρακτηριστικό των παραπάνω προσεγγίσεων είναι η μονομέρειά τους σε μία διάσταση της γονικής εμπλοκής, η οποία, όπως αναγνώρισαν σχετικά πρόσφατα ερευνητές (Epstein, 1995), περιλαμβάνει έναν αρκετά μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων.

4.2. Τύποι εμπλοκής των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους

Στη διεθνή βιβλιογραφία προτείνονται αρκετές τυπολογίες περιγραφής των μορφών ανάμειξης των γονέων στο σχολείο. Οι τυπολογίες επιχειρούν να οργανώσουν τους διάφορους τρόπους με τους οποίους ερμηνεύεται η αλληλεπίδραση σχολείου-οικογένειας αλλά και ο ρόλος της ευρύτερης κοινότητας. Σύμφωνα με την Epstein και τους συνεργάτες της (Epstein, 1995. Epstein, Sanders, Simon, Salinas, Jansorn, & Van Voorhis, 2002), το σχολείο και οι μαθητές του αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου κοινωνικού συστήματος, που περιλαμβάνει τις οικογένειες και την κοινότητα. Υπάρχουν, δηλαδή, τρεις σφαίρες επιρροής της ακαδημαϊκής ζωής ενός μαθητή (σχολείο, οικογένεια, κοινότητα), οι οποίες όταν συνεργαστούν από κοινού μπορούν να ωφελήσουν τους μαθητές και να βελτιώσουν τις σχολικές επιτυχίες τους. Διακρίνει έξι τύπους γονικής εμπλοκής: 1) τον αναφερόμενο στην ανατροφή των παιδιών και στο ρόλο του σχολείου να υποστηρίξει τους γονείς στην προσπάθειά τους να παρέχουν στα παιδιά ένα ασφαλές, υγιές και πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον, ικανό να δημιουργεί ένα υποστηρικτικό πλαίσιο μάθησης και να διευκολύνει τη σχολική τους φοίτηση. 2) τον αναφερόμενο στην ανάπτυξη ενός αμφίδρομου συστήματος επικοινωνίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια. Το σχολείο επικοινωνεί με την οικογένεια, την ενημερώνει για τα σχολικά προγράμματα και την πρόοδο των παιδιών τους, και παράλληλα ενημερώνεται και πληροφορείται για τις οικογενειακές συνθήκες και το οικογενειακό περιβάλλον που σχετίζονται με τη φοίτηση του παιδιού στο σχολείο. 3) τον αναφερόμενο στην εθελοντική συμμετοχή της οικογένειας στις σχολικές δραστηριότητες. Οι γονείς διαθέτουν το χρόνο και τυχόν ικανότητές τους για να υποστηρίξουν το σχολείο, τους εκπαιδευτικούς και τα παιδιά, π.χ. στην προετοιμασία σχολικών εκδηλώσεων, κατά τη διάρκεια του μαθήματος κ.ά. Το σχολείο από την πλευρά του δημιουργεί ένα θετικό κλίμα για την ανάπτυξη πρακτικών που θα φέρουν περισσότερους γονείς και άλλα μέλη της οικογένειας στο σχολείο. 4) αυτόν που αφορά στη μάθηση στο σπίτι και τη συμμετοχή της οικογένειας στις κατ' οίκον μαθησιακές δραστηριότητες των παιδιών. Η εκμάθηση και οι εργασίες στο σπίτι αποτελούν βασική ευθύνη των μαθητών, ωστόσο οι γονείς με την καθοδήγηση του σχολείου βοηθούν, εποπτεύουν και στηρίζουν τα παιδιά με τις εργασίες τους στο σπίτι (Epstein, Sanders, Simon, Salinas, Jansorn, & Van Voorhis, 2002:67). 5) τον αναφερόμενο στη συμμετοχή της οικογένειας στις αποφάσεις και στα διοικητικά και λειτουργικά ζητήματα του σχολείου, και 6) τον αναφερόμενο στη συνεργασία με την κοινότητα. Το σχολείο και η οικογένεια μπορούν να συνεργάζονται με φορείς, επιχειρήσεις, εκπαιδευτικά

ιδρύματα και άλλες ομάδες, με σκοπό την ενίσχυση και υποστήριξή τους με δραστηριότητες, οι οποίες θα δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για τους μαθητές, ώστε αυτοί να πετύχουν τόσο στο σχολείο όσο και στη ζωή (Epstein, Sanders, Simon, Salinas, Jansorn, & Van Voorhis, 2002:75).

Η Desimone (1999) περιέγραψε δώδεκα τύπους γονικής εμπλοκής: 1) συζήτηση με το παιδί για το σχολείο και τα οφέλη του, 2) συζήτηση γονέων και παιδιών για μελλοντικές προοπτικές σπουδών, 3) προσφορά εθελοντικής εργασίας των γονιών στο σχολείο, 4) ύπαρξη κανόνων για τις σχολικές εργασίες, 5) συμμετοχή στο σύλλογο γονέων του σχολείου, 6) συμμετοχή στις συναντήσεις και συνεδριάσεις που πραγματοποιούνται στο σχολείο, 7) ύπαρξη κανόνων για το παιχνίδι με τους φίλους και την τηλεόραση, 8) έλεγχος των σχολικών εργασιών που γίνονται στο σπίτι, 9) επικοινωνία γονιού και σχολείου για τις επιδόσεις του παιδιού, 10) συζητήσεις με το παιδί για τα καθημερινά συμβάντα στο σχολείο, 11) συζήτηση με το παιδί για το πρόγραμμα του σχολείου, και 12) γνωριμία με τους γονείς των φίλων του παιδιού.

Η μελέτη των Ho Sui-Chu & Willms (1996) για την επίδραση της συμμετοχής των γονιών στις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους εντοπίζει τέσσερις τύπους γονικής εμπλοκής: 1) συζητήσεις στο σπίτι για τις σχολικές υποχρεώσεις και γενικότερα τα σχολικά συμβάντα, 2) επίβλεψη και έλεγχο των σχολικών εργασιών στο σπίτι, 3) επικοινωνία με το σχολείο και 4) συμμετοχή στις σχολικές εκδηλώσεις.

Οι Grolnick και Slowiaczek (1994) που ερεύνησαν τη σχέση ανάμεσα στη συμμετοχή των γονιών στην εκπαίδευση των παιδιών τους και τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις, διακρίνουν τις συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται ως γονική εμπλοκή σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη αφορά στο σχολικό πλαίσιο και τους τρόπους εμπλοκής του γονέα σε αυτό, π.χ. παρακολούθηση σχολικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων στο σχολείο. Η δεύτερη αφορά στην εμπλοκή του στη γνωστική/πνευματική εξέλιξη και ανάπτυξη του παιδιού μέσω της έκθεσής του σε διανοητικές ενασχολήσεις και γνωστικά ερεθίσματα, π.χ. συζήτηση για τα τρέχοντα γεγονότα, επισκέψεις σε βιβλιοθήκες κ.λπ.. Η τρίτη κατηγορία αφορά στην προσωπική εμπλοκή του γονέα (π.χ. συζητά με το παιδί για το πώς ήταν η μέρα του στο σχολείο, γνωρίζει τα ονόματα των συμμαθητών του κ.λπ.) επιδεικνύοντας θετική στάση για το σχολείο, την οποία μεταδίδει και στο παιδί.

Οι Fan & Chen (2001) ανέδειξαν ότι η γονική προσδοκία από την εκπαίδευση των παιδιών έχει την ισχυρότερη σχέση ενώ η ασθενέστερη αφορά την επιτήρηση

των γονέων στο σπίτι και κατέληξαν ότι η γονική εμπλοκή εμφανίζεται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: α) την επικοινωνία με το σχολείο, β) την επίβλεψη των παιδιών στο χρόνο που βρίσκονται εκτός σχολείου και γ) τις προσδοκίες των γονιών από την εκπαίδευση των παιδιών τους. Αναφορικά με τη σύνδεση της γονικής εμπλοκής και των ακαδημαϊκών επιδόσεων των μαθητών τα ευρήματα των ερευνών.

Στην ελληνική βιβλιογραφία σχετικές μελέτες με αυτό το θεματικό πεδίο επικεντρώνονται κυρίως σε ζητήματα συνεργασίας γονέων και εκπαιδευτικών, με εξαίρεση τις έρευνες του Γεωργίου (2000) και των Πνευματικού, Παπακανάκη & Γάκη (2008), οι οποίες αναδεικνύουν συγκεκριμένους τύπους γονικής εμπλοκής.

Ο Γεωργίου (2000), μέσα από μία σειρά ερευνητικών μελετών, διαπίστωσε ότι οι πιο συνηθισμένοι τύποι γονικής εμπλοκής είναι πέντε, ο κάθε ένας από τους οποίους επιφέρει ορισμένα αποτελέσματα ανάλογα με την έντασή του, τη συχνότητά του και τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύεται από το παιδί. Αυτοί είναι: 1) *εποπτεία της σχολικής συμπεριφοράς*, και αναφέρεται στους διάφορους τρόπους που χρησιμοποιούν οι γονείς για να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά του παιδιού τους που έχει σχέση με τη σχολική εργασία του. Για παράδειγμα ο γονιός ελέγχει το χρόνο που το παιδί αφιερώνει στη μελέτη του, που παίζει, βλέπει τηλεόραση ή ασχολείται με εξωσχολικές δραστηριότητες και γενικά προσπαθεί να δώσει το μήνυμα ότι η σχολική εργασία έχει προτεραιότητα απέναντι σε κάθε άλλη απασχόληση. 2) *έλεγχος της εξωσχολικής συμπεριφοράς*, σε θέματα όπως π.χ. η διατροφή, η εμφάνιση, η επιλογή φίλων κλπ, τα οποία δεν έχουν άμεση σχέση με το σχολείο ωστόσο στη συνείδηση των γονιών συνδέονται με αυτό. 3) *βοήθεια με την κατ' οίκον εργασία*, δηλαδή ο συστηματικός έλεγχος των τετραδίων και των εργασιών που φέρνει το παιδί στο σπίτι, η επαφή με την πορεία κάλυψης της ύλης που ακολουθεί ο εκπαιδευτικός, η επίλυση αποριών που μπορεί να έχει το παιδί στα μαθήματά του, ενώ σε ακραίες περιπτώσεις ο γονιός μπορεί να συμπεριφέρεται σαν εκπαιδευτικός του παιδιού στο σπίτι. 4) *ανάπτυξη ενδιαφερόντων με την προσπάθεια του γονιού να αναπτύξει την ευρύτερη προσωπικότητα του παιδιού του*. Το ωθεί να ασχοληθεί με την τέχνη, τη μουσική, το χορό, τον αθλητισμό κ.λπ., εγγράφοντάς το σε ιδιαίτερα μαθήματα, το φέρνει σε επαφή με πολιτιστικούς χώρους και εκδηλώσεις, όπως θέατρο, καλλιτεχνικές εκθέσεις, επισκέψεις σε μουσεία και γενικά δημιουργεί μέσα στο σπίτι μια υποστηρικτική ατμόσφαιρα για την εκπαίδευση. 5) *επαφή των γονέων με το σχολείο*- ενημέρωση από το δάσκαλο για τις επιδόσεις και τη διαγωγή του παιδιού,

την παρακολούθηση των σχολικών γιορτών και εκδηλώσεων και την προσφορά τους σε εθελοντικές υπηρεσίες στο σχολείο.

Η έρευνα των Πνευματικού, Παπακανάκη & Γάκη (2008) που διεξήχθη στην περιοχή της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας με θέμα τις πεποιθήσεις των γονέων σχετικά με την εμπλοκή τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους, ανέδειξε τρεις τύπους γονικής εμπλοκής: α) εμπλοκή των γονέων στην ευρύτερη σχολική ζωή των παιδιών (π.χ. παρουσία σε εκδηλώσεις του σχολείου, συμμετοχή σε θέματα διοίκησης του σχολείου, εθελοντική προσφορά στο σχολείο). Ο τύπος αυτός θεωρήθηκε από τους γονείς ότι συνεισφέρει ελάχιστα στη βελτίωση των σχολικών επιδόσεων των παιδιών τους, β) εμπλοκή στις διαδικασίες μάθησης των παιδιών στο σπίτι. Ο τύπος αυτός, σύμφωνα με τους γονείς, συμβάλλει στη βελτίωση των σχολικών επιδόσεων. Η πεποίθηση αυτή είναι ισχυρότερη στους νεότερους γονείς, σε αυτούς που ως μαθητές οι ίδιοι βίωναν άγχος, στους γονείς με χαμηλή μόρφωση και σε αυτούς που αισθάνονταν υπερηφάνεια για το σχολείο που φοιτά το παιδί τους, και γ) επικοινωνία σχολείου-οικογένειας. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας αυτός ο τύπος γονικής εμπλοκής θεωρήθηκε από τους γονείς ότι βοηθάει και συμβάλλει, περισσότερο από τους άλλους δύο, στην ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών τους.

Τα διάφορα θεωρητικά μοντέλα γονικής εμπλοκής διαφέρουν ως προς το πλήθος των παραμέτρων που εξετάζουν, αν και δύο τύποι είναι κοινοί στα περισσότερα από αυτά: η παροχή βοήθειας με τη μελέτη των παιδιών στο σπίτι και η επικοινωνία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών. Ωστόσο, πέρα από τις διαφορετικές προσεγγίσεις των μοντέλων η γονική εμπλοκή από όλους τους ερευνητές κρίνεται πολύ σημαντική για την εκπαιδευτική επιτυχία των μαθητών με θετικές επιπτώσεις σχεδόν σε όλο το φάσμα της μαθησιακής διαδικασίας (Νόβα- Καλτσούνη, 2004:24).

4.3. Σχέση γονικής εμπλοκής και σχολικών επιδόσεων

Η γονική εμπλοκή και η σχέση της με τη σχολική επίδοση έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών ερευνών, οι οποίες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, διαπιστώνουν ότι η επιρροή των γονέων συσχετίζεται άμεσα με την επίδοση και αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα επιρροής στη σχολική μάθηση. Οι Cotton & Wikeland (1989, όπ. αναφ. στο Νόβα-Καλτσούνη, 2004) επισημαίνουν ότι, η συμμετοχή των γονιών στην εκπαίδευση των παιδιών τους έχει θετική επίδραση στη

σχολική τους επίδοση, ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Ανάμεσα στις θετικές συνέπειες της γονικής εμπλοκής αναφέρονται βελτιώσεις στις επιδόσεις, στη γλωσσική ικανότητα, στη συνολική συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο, στη διατήρηση για μεγάλο χρονικό διάστημα των καλών επιδόσεων, στις σχέσεις γονέων-παιδιού και οικογένειας-σχολείου, αύξηση του ενδιαφέροντος των εφήβων για τις θετικές επιστήμες, αύξηση των γνώσεων και της αυτοπεποίθησης των γονέων.

Οι Henderson και Berla (1994) αναλύοντας σειρά ερευνών και μελετών από το 1969 μέχρι το 1993, κατέληξαν ότι η συμμετοχή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους συνεισφέρει στη σχολική τους επιτυχία, ανεξάρτητα από την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, την εθνική/φυλετική καταγωγή ή το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Επισημαίνουν ότι, σε προγράμματα που σχεδιάστηκαν για την ανάπτυξη της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας, τα μη προνομιούχα παιδιά όχι μόνο βελτίωσαν τις επιδόσεις τους, αλλά μπόρεσαν σε αρκετές περιπτώσεις, να φτάσουν το επίπεδο των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες της μεσαίας τάξης, ενώ είναι και πιο πιθανό να συνεχίσουν τις σπουδές τους και μετά την αποφοίτησή τους από το λύκειο.

Στα παραπάνω συμπεράσματα καταλήγει και η Antunez (2000), τονίζοντας ότι η συνεργασία οικογένειας-σχολείου-κοινότητας συμβάλλει στην ακαδημαϊκή επιτυχία των μαθητών σε μεγαλύτερα ποσοστά αποφοίτησης, περισσότερες πιθανότητες να εγγραφούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ και οι εκπαιδευτικοί που συνεργάζονται με τους γονείς έχουν υψηλότερες προσδοκίες από τους μαθητές. Τέλος, η Epstein (1992) επισημαίνει τη σημαντικότητα της οικογένειας στη μάθηση, ανάπτυξη και σχολική επιτυχία των παιδιών.

Η αναγνώριση της σπουδαιότητας της γονικής εμπλοκής φαίνεται πως αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση των μαθητών με μειονοτική προέλευση (Bernhard, and Freire, 1999), αν και οι περισσότερες έρευνες καταγράφουν χαμηλό βαθμό συμμετοχής των ευάλωτων πληθυσμών (οικογένειες μεταναστών, με χαμηλά εισοδήματα, μονογονεϊκές). Σύμφωνα με την Antunez (2000), η γνώση και η κατανόηση των εμποδίων που μπορεί να επηρεάζουν τη συμμετοχή των μεταναστών γονέων, αποτελεί το πρώτο βήμα για την αντιμετώπισή τους και την προώθηση στρατηγικών που θα γεφυρώσουν το χάσμα της συμμετοχής ανάμεσα στους γηγενείς και μετανάστες γονείς.

4.3.1. Παράγοντες που επηρεάζουν τη γονική εμπλοκή των μεταναστών γονέων

Οι λόγοι που επηρεάζουν την εμπλοκή των μεταναστών γονέων στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των παιδιών τους είναι διάφοροι (Cotton & Wikeland, 1989 στο Νόβα-Καλτσούνη, 2004). Παρακάτω συνοψίζονται τα σημαντικότερα εμπόδια για τη συμμετοχή τους:

α) προβλήματα πρακτικά. Αυτά μπορεί να αφορούν στο καθεστώς παραμονής τους στη χώρα υποδοχής, όπως για παράδειγμα η έλλειψη νόμιμων πιστοποιητικών, και από τις δύσκολες και συχνά απαιτητικές συνθήκες εργασίας τους, όπως π.χ. εξοντωτικά ωράρια εργασίας, που καθιστούν πρακτικά αδύνατη τη φυσική τους παρουσία στις δραστηριότητες του σχολείου, αλλά και την επικοινωνία τους με τους εκπαιδευτικούς μέσα στο πλαίσιο συγκεκριμένων ωραρίων,

β) άγνοια της γλώσσας ή του κώδικα επικοινωνίας των δασκάλων με τους γονείς. Η περιορισμένη γνώση της κυρίαρχης γλώσσας, της χώρας υποδοχής από τους γονείς, δυσκολεύει την επικοινωνία των αλλοδαπών γονιών με τους εκπαιδευτικούς και δημιουργεί συχνά σε αυτούς μια απαξιωτική εικόνα για τους γονείς, με αποτέλεσμα να ωθούνται σε αποστασιοποίηση από τη σχολική ζωή των παιδιών τους (Χατζηδάκη, 2006) και

γ) οι αντιλήψεις, στάσεις και προσδοκίες των μεν από τους δε. Πολλοί δάσκαλοι θεωρούν ότι οι γονείς με χαμηλά εισοδήματα, και κατά συνέπεια και οι μετανάστες, έχουν αρκετά σοβαρά προβλήματα και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας συνεργασίας με το σχολείο, ή πιστεύουν ότι δεν συμμετέχουν λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση των παιδιών τους (Χατζηδάκη, 2006).

Η περιορισμένη συνεργασία των μεταναστών γονιών με το σχολείο των παιδιών τους που σε κάποιες περιπτώσεις ορίζεται ως αδιαφορία είναι η κύρια διαπίστωση ερευνών που έχουν διεξαχθεί στον ελλαδικό χώρο με εκπαιδευτικούς (Κουτρούμπα και Ζησιμοπούλου, 2006). Έρευνα του Δαμανάκη (1997) με δείγμα 540 δασκάλους ανέδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούσαν πως οι αλλοδαποί και παλιννοστούντες γονείς (ιδιαίτερα οι πρώτοι) είχαν μέτριες (59,2%) ή και περιορισμένες (23,9%) μορφωτικές προσδοκίες, η στάση των αλλοδαπών γονέων απέναντι στο ελληνικό σχολείο χαρακτηριζόταν σε ποσοστό 35% ως «αδιάφορη», ενώ το 46,2% των δασκάλων απέδιδαν τις γλωσσικές δυσκολίες των αλλοδαπών

μαθητών στην οικογενειακή και ατομική κατάσταση του μαθητή. Αντίστοιχες είναι και οι διαπιστώσεις ποιοτικής έρευνας της Κασίμη (2005), σύμφωνα με την οποία, οι εκπαιδευτικοί, υιοθετώντας την θεωρία του «κοινωνικο- πολιτισμικού ελλείμματος», αποδίδουν τα σχολικά προβλήματα των αλλοδαπών μαθητών κατά κύριο λόγο στο στερημένο από οικονομική, μορφωτική και γλωσσική άποψη οικογενειακό περιβάλλον τους, ενώ σχεδόν όλοι τους θεωρούν ότι οι μετανάστες γονείς δεν ενδιαφέρονται ουσιαστικά για την εκπαίδευση των παιδιών τους.

4.3.2. Γονική εμπλοκή και κοινωνικό/πολιτισμικό κεφάλαιο

Οι δυσκολίες που συναντούν οι μετανάστες γονείς στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στο καθορισμένο πλαίσιο της γονικής εμπλοκής είναι υπαρκτές. Ωστόσο, πολλοί ερευνητές έχουν ασκήσει κριτική σ' αυτό το «καθορισμένο πλαίσιο» γονικής εμπλοκής που είναι διαμορφωμένο από την «κυρίαρχη» ομάδα και δεν λαμβάνει υπόψη του χαρακτηριστικά των γονέων, όπως είναι η κοινωνική τάξη, η εθνικότητα, το φύλο.

Οι ερευνητές αποδέχονται τη θεωρία του Bourdieu, σύμφωνα με την οποία, οι αντιλήψεις, οι αναπαραστάσεις, οι προσανατολισμοί, οι προσδοκίες, οι πρακτικές και επιλογές των γονέων για διάφορα ζητήματα προσδιορίζονται σε σημαντικό βαθμό από την κοινωνική τάξη, το ταξικό habitus²³ και το πολιτισμικό κεφάλαιο που διαθέτουν (Μάνεσης, 2010). Στη βάση αυτή υποστηρίζουν ότι οι γονείς δεν έχουν όλοι τις ίδιες σχέσεις με το σχολείο, αφού ούτε το αντιλαμβάνονται ούτε το αναπαριστούν με τον ίδιο τρόπο. Επίσης ότι οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε γονείς ευνοημένων κοινωνικών κατηγοριών και στους μη ευνοημένους, άπτονται άμεσα της έννοιας της «κοινωνικής αναπαράστασης». Έτσι, η συχνότητα των επισκέψεων των γονέων στο σχολείο, οι σκέψεις και οι αντιλήψεις για το ρόλο τους, οι στρατηγικές και πρακτικές που αναπτύσσουν για τη διεύρυνση και καλλιέργεια του μορφωτικού κεφαλαίου των παιδιών τους, οι προσδοκίες από τα παιδιά τους και το δάσκαλο, οι προτιμήσεις τους, οι γνώσεις τους για την εκπαιδευτική διαδικασία, οι

²³ Ο Bourdieu με τον όρο habitus περιγράφει τις πεποιθήσεις, σκέψεις αναπαραστάσεις, προτιμήσεις και προδιαθέσεις του ατόμου, που είναι σημαντικές για την λειτουργία του εντός του πεδίου, όπου ζει και αναπτύσσεται. Με τον όρο πεδίο περιγράφει το κοινωνικό πλαίσιο, το οποίο λειτουργεί με κανόνες και εντός αυτού οι άνθρωποι επιδιώκουν την επίτευξη των στόχων τους. Ένα τέτοιο πεδίο είναι το σχολείο (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί, διοίκηση). Η σχέση πεδίου και habitus είναι αμφίδρομη. Τα άτομα-φορείς του habitus συμμετέχουν στη δημιουργία του και τη νοηματοδοτούν. Ταυτόχρονα, συμμετέχοντας στο πεδίο τα άτομα ενσωματώνουν στο προσωπικό τους habitus, τις προδιαθέσεις και τις δομές του πεδίου.

αναπαραστάσεις τους για τα προβλήματα και τις ελλείψεις του σχολείου, δεν είναι ίδιες για τους γονείς όλων των κοινωνικών κατηγοριών (Lareau, 2002. Baker, Scher & Mackler, 1997).

Η έρευνα των Bernhard & Freire (1999) για παιδιά μεταναστών από τη Λατινική Αμερική που ζούσαν στον Καναδά ανέδειξε την ανάγκη μελέτης των δομών της εκπαιδευτικής παράδοσης αυτών των οικογενειών καθώς και τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις τους για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Για παράδειγμα, η εκπαίδευση στις χώρες της Λατινικής Αμερικής θεωρείται ότι ανήκει αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του σχολείου, επομένως η ανάμειξη των γονέων δεν είναι επιθυμητή, αφού γίνεται αντιληπτή ως αμφισβήτηση της αυθεντίας του δασκάλου. Έτσι οι μετανάστες γονείς οδηγούνταν σε συμπεριφορές εντελώς αντίθετες από τις αναμενόμενες, αφού δεν γνώριζαν ότι η αναμενόμενη πρακτική είναι να «ενοχλείς» τους δασκάλους όποτε μπορείς και ότι σε αντίθετη περίπτωση εκλαμβάνεται ότι δεν δείχνεις ενδιαφέρον για την πρόοδο του παιδιού σου. Οι πολιτισμικές διαφορές αφορούσαν και στις προσδοκίες των γονιών από την εκπαίδευση των παιδιών τους. Στην κουλτούρα πολλών χωρών της Λατινικής Αμερικής ένα πολύ σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης είναι το να διδάξει στα παιδιά καλούς τρόπους, σεβασμό στους μεγαλύτερους και υπακοή στον δάσκαλο (Bernhard & Freire, 1999). Αυτή είναι μια αντίληψη για τη διαπαιδαγώγηση πολύ διαφορετική από την επικρατούσα όχι μόνο στον Καναδά αλλά σε άλλες χώρες του δυτικού κόσμου, η οποία ενθαρρύνει τη ζωνηράδα και την έκφραση ενδιαφέροντος από τα παιδιά. Επομένως, η διαφορά αντιλήψεων ως προς το τι συνιστά επιθυμητή συμπεριφορά στην τάξη μπορεί να φέρει τους γονείς και το σχολείο σε σύγκρουση.

Επίσης, οι ερευνητές επισημαίνουν ότι, η γονική εμπλοκή στις μειονότητες μπορεί να εκδηλωθεί με πολλούς άλλους τρόπους, οι οποίοι δεν είναι «ορατοί» γιατί συγκρίνονται με την «κυρίαρχη» αντίληψη της γονικής εμπλοκής. Για παράδειγμα, η έρευνα της Torres-Guzman (1995) η οποία διεξήχθη σε σχολεία που είχαν υψηλό ποσοστό μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο ανέδειξε ότι ένα μεγάλο μέρος της εμπλοκής των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους είχε τη μορφή ηθικής και συναισθηματικής συμπαράστασης και λιγότερο τη μορφή οδηγιών, καθοδήγησης και οικονομικής ενίσχυσης. Η εμπλοκή αυτή συχνά περνά απαρατήρητη, όπως και η πληροφόρηση των γονιών για το τι συνέβαινε στο σχολείο από τα ίδια τα παιδιά τους, ενώ είχαν και την ευκαιρία να συναντούν τους εκπαιδευτικούς εκτός σχολείου σε κοινωνικές εκδηλώσεις της κοινότητας.

4.4. Η γονική εμπλοκή στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η συμμετοχή των γονιών στην εκπαίδευση θεσμοθετήθηκε με το ν.1566/1985 που προβλέπει τη συγκρότηση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων, Ένωσης Γονέων, Ομοσπονδίας Γονέων και Συνομοσπονδίας Γονέων και τη συμμετοχή των εκπροσώπων τους στις σχολικές επιτροπές, στα σχολικά συμβούλια και στο Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας για την εξέταση θεμάτων λειτουργίας των σχολείων και θεμάτων εκπαιδευτικής πολιτικής. Ο νομοθέτης, δηλαδή, αναγνωρίζει τους γονείς ως σημαντικούς εταίρους στο εκπαιδευτικό γίγνεσθαι. Όμως, ο ρόλος των ανωτέρω συλλόγων έχει αποδειχθεί μέχρι τώρα αναποτελεσματικός, αφού το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από μία συγκεντρωτική δομή και έναν ενιαίο κεντρικό έλεγχο (Κιρκιγιάννη, 2012). Τα θέματα της σχολικής εκπαίδευσης ρυθμίζονται από την υπάρχουσα νομοθεσία, η οποία καθορίζει τις παιδαγωγικές, εκπαιδευτικές και διοικητικές δραστηριότητες, και μέσα σε αυτό το πλαίσιο προβλέπονται και τα θέματα που αφορούν τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας και τη γονική εμπλοκή. Οι σχέσεις καθορίζονται από μια σειρά Προεδρικών Διαταγμάτων (8/95, 201/98) και γίνεται σαφές ότι το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο εστιάζει πολύ περισσότερο στην τυπική και επιφανειακή πλευρά της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας, παρά στην ουσιαστική της πλευρά, την πλευρά, δηλαδή, από την οποία προκύπτουν τα σημαντικά οφέλη αυτής της συνεργασίας, όπως υπογραμμίζουν τα επιστημονικά δεδομένα που έχουν ήδη προαναφερθεί. Στην ελληνική πραγματικότητα η απουσία γονικής εμπλοκής είναι έκδηλη, αφού η εμπειρία έχει δείξει ότι η συνεργασία σχολείου-οικογένειας παίρνει τη μορφή τυπικών σχέσεων, στο πλαίσιο συγκεκριμένων υποχρεώσεων, όπως είναι η συμμετοχή των γονιών σε σχολικές εκδηλώσεις ή η ενημέρωσή τους για την πρόοδο των παιδιών τους (Γκλιάου-Χριστοδούλου, 2005).

Όμως, πέρα από τη θεσμικά κατοχυρωμένη επικοινωνία γονέων-εκπαιδευτικών υπάρχει και η άτυπη, μη θεσμοθετημένη μορφή συνεργασίας. Αυτή καθορίζεται από τους άμεσα εμπλεκόμενους και επηρεάζεται από παράγοντες, όπως η ετοιμότητα των μετεχόντων στην επικοινωνία, το κοινωνικό, πολιτισμικό, ιδεολογικό και μορφωτικό τους επίπεδο, οι αντιλήψεις τους, οι προσδοκίες, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που μπορεί να ελλοχεύουν στη μεταξύ τους σχέση (Μπόνια, Μπρούζος, Κοσσυβάκη, 2008). Σε αυτό το άτυπο πλαίσιο ο ρόλος και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών είναι καθοριστικός για την επιτυχία της σχέσης, αφού είναι αυτοί

που διαμορφώνουν τη μορφή και το περιεχόμενό της, επομένως οι ίδιοι καθορίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό και την ποιότητα αυτής της συνεργασίας (Συμεού, 2008). Ποιες είναι, όμως, οι αντιλήψεις των ελλήνων εκπαιδευτικών για τη γονική εμπλοκή;

4.4.1. Γονική εμπλοκή και Έλληνες εκπαιδευτικοί

Οι σχετικές έρευνες στην Ελλάδα για τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη γονική εμπλοκή είναι περιορισμένες. Τα ευρήματα των λιγοστών μελετών που υπάρχουν δείχνουν ότι οι αντιλήψεις τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των γονέων για τη σχέση οικογένειας και σχολείου είναι θετικές σε όλες σχεδόν τις βαθμίδες εκπαίδευσης, επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί την τοποθετούν εντός των ορίων που θέτει ο κανονισμός λειτουργίας του σχολείου και στα πλαίσια που ορίζουν οι ίδιοι (Μπρούζος, 2002).

Η μελέτη των Μπόνια, Μπρούζου, Κοσσυβάκη (2008), που διερεύνησε τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τους παράγοντες που δυσχεραίνουν τη γονική εμπλοκή στο σχολείο, ανέδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί είχαν μια αρκετά θετική στάση απέναντι στη γονική εμπλοκή. Η στάση αυτή θα μπορούσε να ερμηνευτεί, σύμφωνα με τους ερευνητές, αν ληφθεί υπόψη ότι οι Έλληνες εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των γονιών στα σχολικά δρώμενα, αλλά μόνο σε εορταστικές εκδηλώσεις ή σε θεσμοθετημένες συγκεντρώσεις γονέων που έχουν ως αντικείμενο την πρόοδο των μαθητών (Μπόνια, Μπρούζου, Κοσσυβάκη, 2008). Οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή, επιθυμούν τη γονική εμπλοκή αλλά υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα γίνεται μέσα στο πλαίσιο που ορίζει ο νόμος ή οι ίδιοι. Αναφορικά με τους παράγοντες που δυσχεραίνουν τη γονική εμπλοκή οι ερευνητές επισημαίνουν την «έλλειψη χρόνου εκ μέρους των εκπαιδευτικών και την ελλιπή κατάρτισή τους». Η έλλειψη χρόνου αποδίδεται σε μία τεχνοκρατική αντίληψη των εκπαιδευτικών για το επάγγελμά τους, σύμφωνα με την οποία το έργο τους εξαντλείται κατά τη διάρκεια του ωραρίου διδασκαλίας. Από την άλλη η ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε θέματα συνεργασίας με τους γονείς τους κάνει να αισθάνονται ανασφάλεια και να νοιώθουν ότι «απειλούνται» από τη συμμετοχή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, και επομένως να επιθυμούν την περιορισμένη εμπλοκή τους (Μπόνια, Μπρούζου, Κοσσυβάκη, 2008:89).

Η έρευνα των Πούλου και Ματσαγκούρα (2008) για τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη σχέση σχολείου-οικογένειας ανέδειξε ότι υπάρχει

μια σαφής διάκριση ως προς το ρόλο των δύο πλαισίων (σχολείο-οικογένεια), η οποία αφορά στην εκπαίδευση και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται ότι οι ίδιοι έχουν τον πρωτεύοντα ρόλο σε ζητήματα που αφορούν τη μαθησιακή διαδικασία των παιδιών, ενώ ο ρόλος των γονέων περιορίζεται στη σωματική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών τους. Η διαφοροποίηση αυτή υποδηλώνει, σύμφωνα με τους ερευνητές ότι, το βασικό ζήτημα στις σχέσεις σχολείου-οικογένειας είναι το ζήτημα κατοχής «γνώσης-υπεροχής» ή η «περιοχή εξειδίκευσης» του καθενός. Επομένως, ένα μέρος του προβλήματος στις σχέσεις σχολείου-οικογένειας έγκειται στο γεγονός ότι, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η εξειδικευμένη γνώση που έχουν για τα παιδιά είναι και η «επιστημονική αλήθεια» και υποβαθμίζουν τη μη συστηματική, μη θεωρητική θεμελιωμένη γνώση, που προέρχεται από τους γονείς (Πούλου, Ματσαγκούρα 2008:40). Σε απόλυτη συμφωνία με αυτές τις αντιλήψεις είναι οι μορφές και οι τομείς συνεργασίας που προτιμούν οι εκπαιδευτικοί με τους γονείς. Από τις μορφές συνεργασίας προτιμούν τις παραδοσιακές και τυπικές μορφές, όπως π.χ. τις συναντήσεις με τους γονείς στο σχολείο, και από τους τομείς συνεργασίας προτιμούν εκείνους που υποδηλώνουν και τη μικρότερη γονική εμπλοκή, όπως π.χ. την παροχή πληροφοριών για το παιδί.

Σε ανάλογα συμπεράσματα καταλήγει και η μελέτη του Μπρούζου (2002), ο οποίος ερεύνησε τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τη συνεργασία με τους γονείς. Σύμφωνα με τον ερευνητή, οι αντιλήψεις και οι στάσεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών συμπίπτουν με τη γενικότερη στάση που χαρακτηρίζει τόσο το σχολείο όσο και την κοινωνία, δηλαδή την αντιφατικότητα, καθώς, καθημερινά, άλλα «λέγονται» και άλλα «πράττονται», άλλα υποστηρίζονται θεωρητικά και άλλα στην πρακτική διαδικασία (Μπρούζος, 2002:129). Οι εκπαιδευτικοί ενώ δηλώνουν ότι επιθυμούν την παρουσία των γονέων στο σχολείο, υποστηρίζουν ότι η αδιαφορία, η άγνοια και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων την καθιστά προβληματική. Έτσι, συχνά, επιζητούν μόνο εκείνη τη συνεργασία μέσω της οποίας θα αντλήσουν πληροφορίες για τους μαθητές τους και όχι μια αμφίδρομη, ουσιαστική και αμοιβαία επικοινωνία.

Οι παραπάνω έρευνες δεν έχουν καθολική ισχύ, αφού σύμφωνα με τους ερευνητές το δείγμα τους δεν είναι αντιπροσωπευτικό. Ωστόσο δείχνουν μία τάση στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών να τοποθετούν την γονική εμπλοκή μέσα στα θεσμοθετημένα όρια και στο πλαίσιο που ορίζουν οι ίδιοι. Η υιοθέτηση του συγκεκριμένου πλαισίου, ενδεχομένως αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την

ουσιαστικότερη εμπλοκή των μεταναστών γονέων, οι οποίοι συχνά αντιμετωπίζουν και πρόβλημα με τη γλώσσα, γεγονός που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την επικοινωνία τους.

4.5. Συμπεράσματα θεωρητικού μέρους

Στο θεωρητικό μέρος αποτυπώθηκε το φαινόμενο της προσέλευσης μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα και αναδείχθηκαν οι πολιτικές της Ε.Ε και του ελληνικού κράτους προκειμένου να τους ενσωματώσουν στα νέα δεδομένα. Επισημάνθηκε ο σημαντικός ρόλος της παιδείας στην ομαλή ενσωμάτωσή τους καθώς ο αριθμός των αλλοδαπών μαθητών της χώρας μας προσεγγίζει το 10% περίπου του συνολικού μαθητικού πληθυσμού ενώ πάνω από τους μισούς αλλοδαπούς μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα.

Επίσης, αναδείχθηκε η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της γονικής εμπλοκής, δηλαδή της συμμετοχής των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία και στη σχολική ζωή των παιδιών τους. Παρατέθηκαν τα διάφορα μοντέλα εκπαιδευτικής πολιτικής που έχουν εφαρμοστεί, με στόχο την ομαλή ένταξη και προσαρμογή μαθητών διαφορετικών εθnico-πολιτισμικών ομάδων στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών υποδοχής. Εφόσον οι εκπαιδευτικοί αποτελούν τον ένα από τους δύο παράγοντες που συμμετέχουν και αλληλεπιδρούν στη «γονική εμπλοκή» έγινε προσπάθεια να τονιστεί η «ελλειμματική ή «προβληματική» εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα να συνεχίζουν να κυριαρχούν οι εθνικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις, όχι μόνο στην κοινωνία αλλά και σε μερίδα των εκπαιδευτικών.

Καταδείχθηκε η σημασία της γονικής εμπλοκής για τις σχολικές επιδόσεις των μαθητών, για τη ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη καθώς και τα θετικά αποτελέσματά της που είναι ανεξάρτητα από την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, την εθνική/φυλετική καταγωγή ή το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Αναφέρθηκε το υπάρχον ελληνικό θεσμικό πλαίσιο που προβλέπει και ρυθμίζει θέματα που αφορούν στη συνεργασία σχολείου-οικογένειας και στη γονική εμπλοκή και παρατέθηκαν έρευνες που τονίζουν ότι στη σχολική πραγματικότητα η συνεργασία αυτή παρουσιάζει χαμηλό βαθμό συμμετοχής των ευάλωτων πληθυσμών, όπως είναι και οι οικογένειες των μεταναστών.

Παρουσιάστηκαν παλαιότερες έρευνες που διεξήχθησαν στον ελληνικό χώρο με θέμα την εκπαίδευση των μεταναστών μαθητών και συγκεκριμένα τις απόψεις των

εκπαιδευτικών για τη γονική εμπλοκή των μεταναστών. Σε αυτές διαπιστώθηκε ότι, κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, οι μετανάστες γονείς είτε αδυνατούσαν είτε δεν ενδιαφέρονταν να συμβάλλουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους, ίσως γιατί τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου ήταν πολλά και ποικίλα.

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η διεξαγωγή της έρευνας

5.1. Σκοπός, στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας

Στο πρώτο μέρος της παρούσας έρευνας αναλύθηκε η βασική υπόθεσή της: ότι η εκπαίδευση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την ενσωμάτωση των παιδιών των μεταναστών στη χώρα υποδοχής τους. Στο πλαίσιο αυτό η συμμετοχή των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία και σχολική ζωή των παιδιών τους αποκτά ιδιαίτερη σημασία, αφού η γονική εμπλοκή επιδρά θετικά τόσο στη σχολική τους επίδοση όσο και στη ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της γονικής εμπλοκής των μεταναστών γονιών και η σύνδεσή της με την κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών τους. Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι:

- να καταγραφεί ο βαθμός συμμετοχής των αλλοδαπών γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και στην επικοινωνία τους με το σχολείο,
- να εντοπιστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους,
- να ανιχνευτούν οι προσδοκίες τους από την εκπαίδευση των παιδιών τους.

Με βάση τους παραπάνω επιμέρους στόχους της έρευνας τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν είναι τα ακόλουθα:

- πόσο συχνά οι μετανάστες γονείς επικοινωνούν με τους εκπαιδευτικούς και ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την επικοινωνία τους;
- σε ποιο βαθμό βοηθούν τα παιδιά τους στη μελέτη τους στο σπίτι και ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τη βοήθειά τους;
- ποιες είναι οι προσδοκίες των μεταναστών γονέων για το εκπαιδευτικό μέλλον των παιδιών τους;
- ποιες είναι οι προσδοκίες των μεταναστών γονέων για το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους;
- υπάρχει συσχέτιση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των γονέων αναφορικά με τη γονική τους εμπλοκή και τις προσδοκίες τους για το μέλλον των παιδιών τους;

5.2. Μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας και ερευνητικό εργαλείο

Για το σχεδιασμό και την επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου, δεν υπάρχει μία συνταγή, αφού κάθε μεθοδολογική προσέγγιση έχει «τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία της, και κάθε μία επιλέγεται ως η κατάλληλη για συγκεκριμένο ερευνητικό πλαίσιο» (Bell, 1997:28). Η επιλογή της μεθόδου εξαρτάται από το σκοπό της έρευνας, ο οποίος αποτελεί και το βασικό οδηγό του σχεδιασμού της (Cohen, Manion, Morrison, 2008). Με βάση το σκοπό της παρούσας μελέτης εφαρμόστηκε ποιοτική έρευνα, καθώς θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη για την περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων. Επειδή η ποιοτική προσέγγιση αποσκοπεί, όχι στην απλή περιγραφή του «τι» συμβαίνει αλλά επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί» συμβαίνει αυτό (Ιωσηφίδης, 2003:17) επικεντρώνεται στο αποκαλούμενο πραγματικό περιβάλλον εντός του οποίου διαδραματίζονται τα γεγονότα, στην αποκάλυψη των απόψεων των συμμετεχόντων σε συγκεκριμένα ζητήματα (Bird, 1999:147).

Βασικό εργαλείο της ποιοτικής μεθόδου είναι η συνέντευξη, με την οποία διερευνώνται περισσότερες λεπτομέρειες αλλά και σε βάθος κάποιες πτυχές, που δεν «συλλαμβάνονται» με το ερωτηματολόγιο (Verma, Mallick, 2004:245). Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας επελέγη η ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων και παρουσιάζει περισσότερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, την τροποποίηση του περιεχομένου τους και την προσθήκη ή αφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για συζήτηση. Θεωρήθηκε ότι, πλεονεκτεί από άποψη ευελιξίας και προσαρμοστικότητας, αφού παρέχει τη δυνατότητα στον ερευνητή να ακούει τον ερωτώμενο και, ανάλογα με την απάντησή του, να διαμορφώνει την επόμενη ερώτηση. Παράλληλα, επιτρέπει στον ερευνητή να προωθεί τους άξονες που έχει θέσει αναφορικά με τα ερευνητικά του ερωτήματα, αφού καθοδηγείται από έναν οδηγό ερωτήσεων-θεμάτων που έχει προσδιορίσει εκ των προτέρων (Κυριαζή, 2001. Bell, 1997).

Για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων σχεδιάστηκε ένας οδηγός ανοικτών ερωτήσεων με τρεις θεματικούς άξονες. Στον πρώτο συλλέγονται τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων (ηλικία γονέων και παιδιών, χώρα γέννησής τους, χρόνος παραμονής στην Ελλάδα, επάγγελμα γονέων, μόρφωση γονέων). Στο δεύτερο, ανιχνεύονται πληροφορίες σχετικά με τη γονική τους εμπλοκή τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο. Για την εμπλοκή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών στο σπίτι οι ερωτήσεις εστιάζουν, κυρίως, στην καθημερινή τους συμμετοχή στις

μαθησιακές δραστηριότητες των παιδιών, όπως είναι ο έλεγχος των μαθημάτων, στη βοήθειά τους στη μελέτη των παιδιών, στη συμμετοχή των παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες. Για την εμπλοκή τους στο σχολείο οι ερωτήσεις εστιάζουν, κυρίως, στη συχνότητα των επισκέψεών τους σ' αυτό, στη συνεργασία τους με τους εκπαιδευτικούς, στους παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία τους με το σχολείο. Στον τρίτο θεματικό άξονα διερευνώνται οι προσδοκίες των ερωτώμενων γονιών για τα παιδιά τους, με ερωτήσεις για το πώς βλέπουν το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον και γενικότερα για τα όνειρα και τις επιδιώξεις τους για το μέλλον του παιδιού τους.

Για τη διαμόρφωση του οριστικού οδηγού συνεντεύξεων διενεργήθηκε πιλοτική συνέντευξη για να εντοπιστούν πιθανές ασάφειές του, καθώς και να υπολογιστεί ο χρόνος διεξαγωγής της συνέντευξης. Με την ολοκλήρωση της πιλοτικής συνέντευξης διαπιστώθηκε ότι ο συνεντευξιαζόμενος, στο χρονικό πλαίσιο των 30 λεπτών περίπου, είχε αντίληψη των ερωτήσεων που του έθετε η ερευνήτρια, απάντησε στην πλειονότητά τους εκτός από δύο που χρειάστηκε να διευκρινιστούν και να επαναδιατυπωθούν.

5.3. Διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων

Οι ερωτήσεις της συνέντευξης υποβλήθηκαν σε μετανάστες γονείς που τα παιδιά τους φοιτούν σε τάξεις Δημοτικού και στο Νηπιαγωγείο. Η προσέγγιση των γονέων ήταν δύσκολη διαδικασία, καθώς εξέφραζαν επιφυλακτικότητα και προέβαλλαν έντονα την έλλειψη χρόνου εκ μέρους τους. Από την πλευρά της ερευνήτριας καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης, εξηγώντας τους το σκοπό της έρευνας και δίνοντας διαβεβαιώσεις για την τήρηση της ανωνυμίας και της μη δημοσιοποίησης τόσο των προσωπικών τους στοιχείων όσο και των σχολείων που φοιτούν τα παιδιά τους, στο πλαίσιο τήρησης της ερευνητικής δεοντολογίας. Επίσης, ενημερώθηκαν για τη διάρκεια της συνέντευξης την ώρα, την ημέρα και το χώρο διεξαγωγής της. Τέλος, διευκρινίστηκε ότι υπάρχει η δυνατότητα, εάν δεν αισθανθούν άνετα, να διακόψουν τη συνέντευξη σε όποιο σημείο επιθυμούν.

Όλες οι συνεντεύξεις της παρούσας έρευνας μαγνητοφωνήθηκαν με τη σύμφωνη γνώμη αυτών που έλαβαν μέρος. Πριν από κάθε συνέντευξη προηγήθηκε μία συζήτηση για διάφορα θέματα, κοινά και στα δύο μέρη, ενώ κατά τη διάρκειά τους η ερευνήτρια «κατέφυγε», κάποιες φορές, στην αφήγηση δικών της εμπειριών,

γεγονός που βοήθησε στη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης και ανοίγματος των «συνεντευξιαζόμενων».

Μετά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων, ακολούθησε το στάδιο της απομαγνητοφώνησης και η συστηματικά επαναλαμβανόμενη ακρόαση και ανάγνωση του υλικού. Στη συνέχεια η κάθε μια από τις συνεντεύξεις χωρίστηκε σε νοηματικές ενότητες και ταξινομήθηκαν οι νοηματικές φράσεις του κειμένου που αντιστοιχούσαν σε αυτές. Οι θεματικές ενότητες ομαδοποιήθηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα κατά συνεντευξιαζόμενο και στη συνέχεια τα όμοια στοιχεία των επιμέρους συνεντεύξεων, ενοποιήθηκαν και εντάχθηκαν σε τρεις βασικές θεματικές κατηγορίες, οι οποίες αφορούσαν:

- α) την επικοινωνία των μεταναστών γονέων με τους εκπαιδευτικούς και τους παράγοντες που την επηρεάζουν,
- β) τη συμμετοχή των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και τους παράγοντες που την επηρεάζουν και
- γ) τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες των μεταναστών γονέων για το μέλλον των παιδιών τους. Πρέπει να επισημανθεί ότι, η τρίτη θεματική κατηγορία συνδέεται με δύο ερευνητικά ερωτήματα, τις προσδοκίες των μεταναστών γονέων για το εκπαιδευτικό μέλλον των παιδιών τους και τις προσδοκίες τους για το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους. Οι εκπαιδευτικές και οι επαγγελματικές προσδοκίες αποτελούν δύο διαφορετικά είδη προσδοκιών, αν και το δεύτερο επηρεάζεται από το πρώτο. Από τις απαντήσεις των γονέων προέκυψε ότι συνέδεαν άμεσα τις εκπαιδευτικές με τις επαγγελματικές προσδοκίες των παιδιών τους, έτσι κρίθηκε ότι έπρεπε να ενοποιηθούν σε μία θεματική κατηγορία.

5.4. Το δείγμα της έρευνας

Ο πληθυσμός-στόχος της παρούσας έρευνας είναι μετανάστες γονείς που διαμένουν στο νομό Κορινθίας και τα παιδιά τους φοιτούν σε σχολεία του νομού, ένα νηπιαγωγείο και ένα δημοτικό σχολείο. Η επιλογή των σχολείων ήταν «βολική» για την ερευνήτρια, αφού τα παιδιά της φοιτούν σε αυτά, επομένως η πρόσβαση ήταν σχετικά εύκολη, ωστόσο η επιλογή του δείγματος ήταν τυχαία και καθορίστηκε από τη σχετική ανταπόκριση. Ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε 14 συνεντεύξεις, από τις οποίες η μία πιλοτική. Τελικά, έγιναν συνολικά 13, αφού κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης η συμμετέχουσα ζήτησε να σταματήσει λέγοντας χαρακτηριστικά: *θέλω να σταματήσουμε γιατί νοιώθω ότι θα πρέπει να μιλήσω αρνητικά για τη δασκάλα και*

δεν θέλω. Εμένα ας μη μου φέρονται καλά, όμως εγώ δεν θέλω να μιλήσω άσχημα. Όλες οι συνεντεύξεις λήφθηκαν κατά την περίοδο του Ιανουαρίου και του Φεβρουαρίου του 2016.

5.5. Αξιοπιστία – εγκυρότητα της έρευνας

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία σε μία έρευνα αποτελεί βασική προϋπόθεση για να είναι αποτελεσματική και έγκυρη (Cohen et al., 2008:175). Ωστόσο, μία ερευνητική μελέτη είναι αδύνατον να είναι 100% έγκυρη, αφού οι ποσοτικές έρευνες χαρακτηρίζονται από το τυπικό σφάλμα που είναι εγγενές χαρακτηριστικό τους, ενώ στα δεδομένα των ποιοτικών ερευνών υπεισέρχονται η υποκειμενικότητα, οι απόψεις, οι συμπεριφορές και οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων, στοιχεία που συμβάλλουν σε κάποιο βαθμό προκατάληψης. Στόχος, λοιπόν, του ερευνητή είναι να εξασφαλίσει την όσο το δυνατόν μείωση των επιπέδων μη εγκυρότητας και να αυξήσει τα επίπεδα εγκυρότητας. Αυτά μπορούν να διασφαλιστούν μέσω της ειλικρίνειας, του βάθους, του πλούτου και του περιεχομένου των δεδομένων που συλλέγονται, επίσης μέσω των συμμετεχόντων που προσεγγίζονται, αλλά και μέσω της ανιδιοτέλειας του ερευνητή (Cohen et al., 2008:176).

Στη συγκεκριμένη ερευνητική διαδικασία για να επιτευχθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της έρευνας δόθηκε έμφαση στο να αποτυπωθούν με ακρίβεια οι απόψεις, οι θέσεις, οι στάσεις και οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων. Στην κατεύθυνση αυτή διευκόλυνε η μαγνητοφώνηση και απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και οι σημειώσεις που κρατήθηκαν κατά τη διάρκειά τους από την ερευνήτρια. Επίσης, καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε οι ερωτήσεις να είναι κατανοητές και ξεκάθαρες και η συλλογή των δεδομένων να γίνει με τον ίδιο τρόπο για όλους τους συμμετέχοντες. Τέλος, όλες οι απαντήσεις που χρησιμοποιήθηκαν για τις ανάγκες της εργασίας επιβεβαιώθηκαν από τους συμμετέχοντες, ώστε να μην υπάρξει παρανόηση των λεχθέντων (Bell, 1997:149-151).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Αποτελέσματα της έρευνας

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρθηκαν: το αντικείμενο, ο σκοπός της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, η μεθοδολογία και το δείγμα, ζητήματα εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μετά την ανάλυση των συνεντεύξεων. Αρχικά για κάθε συνέντευξη σε πίνακα αποτυπώνονται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος και στη συνέχεια οι απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα. Από όλες τις συνεντεύξεις συνάγονται τα κοινά στοιχεία, οι διαφορές τους και συγκεντρώνονται οι απαντήσεις ανά κατηγορία ερευνητικού ερωτήματος.

6.1 Παρουσίαση αποτελεσμάτων ανά συνέντευξη

Σ1. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο των παιδιών της ανέφερε ότι αυτό δεν γινόταν με δική της πρωτοβουλία αλλά ανταποκρινόταν κάθε φορά στις προγραμματισμένες κλήσεις του σχολείου. Η ανταπόκρισή της ήταν τακτική όταν τα παιδιά της ήταν στις τάξεις του δημοτικού σχολείου με φθίνουσα πορεία όταν το πρώτο της παιδί βρισκόταν στις τάξεις του γυμνασίου και λυκείου. *«Πάω όσες φορές μας καλούν στο σχολείο και σε μικρότερες τάξεις πήγαινα πολλές φορές και στα δυο μου παιδιά».*

Η συμμετοχή της στο δημοτικό είχε σχέση με τα ιδιαίτερα προβλήματα των παιδιών που αντιμετώπιζαν τη συγκεκριμένη περίοδο (γνώση γλώσσας, μαθησιακά προβλήματα). *«Ναι... τα παιδιά δεν τα πήγαιναν καλά. Εγώ έλειπα πολύ από το σπίτι, δούλευα και τα απογεύματα. Δεν ξέρω ίσως έφταιγε που και εγώ και ο άντρας μου δεν ξέραμε και τώρα δεν ξέρουμε να γράφουμε ελληνικά. Το πρόβλημα ήταν η γλώσσα... εγώ ξέρω να μιλάω καλά ελληνικά αλλά στο σπίτι μιλάμε πολύ αλβανικά γιατί ο άντρας μου τα μιλά μισά-μισά... Νομίζω αυτό μπέρδεψε τα παιδιά. Μπορεί και να έχουν και δυσλεξία...»*

Η εμπλοκή της στις σχολικές συναντήσεις ανέρχεται μέχρι το σημείο στο να ενημερώνεται για τα παιδιά της και για το τι συμβαίνει στο σχολείο. Αυτού του είδους η συμπεριφορά, όπως το αποδίδει και η ίδια, είναι αποτέλεσμα του μορφωτικού της επιπέδου και του γεγονότος ότι δεν χειρίζεται την ελληνική γλώσσα ευχερώς. Επίσης την ίδια σαν χαρακτήρα τη συνοδεύουν αναστολές που εξηγούνται από το συναίσθημα ότι νοιώθει «ξένη». *«Δεν θέλω να λέω ψέματα... εγώ νοιώθω*

ξένη... κανείς μπροστά μου δεν με είδε (δεν με αντιμετώπισε) σαν αλβανίδα... όμως εγώ το ξέρω πως έτσι είναι... Υπάρχει κάτι... όχι πράξεις».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε ότι η ίδια μεθόδευε τρόπους ελέγχου των επιδόσεων και του διαβάσματος στο σπίτι των παιδιών της. *«Εγώ δεν μπορώ, για παράδειγμα δεν καταλαβαίνω τη Γλώσσα καθόλου... Αυτό το έκανε με τη δασκάλα στο σπίτι. Μαθηματικά... ναι μπορώ και ιστορία όταν τα “λέει”, εγώ κρατώ το βιβλίο... παλιότερα έκανα ότι καταλάβαινα να διαβάζω για να διαβάζει και η Μ. να μην με καταλάβει δηλαδή και δεν διαβάζει.... (κοκκινίζει και γελά)».*

Για την αντιμετώπιση των μαθησιακών προβλημάτων των παιδιών χρησιμοποίησε φροντιστές. *«Στη μεγάλη (πρώτο παιδί) είχα δασκάλα στο σπίτι και τη διάβαζε μέχρι και το Γυμνάσιο... Εγώ δεν μπορούσα να τη βοηθήσω.. Τώρα όμως σπουδάζει στην Πάτρα... Στην μικρή μέχρι την Πέμπτη. Τώρα στην έκτη μπορεί μόνη της... έχει και καλό δάσκαλο... είναι και τα χρήματα πολλά... και με μια δουλειά δεν τα καταφέρνουμε... ο άντρας μου είναι άνεργος και εγώ τι να κάνω με αυτή τη δουλειά... αλλά αν χρειαστεί φροντιστήρια θα την στείλω στο Γυμνάσιο... Είναι σίγουρο».* Η ανάγκη φροντίδας των παιδιών με δάσκαλο στο σπίτι δικαιολογείται από τη Σ1 από τρία βασικά στοιχεία. Το ένα είναι ότι τα παιδιά δεν γνωρίζουν καλά τα ελληνικά γιατί στο σπίτι μεταξύ τους χρησιμοποιούν κυρίως την αλβανική. Το δεύτερο στοιχείο είναι η υστέρηση των γονέων να διαβάζουν ελληνικά. Το τρίτο στοιχείο είναι η μη συμμετοχή του πατέρα στην εκπαίδευση των παιδιών, η ίδια εργάζεται πολλές ώρες με αποτέλεσμα να μην μπορεί έστω και στοιχειωδώς να παρακολουθήσει τι κάνουν τα παιδιά της. *«...στο σπίτι μιλάμε πολύ αλβανικά γιατί ο άντρας μου τα μιλά μισά-μισά... Νομίζω αυτό μέρδεψε τα παιδιά. ... Εγώ δουλεύω πολλές ώρες... τα παιδιά ήταν πάντα μόνα τους στο σπίτι».*

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον των παιδιών της είναι ξεκάθαρο ότι για αυτήν η εκπαίδευση των παιδιών της είναι εφόδιο απαραίτητο για τη βελτίωση της ζωής τους. Από τα λόγια της διαφαίνονται οι προσπάθειές της για τη βελτίωση της θέσης των παιδιών στο επαγγελματικό επίπεδο και της πλήρους ένταξής τους στη χώρα διαμονής τους μια και η Ελλάδα για αυτούς είναι η νέα τους πατρίδα. *«Το σχολείο είναι για εμάς όπως και για σας (τους Έλληνες) πολύ σημαντικό για τα παιδιά... αλλά και στο μέλλον πως*

θα ζήσουν αν δεν σπουδάσουν όπως τα άλλα παιδιά... Γι αυτό και έκαναν φροντιστήριο και οι δύο κόρες μου... Τώρα τη μεγάλη (κόρη – φοιτήτρια) δεν την καταλαβαίνεις ότι είναι αλβανίδα. Φυσικά και θέλω να μείνουν στην Ελλάδα. Εδώ είναι η ζωή μας και δεν το έχω σκεφτεί ότι θα μπορούσαν να είναι κάπου αλλού».

Η διάθεση σεβαστού μέρους των οικονομικών τους δυνατοτήτων στο να παρακολουθήσουν τα παιδιά μαθήματα χορού, ξένη γλώσσα και η φροντίδα στο σπίτι είναι δηλωτικά στοιχεία που καταδεικνύουν το ενδιαφέρον της για τη παιδεία των παιδιών της. «...αν είχα τα λεφτά που έχω χαλάσει στους δασκάλους και στα φροντιστήρια θα είχα φτιάξει ένα σπίτι...».

Σ.2. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο των παιδιών της ανέφερε ότι ανταποκρινόταν ανελλιπώς κάθε φορά στις προγραμματισμένες κλήσεις του σχολείου αλλά και με δική της πρωτοβουλία «... Πάντα.... Όποτε πρέπει.... Εννοείται ... είναι βασικό να συναντάς τους δασκάλους και να έχεις μια επικοινωνία.... Καμιά φορά και έτσι».

Η συμμετοχή της στο δημοτικό και στο νηπιαγωγείο των παιδιών της βασίζεται στο γεγονός ότι έχει πλήρη επίγνωση του τι πρέπει να κάνει για την πρόοδο των παιδιών της και το πόσο σημαντική είναι η επικοινωνία γονιού και δασκάλου «Εννοείται ... είναι βασικό να συναντάς τους δασκάλους και να έχεις μια επικοινωνία». Η δε εμπλοκή της στις σχολικές συναντήσεις είναι ενεργή και αγόγγυστη «Οπωσδήποτε ...αλίμονο...».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε κατηγορηματικά ότι η ίδια καθημερινά ελέγχει την επίδοση και το διάβασμα του μεγαλύτερου παιδιού της όπως και τη τσάντα της κόρης της για το νηπιαγωγείο «Κάθε μέρα....Αμέ. Πρωί – πρωί σήμερα διαβάζαμε την Γεωγραφία γιατί είχε διαγώνισμα, «Έλα, έλα του λέω...Όλα ...όλαΚάθε μέρα. Της μικρής είναι και το φαγητό της και το νερό της. Πάντα....».

Για την αντιμετώπιση των μαθησιακών προβλημάτων και κυρίως αυτών που έχουν σχέση με την ελληνική γλώσσα απευθύνθηκε σε ειδικό για λογοθεραπεία και έλαβε βοήθεια από συγγενικό πρόσωπο στο διάβασμά του μεγαλύτερου παιδιού που είχε και την ανάγκη «Όχι, τώρα αλλά στην αρχή. Δεν μπορούσε να γράψει σωστά... Πήγαμε σε γιατρό ...έκανε λογοθεραπείες... Το πρόβλημα είπε ο γιατρός και η δασκάλα

είναι ότι μιλάμε ρουμάνικα ακόμα στο σπίτι. Αυτό είναι πρόβλημα στο σχολείο... και ο Κ... είναι καλός μαθητής... Ο νονός του (θετός του παππούς) τον βοηθάει πολύ στα μαθήματα και πήγαμε μαζί στο γιατρό».

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον των παιδιών της είναι ξεκάθαρο ότι για αυτήν η εκπαίδευση των παιδιών της είναι εφόδιο απαραίτητο για τη βελτίωση της ζωής τους. Θέλει τα παιδιά της να σπουδάσουν εάν διαθέτουν την ικανότητα. *« Ναι ...δεν είναι κακό να πάει Πανεπιστήμιο ο Κ... εάν είναι καλός... και η μικρή άμα είναι και αυτή καλή...»*. Οι απαιτήσεις της δεν σταματούν μόνο στο παιδί της αλλά προεκτείνονται και στο εκπαιδευτικό σύστημα και στους δασκάλους *«Ναι και από το δάσκαλο έχω (απαιτήσεις). Το παιδί πρέπει να τα καταλαβαίνει από την τάξη. (E!!!) Πώς να δουλέψει το παιδί στο σπίτι»*. Επίσης οι εξωσχολικές δραστηριότητες που συμμετέχει ο γιος της (αγγλικά, πληροφορική, σκάκι, θέατρο) είναι ενδιαφέρουσες και δηλώνουν ότι οι επιλογές της μητέρας ή των γονέων είναι τέτοιες που να επιτρέψουν στα παιδιά να ψυχαγωγούνται και παράλληλα να καλλιεργούν το γνωστικό τους επίπεδο.

Η διάθεση σεβαστού μέρους των οικονομικών τους δυνατοτήτων στο να παρακολουθήσει το παιδί της μαθήματα ξένης γλώσσας και πληροφορικής, ο τακτικός έλεγχος στην εκπαιδευτική του πορεία είναι δηλωτικά στοιχεία που καταδεικνύουν το γενικότερο ενδιαφέρον της για τη παιδεία του και ότι προσμένει θετικά αποτελέσματα *«Ναι έχω... θέλω να είναι καλός. Γιατί δεν τον βάζω να δουλέψει... έχει χρόνο... πρέπει να είναι καλός... έχω απαιτήσεις»*.

Σ.3. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο των παιδιών της ανέφερε ότι ανταποκρινόταν κάθε φορά στις προγραμματισμένες κλήσεις του σχολείου και μάλιστα η συμμετοχή αυτή και από τους δύο γονείς *«Οικογενειακά πηγαίνουμε. Στην αρχή, στο τέλος της χρονιάς, στις εθνικές γιορτές είμαστε πάντα όλοι εκεί. ... Με τον άντρα μου πάμε σε όλες τις οργανωμένες συναντήσεις του μικρού»*. Το γεγονός ότι συμβαίνει αυτό επιβεβαιώνεται από τα λόγια της : *«Έχω πολύ καλή σχέση με τους δασκάλους ... Φιλιά, αγκαλιές ... είχα και τον μεγάλο στο ίδιο σχολείο και με ξέρουν»*. Η οικείωση αυτή με τους δασκάλους φαίνεται να έχει αγνά ελατήρια και όχι να εξυπηρετεί σκοπιμότητες. *« ... Έχω πολύ καλή σχέση με τους δασκάλους ... Φιλιά, αγκαλιές ... Ρωτάω τον μεγάλο «έστειλες χαιρετίσματα στη δασκάλα;» Ναι, μαμά»*.

Η εμπλοκή της στις σχολικές συναντήσεις ανέρχεται μέχρι το σημείο στο να ενημερώνεται για τα παιδιά της και για το τι συμβαίνει στο σχολείο, δεν συμμετέχει στη συζήτηση με ερωτήσεις ίσως από λόγους συστολής, αλλά τις παρακολουθεί με ενδιαφέρον «*Όχι καταλαβαίνω ότι λέγετε, δεν έχω κανένα πρόβλημα, αλλά δεν νοιώθω καλά...*». Επίσης, δηλώνει ότι δεν έχει πρόβλημα στην επαφή της με τους άλλους γονείς; «*Από τους άλλους γονείς δεν έχω νοιώσει ποτέ “στη άκρη”*. Τα παιδιά μου είναι “πολύ μέσα” κι’ αυτά. Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα επικοινωνίας».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε ότι καθημερινά ελέγχει την επίδοση και το διάβασμά τους «*Από τη στιγμή που θα μπουν στο σπίτι τα ρωτάω τι έχουν να κάνουν, βγάζουν τα τετράδια και τα βλέπουμε. Τα ρωτάω τι έκαναν, πως πέρασαν ...Από μένα περνάνε όλα, είμαι πολύ κοντά τους. Έρχονται, τρώνε, ξεκουράζονται και μετά κάνουν τα μαθήματά τους. Έχουμε πρόγραμμα κάθε μέρα,*». Επειδή θέλει τα παιδιά της να έχουν καλές επιδόσεις στο σχολείο και για να πετύχει την όσο το δυνατό καλύτερη χρήση της ελληνικής χρησιμοποιεί μόνο την ελληνική κατά το διάβασμα των παιδιών και γενικότερα στο σπίτι. «*Διαβάζουμε στα ελληνικά, και στο σπίτι μόνο ελληνικά μιλάμε, και μόνο κάποιες λέξεις στα αλβανικά*». Το γεγονός ότι δεν ντρέπεται για τη γλώσσα της δηλώνει ότι η χρήση της ελληνικής είναι γιατί θέλει να ενταχθεί πλήρως στις νέες για αυτούς συνθήκες «*Ο μεγάλος μου μιλάει σπαστά αλβανικά ... δεν καταλαβαίνω αυτούς που ντρέπονται να μιλήσουν στη γλώσσα τους, γιατί να ντραπώ, έχω κάνει κάτι κακό;*»

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον των παιδιών της είναι ξεκάθαρο ότι για αυτήν η εκπαίδευση των παιδιών της είναι εφόδιο απαραίτητο για τη βελτίωση της ζωής τους «*Θέλω τα παιδιά μου να είναι καλοί μαθητές, ποιος δεν το θέλει. Με τον μεγάλο δεν ανησυχώ, ο μικρός είναι πολύ ζωηρός και δεν πολυθέλει να διαβάζει, με ανησυχεί τι θα γίνει αργότερα*». Οι εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών «*Αγγλικά και ποδόσφαιρο*» επιβεβαιώνουν ότι ενδιαφέρεται για το μέλλον των παιδιών της. Γενικότερα η επιθυμία της είναι μεγάλη για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. «*Από την ώρα που γεννήθηκε ο μεγάλος μου γιός έψαχνα, ρώταγα, ήθελα να ξέρω .. για τα σχολεία εδώ γιατί θα ήθελα πολύ να συνεχίσουν, να σπουδάσουν, ό,τι κι αν είναι αυτό ... χημεία, φυσική, κάτι πιο απλό ... νοσοκόμοι .. όμως ο μεγάλος μου θέλει να γίνει γιατρός. Εγώ ήμουν καλύτερη στη θεωρία ... στα θεωρητικά ... αυτός είναι στα πρακτικά. Ας σπουδάσουν ότι θέλουν, και ότι τους κάνει χαρούμενους*». Τέλος, η Σ 3 επιθυμεί επίσης τα παιδιά της να είναι

καλοί πολίτες, ενταγμένοι πλήρως σε αυτή και να έχουν καλά πρότυπα. «Έχω μεγάλο άγχος, φοβάμαι πολύ αν και προσπαθώ να μην το δείχνω ... γι' αυτό ήμουν ... είμαι πολύ κοντά τους ... σκέφτομαι και τις παρέες τους. ...Μα εδώ είναι το σπίτι τους, ..Θέλω να είναι καλά παιδιά ... ο μικρός είναι ζωηρός και ο μεγάλος όλο λέει «Μαμά πρέπει να τον μαζέψουμε, να είναι σεβαστικός ...». Δεν θέλω να δίνουμε δικαιώματα, θέλω να είμαστε “σαν τους άλλους”, όπως όλοι».

Σ.4. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο του παιδιού της ανέφερε ότι ο σύζυγός της εξυπηρετεί αυτή την ανάγκη γιατί η ίδια ενώ το επιθυμεί αδυνατεί ένεκα της εργασίας της. «Εγώ δυστυχώς δεν έχω προλάβει μέχρι τώρα να πάω, αλλά πηγαίνει ο άντρας μου. Ενδιαφέρεται πολύ για το παιδί μας και μέχρι τώρα έχει πάει σε όλες τις συναντήσεις. Μέχρι τώρα δεν έχει χρειαστεί να πάμε από μόνη μας στη δασκάλα, αλλά άμα χρειαστεί φυσικά και θα πάμε».

Επιδιώκει να παρευρίσκεται στις εκδηλώσεις του σχολείου γιατί αυτό της φέρνει χαρά. «Μ' αρέσει πολύ στις γιορτές να βλέπω το παιδί να συμμετέχει, να λέει ποιήματα. Προσπαθώ πολύ πάνω σ' αυτό. Μόνο ο χρόνος της δουλειάς μ' εμποδίζει να είμαι πιο κοντά». Η συνεργασία της με τους δασκάλους είναι πολύ καλή «Η δασκάλα μας είναι πολύ καλή, λέει τα καλύτερα για το παιδί μας, και νοιώθουμε πολύ άνετα να πάμε και να ρωτήσουμε ότι θέλουμε». Παράλληλα επιδιώκει να έχει καλή γνωριμία και με τους άλλους γονείς «... με τους γονείς, προσπαθώ να γνωριστώ όταν περιμένουμε να πάρουμε τα παιδιά έξω από το σχολείο».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα του παιδιού της δήλωσε ότι είναι στις προθέσεις της να ελέγχει την επίδοσή του όσο φθάνουν οι ικανότητές της «Του χρόνου που θα πάει στο δημοτικό, ελπίζω, θα προσπαθήσω να την βοηθάω όσο πιο πολύ μπορώ, γιατί εγώ μιλάω καλύτερα ελληνικά. Δεν έχουμε και κανέναν άλλο. Εγώ και γράφω και διαβάζω και ορθογραφία προσπαθώ». Επίσης δηλώνει ότι μελλοντικά στις προθέσεις της είναι να εντάξει το παιδί της σε κάποιες εξωσχολικές δραστηριότητες, σύμφωνα πάντα με την οικονομική τους δυνατότητα. «Όχι, αλλά θα τη στείλω για χορό σίγουρα, γιατί της αρέσει πολύ και αργότερα, αν έχουμε οικονομική άνεση και αγγλικά».

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον του παιδιού της προσδοκά ότι μέσω της εκπαίδευσης αυτό θα αποκτήσει τα

εφόδια για τη βελτίωση της ζωής του. *«Όπως κάθε γονιός θάθελα να σπουδάσει, όχι όπως εμείς που δουλεύουμε όλη μέρα για ένα μεροκάματο. Θάθελα να την σπουδάσω, είναι πολύ νωρίς να πω τι θα ήθελα να σπουδάσει αλλά πάντως να σπουδάσει. Ίσως γιατρός, κάτι τέτοιο. Σε καλή θέση».*

Σ.5. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο των παιδιών της ανέφερε ότι είναι πολύ καλή, ιδιαίτερα με τις δασκάλες του νηπιαγωγείου που πηγαίνουν τα δίδυμα (αγόρι, κορίτσι). *«Το σχολείο των παιδιών μου μ' αρέσει πάρα πολύ. ... έχει πάρα πολύ καλούς δασκάλους, τα παιδιά μιλάνε πολύ καλά γ' αυτούς, τους αγαπάνε. ..Σε ότι αφορά τα μικρά στο νηπιαγωγείο, αισθάνομαι πάρα πολύ άνετα. Για οποιοδήποτε πρόβλημα έχω, να μιλήσω στις κυρίες. Γενικά και στις εκδηλώσεις έρχομαι και μπορεί να πιάσω τις κυρίες και το πρωί όταν φέρνω τις μικρές».*

Όσον αφορά στην επικοινωνία της με τη δασκάλα του γιου της που μαθητεύει στο δημοτικό δήλωσε ότι υπάρχει επικοινωνία και ότι ενημερώνεται για την πορεία του καθώς το παιδί έχει ιδιαίτερα προβλήματα στο γραπτό λόγο και στη συμπεριφορά. Σημειώνεται ότι, ενώ θεωρεί τη δασκάλα απόμακρη παράλληλα είναι ευχαριστημένη από αυτήν γιατί τη θεωρεί κατάλληλη *«Με τον μεγάλο δεν μπορώ να πω ότι αισθάνομαι τόσο άνετα όσο με τις δασκάλες του νηπιαγωγείου. Ίσως, επειδή δύο-τρεις φορές που τις έχω μιλήσει μου έχει φερθεί λίγο απότομα... Εγώ προσωπικά, μ' αρέσει που είναι λίγο σκληρή με τα παιδιά. Εγώ, με το γιό μου ταλαιπωρούμε πάρα πολύ, γιατί δεν θέλει να κάτσει με τίποτα για τα μαθήματα... Μου λέει ότι έχει πολλά θέματα με τη γραφή. Λέει ότι είναι λογικά κάποια πράγματα να τα έχει. Πρώτον επειδή είναι ξένος και δεύτερον αυτό το πρόβλημα το έχουνε και άλλα παιδιά που είναι από την Ελλάδα...».*

Η επικοινωνία της με τους άλλους γονείς προσκρούει στα βιώματά της και στις αντιλήψεις της που δεν της επιτρέπουν να έχει με αυτούς εξοικίωση και κοινωνικότητα. *«Δεν είναι ότι έχω κάποιο πρόβλημα με τους γονείς, απλά είναι ότι επειδή το έχω ζήσει .. αισθάνομαι λίγο άβολα. .. δεν αισθάνομαι άνετα να κάτσω με Έλληνες. ... θα με κοιτάζουν περίεργα. ... δεν αισθάνομαι άνετα να κάτσω και γω στο τραπέζι με τους γονείς... είμαι κλειστή, το είχα πάντα, αλλά όχι γιατί το είχα σαν παιδί, μου το έχουνε δώσει εδώ, οπότε συνεχίζεται ... Έτσι και στο σχολείο όταν είμαστε όλοι οι γονείς μαζί ...».*

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα του παιδιού της δήλωσε ότι ελέγχει την επίδοσή του και ότι αφιερώνει αρκετές ώρες σε βαθμό που διαφαίνεται ότι η ίδια προετοιμάζει τις εργασίες του για το σχολείο. *«Τον ελέγχω καθημερινά και φωνάζω γιατί δεν κάθεται να διαβάσει. Ξεκινάμε στις 4 και έχει φτάσει η ώρα 10 και ακόμα δεν έχουμε τελειώσει τίποτα. ...Τον βοηθάω πάρα πολύ και γι' αυτό έχει το κεφάλι του ήσυχο, γιατί ξέρει ότι η μαμά ξέρει τα μαθήματα και ότι έχω αφήσει πίσω θα έρθει και θα με βοηθήσει και θα τα κάνω γρήγορα. Διαβάζουμε από τις 6 ως τις εννιά.»*

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον των παιδιών αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δίνει τα εφόδια στον άνθρωπο για μια καλύτερη ζωή. *«Έχω μεγάλες απαιτήσεις γιατί θέλω στη ζωή του να γίνει κάποιος και αν δεν πάρει τις βάσεις στο δημοτικό, που παίρνει τα κυριότερα πράγματα, πιστεύω ότι δεν θα συνεχίσει το σχολείο. Προτρέπει καθημερινά το παιδί της να γίνει καλός μαθητής και καταβάλλει τις προσπάθειές της για να του μεταδώσει την ανάγκη αυτή. « Κάθε μέρα του λέω ότι για να προχωρήσεις, τώρα είσαι μικρός και μπορεί να μην το καταλαβαίνεις αλλά όταν φτάσεις σε μια ηλικία θα καταλάβεις το πόσο σημαντική είναι η γνώση για σένα για τη ζωή σου. Γιατί να πας να δουλέψεις σε μια δουλειά που είναι πολύ χαμηλή, με πολύ χαμηλό μισθό. Σκέψου όχι μόνο τον εαυτό σου, αύριο θα κάνεις οικογένεια, άμα έχεις ένα δίπλωμα, άμα έχεις κάτι, γίνεις κάποιος, πάντα βρίσκεις κάτι το σημαντικό με καλύτερο ποσοστό και χρημάτων και ζωής, γιατί γίνεται τρόπος ζωής. Γι' αυτό και η γνώση είναι το πιο σημαντικό. Τώρα το πόσο με ακούει ...»*. Επιθυμεί τα παιδιά της να πραγματοποιήσουν ανώτερες σπουδές γιατί αυτό κατ' αυτήν θα τους δώσει κοινωνική καταξίωση. *«όνειρό μου είναι να συνεχίσει τις σπουδές. Και μικρή όταν ήμουνα έλεγα ότι τα παιδιά μου θα τα κάνω κάποιους. .. θα μου άρεσε πολύ να γίνει γιατρός. Για τη μικρή επειδή έχει και σώμα και ταλέντο στο μπαλέτο που την έχω γράψει. Θα μου άρεσε. Εγώ ότι θέλουνε αρκεί να θέλουνε να κάνουνε κάτι, να γίνουνε κάποιιοι»*. Το γεγονός ότι κατευθύνει τα παιδιά της σε εξωσχολικές δραστηριότητες *«Αγγλικά, χορό και ποδόσφαιρο»* είναι δηλωτικές ότι ενδιαφέρεται τα παιδιά της να αποκτήσουν ευρύτερη γνώση.

Σ.6. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία του με το σχολείο των παιδιών της ανέφερε ότι ανταποκρίνεται κάθε φορά στις προγραμματισμένες κλήσεις του σχολείου και ότι αυτός και η σύζυγός του συμμετέχουν σε όλες τις εκδηλώσεις. *«Όποτε είναι προγραμματισμένο και μας καλεί η*

δασκάλα. Επίσης δεν λείπουμε ποτέ από τις γιορτές ...Για όλους τους δασκάλους .. έχουμε να πούμε τα καλύτερα λόγια. Είναι συνεργάσιμοι και επικοινωνούν πολύ καλά. Ούτε με τους γονείς υπάρχει κάποιο πρόβλημα, ... Γενικά είμαστε πολύ ευχαριστημένοι και με το σχολείο και με όλους».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά του στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα του παιδιού δήλωσε ότι ελέγχει την επίδοσή του και ότι βοηθά και η ανιψιά του «Εγώ καθημερινά και κάποιες φορές η ανιψιά μου που έχει τελειώσει το λύκειο εδώ, και βοηθάει όποτε μπορεί.... Πηγαίνει κολυμβητήριο, σχεδόν καθημερινά και στην επιστροφή γίνεται συνήθως η μελέτη.».

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες του για το μέλλον του παιδιού αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δίνει τα εφόδια στον άνθρωπο για μια καλύτερη ζωή. «Σαν γονιός θα ήθελα να σπουδάσει, γιατί οι σπουδές είναι σημαντικό πράγμα για τη ζωή του, αλλά ότι θέλει να γίνει. Εγώ θέλω να τον βλέπω καλά και να διαλέξει αυτός τι θέλει να κάνει στη ζωή του».

Σ.7. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο του παιδιού της ανέφερε ότι είναι καλή, ιδιαίτερα επειδή ο γιος της είναι πολύ καλός μαθητής. «Πάω πολύ συχνά... είναι που ο Π... είναι άριστος και πολύ “μορφωμένος” λέει η δασκάλα.... Έχω πολύ επαφή με τους δασκάλους ... ξέρεις γιατί; Μου αρέσει πολύ που μου λένε ότι είναι πολύ καλός». Την επικοινωνία της με το σχολείο τη θεωρεί αναγκαία και συμμετέχει σε όλες τις εκδηλώσεις του «Το θεωρώ πολύ αναγκαίο ...αυτές τις συναντήσεις... και πάω και μόνη μου... (συμμετοχή στις εκδηλώσεις) ...Πάντα.». Ωστόσο η συμμετοχή της στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών-γονέων δεν είναι ενεργητική λόγω ελλείμματος γνώσης της ελληνικής. «Πάω αλλά δεν μιλάω.... Φοβάμαι μην μπερδευτώ γιατί δεν ξέρω καλά ελληνικά.... Νοιώθω άβολα. Δεν μιλάω... είναι στο δικό μου χαρακτήρα».

Σημειώνεται ότι για τους δικούς της λόγους είναι επιλεκτική στις σχέσεις της με τους άλλους γονείς και πιο συγκεκριμένα επιλέγει να συναναστρέφεται με Έλληνες γονείς. Την ίδια επιλεκτικότητα παρουσιάζει και υποστηρίζει και το παιδί της. «Εγώ νοιώθω στον Π... που δυσκολεύεται να πει ότι είμαστε Αλβανοί..... Εγώ νοιώθω που δυσκολεύεται ο Π... να πει ότι είμαστε Αλβανοί. Αυτή η δυσκολία είναι που εγώ προσπαθώ να μην μιλάω πολύ όταν οι φίλοι του έρχονται να παίξουν. Πάντα έπαιζε με παιδιά από την Ελλάδα και εμείς μιλάμε ελληνικά και οι φίλοι μας όλοι είναι Έλληνες όχι Αλβανοί Και ακόμα ο Π.... λέει ότι είμαστε από την Ιταλία. Δεν το ξέρουν οι φίλοι

του...». Τις επιλογές της η μητέρα τις δικαιολογεί ότι είναι για το συμφέρον της οικογένειάς της. *«Νομίζω γι αυτό δεν έχει πρόβλημα (εννοεί στα μαθήματα). Αλβανικά δεν ξέρει καθόλου».*

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα του παιδιού δήλωσε ότι ελέγχει την επίδοσή του καθημερινά και προγραμματισμένα και ότι όποτε χρειάζεται βοηθά και ο νονός του. *«Εντάξει έχει το νονό του που είναι Έλληνας και τον ρωτάμε πολλές φορές και μας βοήθησε πολύ. ...Είμαι από «πάνω» του συνέχεια... Στα ελληνικά. Εγώ ξέρω να διαβάσω. Δεν ξέρω να γράφω.. συγκεκριμένη ώρα. Όπως είναι το πρόγραμμα κάθε μέρα».*

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της από το μέλλον αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δίνει τα εφόδια στον άνθρωπο για μια καλύτερη ζωή. *«θέλω να σπουδάσει. Είναι καλός μαθητής και εγώ θα τον βοηθήσω.. έχει δυνατότητες (παύση). Πάντως θέλω να σπουδάσει. Πολύ... Προκειμένου να σπουδάσει το παιδί της είναι διατεθειμένη να το αποστείλει στο εξωτερικό έχοντας παράδειγμα τις ανηψιές της. «Τα αδέρφια μου και οι κόρες τους είναι γιατροί... σπουδάζουν στη Ιταλία και στο Βέλγιο».* Αυτό που επιθυμεί για το παιδί της είναι να πραγματοποιήσει σπουδές παρόμοιες με τις δικές της και μάλιστα για αυτό προσπαθεί από τώρα να το μυήσει. *«Δεν ξέρω ό,τι θέλει. Κάποια στιγμή είπε ότι θέλει να γίνει χημικός μηχανικός και εγώ του πήρα ένα παιχνίδι χημείας... πολύ θα ήθελα ...Εγώ έχω κάνει το ίδιο και αγαπάω αυτό. Είναι καλό επάγγελμα».*

Σ.8. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο του παιδιού της ανέφερε ότι είναι καλή, ιδιαίτερα μετά από την εμπειρία της από το γιο της που τελείωσε το σχολείο. *«Πάω στο σχολείο όταν μας στέλνει τα χαρτάκια (ενημερωτικές ανακοινώσεις και προσκλήσεις) ο διευθυντής και να δω και τη δασκάλα της Π..... Με το γιο μου είχα μεγάλο πρόβλημα.... δεν ήξερα τα ελληνικά, μόνο λίγα και έχασα πολλά με το σχολείο για αυτόν και έμαθα γιατί ήθελα να μάθω, να τα βοηθήσω... καταλαβαίνεις».* Την επικοινωνία της με το σχολείο τη θεωρεί αναγκαία και συμμετέχει σε όλες τις εκδηλώσεις του *«Με έχετε δει εκεί τόσα χρόνια... Ναι πάω ...και είμαι μόνη μου στο μαγαζί αλλά πάω ...τι είναι να κλείσω για μια ώρα...».* Ωστόσο η συμμετοχή της στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών-γονέων δεν είναι ενεργητική λόγω ελλείμματος γνώσης της ελληνικής.

Το γεγονός ότι δεν αντιλαμβάνεται όσα αναφέρονται στις ομαδικές συναντήσεις το αποδίδει στο κράτος και στη μέριμνα που θα έπρεπε να είχε ληφθεί για να καταλαβαίνουν οι αλλοδαποί γονείς. *«Ναι ...είμαστε και εμείς εδώ και πρέπει να καταλαβαίνουμε τι λένε... δεν είναι ένα σχολείο μόνο για Έλληνες, πληρώνω φόρους σε αυτή τη χώρα... και το δικό μου παιδί γεννήθηκε εδώ και εμείς θέλουμε να είμαστε Έλληνες».*

Αυτό έρχεται σε αντίφαση με την όλη στάση των γονέων να μη θέλουν να είναι εμφανής η εθνικότητά τους. *«Να σου πω εμείς δεν μιλάμε πια αλβανικά μόνο όταν πάμε στην Αλβανία. Η κόρη μου νόμιζε πως είμαστε Έλληνες. Δεν μιλάμε ποτέ για αυτό. Είμαστε ξένοι για την Αλβανία όταν πάμε μας λένε φραγκάτους (δηλ. πλούσιοι) και εδώ πάλι ξένοι; Η Π... δεν ήξερε μέχρι πριν λίγο καιρό πως εμείς είμαστε Αλβανοί».*

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα του παιδιού δήλωσε ότι όσο της επιτρέπει η γνώση της ελληνικής γλώσσας παρακολουθεί την επίδοσή του παιδιού καθημερινά και ότι την πλήρη εποπτεία έχει αναθέσει σε δασκάλα. *«Μόνο να δω την ορθογραφία και να μου πει το μάθημα στην ιστορία , στην γεωγραφία και λίγο μαθηματικά. Αυτό ναι το κάνω το βράδυ (μετά την εργασία της) όταν η Π... θέλει... Το μεσημέρι που είμαι σπίτι τη βλέπω που διαβάζει για το σχολείο και τα Αγγλικά της. Μετά έρχεται η κοπέλα (η δασκάλα) και κάνουν μάθημα.... Τα διαγωνίσματα τα κοιτάω πάντα για να ξέρω τι κάνει στο σχολείο».*

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της από το μέλλον αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δίνει τα εφόδια στον άνθρωπο για μια καλύτερη ζωή. *«Εγώ... δουλεύω όλη μέρα για να πληρώνω για τα μαθήματα. Θέλω να προσπαθήσει για να έχει μια καλή δουλειά... για να ζήσει καλά. Δεν την μαλώνω αλλά της λέω το σωστό. Η ζωή είναι δύσκολη και στην Ελλάδα τώρα... όταν ήρθαμε ήταν καλά και τώρα καλά είναι για μας (συγκρίνει με την Αλβανία του σήμερα). Όμως, όταν μεγαλώσει η Π... τι θα κάνει; (νοιώθει ανασφάλεια για την οικονομία της Ελλάδας και για το μέλλον της κόρης της). Παρενθετικά αναφέρει τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης στο γιο της. «Έτσι έκανα και για το γιό μου και τώρα είναι super στη δουλειά του. Πήγε σε σχολή σεφ και τώρα δουλεύει σε ένα πλούσιο ξενοδοχείο στην Αθήνα και είναι μόνος του στην Αθήνα... ζει μόνος του... δεν έχει ανεργία».*

Σ.9. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο του παιδιού της ανέφερε ότι επιδιώκει να είναι συχνή αποβλέποντας στην καλή γνωριμία με τους δασκάλους και στην πρόοδο των παιδιών λόγω αυτής της εξοικείωσης. *«Πηγαίνω στο σχολείο όταν μας καλούν και ρωτάω και τον δάσκαλο ή τη δασκάλα για το παιδί (παύση), αλλά πάω και μόνη μου. Στην αρχή της χρονιάς πολύ συχνά για να γνωρίσω και το δάσκαλο αλλά και μετά πάω αρκετά συχνά ... γιατί άμα ο δάσκαλος είναι καλός βοηθάει και μένα να βοηθάω καλύτερα το παιδί».*

Η συμμετοχή της είναι ενεργητική και η ίδια δεν υποστήριξε ότι προβλήματα αντίληψης και χρήσης της γλώσσας. Επιπλέον σε συγκεκριμένο πρόβλημα που είχε σχέση με τη δασκάλα η συμπεριφορά της έφτασε μέχρι τον αυταρχισμό. *«... καθόταν η Ντ... στο πίσω θρανίο στη Β Δημοτικού με ένα τσιγγανάκι... ο ένας μετανάστης και ο άλλος τσιγγάνος. Τα κορόιδευαν και τα δύο παιδιά τα άλλα παιδιά. Και είχε βάλει αγόρι - κορίτσι όχι κορίτσι-κορίτσι και αγόρι –αγόρι... πήγα την Ντ... σε ψυχολόγο στη Β Δημοτικού.. μέχρι εκεί έφτασα! ..Μου είπε η ψυχολόγος να κάτσει στα μπροστινά θρανία .Εγώ το είπα στη δασκάλα (παύση) αλλά αυτή δεν άλλαξε το παιδί... Και εγώ πήγα στην τάξη και είπα «Με συγχωρείτε η Ντ... θα κάθεται εδώ και όχι εκεί». Δεν τη ρώτησα τίποτα μόνο έβαλα το παιδί σε ένα θρανίο μπροστά».*

Όσον αφορά τις σχέσεις της με τους άλλους γονείς η Σ 9 υποστηρίζει ότι κατέβαλλε προσπάθεια για να έχει σχέσεις με αυτούς δηλωτικό ότι αναγνωρίζει τη σημαντικότητα της καλής σχέσης για την κοινωνικότητα και πρόοδο των παιδιών της. *«Από τους γονείς είχα πρόβλημα. Στην Α δημοτικού δεν ήρθε κανένα παιδί στο πάρτι του... Στην Β Δημοτικού ήρθαν όλοι... Προσπαθώ να εξυπηρετώ τους άλλους γονείς».*

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε ότι ελέγχει καθημερινά την επίδοσή τους από το βαθμό τους και για την αντιμετώπιση δυσκολιών στη γλώσσα προμηθεύτηκε βοηθητικά βιβλία. *«Αν έχει Ιστορία για παράδειγμα θα έρθει να μου την πει. Όχι επειδή θέλει αλλά αν γράψουν τεστ να έχει να μου λέει «Να εγώ είχα διαβάσει, στο είπα (το μάθημα) ο δάσκαλος φταίει».... .Κοίτα στα μαθηματικά πάντα ανακατενόμουν. Τη γλώσσα δεν μπορώ να τη καταλάβω. Παίρνω βοηθητικά (βιβλία) και έχω πάρει και την μπλε γραμματική (βοηθητικό σχολικό εγχειρίδιο). Είναι δύσκολο να το διαχειριστώ... κάποια στιγμή είπα να κάθομαι τα βράδια αλλά δεν τα κατάφερα...».*

Έχει απαιτήσεις από τα παιδιά της για την πρόοδό τους, επιδεικνύει αυστηρότητα στον τομέα αυτό και τους εμφυσά το αίσθημα της αντιπαλότητας. *«Εντάξει απαιτήσεις έχω. Πώς αλλιώς να ελέγξω ένα παιδί; Το βαθμό έχω... δεν είναι σωστός πάντα ... Πώς αλλιώς να ελέγξουμε το παιδί; Πώς να ξέρουμε εμείς;.. Για μένα ο βαθμός είναι η μισή ψυχολογία, ... Το παιδί που κάθεται όμορφα, που λέει καλημέρα αυτό θα τον βοηθήσει στην βαθμολογία. Γιατί έχουμε κανόνες στην κοινωνία και αναγνωρίζεται η καλή συμπεριφορά. Το παιδί πρέπει να μάθει να επιβιώνει. Το να κάνεις κάτι καλά είναι το 10%, το να το πουλήσεις αυτό καλά είναι το 90%. Διαβάστε, το ξέρετε, να είστε καλά παιδιά, το ξέρετε, το να πάρετε και ένα λουλούδι στο δάσκαλο το ξέρετε.... εγώ θέλω 20...και δεν με ενδιαφέρει ο τρόπος που θα το καταφέρετε... Εμείς πρέπει να επιβιώσουμε, εγώ αυτό λέω στα παιδιά μου.. Τιμωρία... Πρώτα κόβεται το Internet, μετά το φαγητό για 1 μέρα..».*

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της από το μέλλον αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δίνει τα εφόδια στον άνθρωπο για μια καλύτερη ζωή. *«Και για τα δύο παιδιά μου θέλω .. να πάνε Πανεπιστήμιο. .. το λέω και στα παιδιά μου, η γνώση είναι το ωραιότερο πράγμα που μπορείς να πάρεις από αυτή τη ζωή. Όλα τα άλλα για μένα είναι τίποτα. Αυτό σε χορταίνει. Τα χρήματα σου δίνουν άλλα πράγματα. Πάνω από όλα να είναι μορφωμένα. Θα μου πεις μετά θα δουλέψουν στα χωράφια. Αυτό είναι 80% δεδομένο ότι θα γίνει. Εγώ θα το παλέψω να τα μορφώσω. Βλέπω που οι άνθρωποι ζουν πολύ και δεν θα βγαίνουν στην σύνταξη νωρίς. Ξέρω ότι δεν θα βρίσκουν δουλειά».* Προκειμένου τα παιδιά της να αποφύγουν την ανεργία και τις οικονομικές δυσχέρειες της Ελλάδας ωθεί τα παιδιά της σε σπουδές και εξωσχολικές δραστηριότητες (αγγλικά, γερμανικά, κιθάρα, καράτε) και προσδοκά ότι θα πετύχουν καλύτερα σε ξένες χώρες όπως η Αμερική και η Ρωσία. *«Αν ρωτάνε εμένα, θα τους πω γιατρός. Γιατί όπου και να πάνε θα βρουν δουλειά ... Πιστεύω ότι η Αμερική είναι η μόνη χώρα που μπορείς να κάνεις το όνειρό σου πραγματικότητα... έχουν τον πιο λίγο ρατσισμό από όλο τον κόσμο. ..Αν δεν μπορέσουν στην Αμερική προτιμώ να πάμε στην Ρωσία. Στη Ρωσία είναι πιο σκληρή η ζωή αλλά αντιμετωπίζουν πιο ποιοτικά τη ζωή....».*

Σ.10. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο του παιδιού της ανέφερε ότι συμμετέχει στις κλήσεις των δασκάλων, συγκεντρώσεις γονέων και γιορτές και πολλές φορές όταν παρουσιάζονται προβλήματα επισκέπτεται το σχολείο για να τα διευθετήσει. *«Όποτε πρέπει. Πάντα*

πήγαινα, από βαθμό μέχρι όλες τις γιορτές... Ναι, ρωτάω τη δασκάλα και πάω και στις γιορτές.... Όχι, μου αρέσει όταν φέρνουν κάποιον ψυχολόγο για τα παιδιά και η σχολή γονέων μου άρεσε αλλά σταμάτησε. Δεν έρχονταν όλοι οι γονείς».

Η σχέση της με του δασκάλους αν εξαιρέσουμε κάποια παράπονά της είναι καλή. «Όχι, όχι, δεν υπήρχε από τους δασκάλους κακή συμπεριφοράΥπήρχαν από τα παιδιά στα παιδιά μου. Δηλ. στο σπίτι τους λέγανε ότι τα παιδιά μου είναι Αλβανοί. Αντίθετα η σχέση της με τους άλλους γονείς φαίνεται ότι έχει απόσταση και αυτό από τον ισχυρισμό της για ρατσιστικές συμπεριφορές από τα παιδιά τους. «Στο σχολείο του έλεγε: «Ρε συ, είσαι Αλβανός». Το παιδί μου ένοιωθε άσχημα. «Όχι είμαι από εδώ», έλεγε... Ο μεγάλος γιός είχε δώσει μάχη, τσακωμούς, και τα άλλα έχουν προβλήματα μερικές φορές».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε ότι ελέγχει καθημερινά την επίδοσή τους. «Όταν τα παιδιά ήταν πιο μικρά κάθε μέρα. Ο Ν... μου λέει τι παίρνει στα διαγωνίσματα και τότε γράφει και έτσι ξέρω...Μέχρι πέρσι τον είχα από κοντά και τα περισσότερα τα κάναμε μαζί. Φέτος είπε και η δασκάλα να τα αφήνουμε να διαβάζουν μόνα τους. Δεν τον αφήνω όμως να μην διαβάζει... Διάβαζε και μου έλεγε (εννοεί το μάθημα) ή αν κάτι δεν καταλαβαίνει ρωτά το Χρ.. (το δεύτερο παιδί)».

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της από το μέλλον αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δίνει τα εφόδια στον άνθρωπο για μια καλύτερη ζωή και κοινωνικότητα. «Έχουμε πρόγραμμα, έχουμε ένα όνειρο να πάμε μπροστά. Έτσι τους μαθαίνω και δουλειά και διάβασμα. ...Τους λέω πως αν δεν πάνε φροντιστήριο, αγγλικά, μπάλα, πώς θα κάνουν παρέα με τα παιδιά των άλλων που έχουν (εννοεί τους Έλληνες που έχουν χρήματα). Πρέπει και εμείς να τα κάνουμε αυτά για να παίζουν μαζί σας».

Σ.11. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο του παιδιού της ανέφερε ότι σκόπιμα αποφεύγει και δεν συμμετέχει στις κλήσεις των δασκάλων, συγκεντρώσεις γονέων. «Εγώ στους βαθμούς έχω νύδρα, τους παίρνω και φεύγω. ... Πώς να μην είμαι αγανακτισμένη όταν σου λένε: «Δεν έκανες καλή δουλειά, δεν μπορούσες ε;». Με μια ειρωνεία... Τα σιχαίνομαι όλα αυτά... Κοίτα μιλάγαμε με μια γλώσσα βρε παιδάκι μου... Προσβολή ειδικά με το Β..., πολύ προσβολή». Ισχυρίζεται ότι από τις αρχικές επαφές της με τις δασκάλες δεν βρήκε

την κατανόηση που θα ήθελε. *«Εσύ θα κάνεις το παιδί σου, εσύ θα το διαβάσεις».* Αναφέρεται στις απαιτήσεις της από τους δασκάλους οι οποίες δεν εισακούστηκαν δικαιολογώντας έτσι την αρνητική θέση της στο να πηγαίνει σε συναντήσεις του σχολείου. *«Ξέρεις μου ήρθε μια φορά να τη φτύσω, τόσο άσχημα που μου φάνηκε δηλ. τι τους πληρώνουμε;».* Σε μια στιγμή αποστροφή του λόγου της εικάζει ότι ίσως το φταίξιμο να είναι και δικό της επειδή δεν μπορεί να παραδεχθεί την πραγματικότητα της. *«Εγώ το έπαιρνα έτσι, όταν μου το λέγανε το παιδί ανώριμο. Με κάποια άλλη δασκάλα είχα καλή σχέση και το βοήθαγε, σηκωνόταν και στον πίνακα παιδιού».*

Ομοίως οι σχέσεις της με τους άλλους γονείς δεν είναι καλή γιατί ισχυρίζεται ότι όλοι τους υποτιμούν επειδή είναι ξένοι. *«Στην αρχή λέγανε: «Έχουν μαζευτεί πολύ αλλοδαποί και γύφτοι». Ξέρεις πόσο άσχημο είναι αυτό το πράγμα;...και λέγανε «Δεν θέλω το παιδί μου να κάθεται σε ένα θρανίο με τον Αλβανό». «Στην τάξη που έχει γύφτους δεν θέλω το παιδί μου».* Όταν το άκουσα αηδίασα. Δεν πήγα ποτέ πάλι. Ούτε χρήματα δίνω».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε ότι αδυνατεί να ελέγχει ένεκα της εργασίας της, λόγω προβλημάτων υγείας της, λόγω της διαφοράς ηλικίας των παιδιών –πάντα είχε να φροντίζει τα μικρότερα παιδιά όταν τα μεγαλύτερα πήγαιναν σχολείο. *«...Ξέρεις τι ήταν το δύσκολο για μένα; Κάθε φορά που ήταν Α Δημοτικού να πάει το παιδί, εγώ είχα ένα μωράκι στο σπίτι... Αναγκάστηκα και το παιδί έχει τραύματα. Ο Β... έμενε μόνος πεντέμισι χρονών. Να το αφήνεις μόνο του για να πάρεις το άλλο στο βουνό όταν είχε κρίσεις».*

Το γνωστικό της έλλειμμα προσπάθησε για μια φορά να το καλύψει παίρνοντας δασκάλα στο σπίτι για ένα από τα παιδιά της μη βλέποντας όμως αποτελέσματα δεν το συνέχισε. *«Γιατί το έζησα με το Β... που έδωσα 4-5 χιλιάδες ευρώ να μάθει μια γλώσσα αγγλική και δεν έμαθε τελικά. Είχα δασκάλα σπίτι και το πλήρωνα με το παραπάνω. Τρία χρόνια κορόιδευε και δεν είχε πάει εξετάσεις καθόλου».*

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον των παιδιών από την εκπαίδευσή τους αναφέρει ότι δεν προσδοκά τίποτα γιατί έχει επίγνωση των μαθησιακών αδυναμιών τους. Παράλληλα ισχυρίζεται ότι οι σπουδές δεν είναι ικανές να βελτιώσουν τη ζωή τους. *«Τα έχω παρατήσει. Ξέρεις*

γιατί; Θα σου πω την αλήθεια. Έτσι όπως έχουν τα πράγματα, σπουδάζουν όλα και δεν δουλεύουν. Γιατί να κουραστώ και να τσαντιστώ. Έχω την κούραση μου στα κτήματα... θα το ταΐσω, θα το φροντίσω... να μην του λείπει τίποτα... Η ευθύνη μου είναι το εξής.: Όταν το παιδί πεινάει, όταν δεν έχει το παπούτσι του... Και εγώ θεωρώ όταν τα παιδιά πάνε φροντιστήριο, είναι κοροϊδία. Γιατί λέω πεταμένα χρήματα».

Σ.12. Στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με την επικοινωνία της με το σχολείο των παιδιών ανέφερε ότι βρίσκεται τακτικά στο σχολείο, ότι έχει πολύ καλή σχέση με τους δασκάλους και έχει την ευχέρεια να μιλά και τηλεφωνικώς μαζί τους για ό,τι αφορά τα παιδιά της. «Εγώ είμαι συνεχώς στο σχολείο και μαθαίνω για τα παιδιά μου. Με τους δασκάλους όλους γνωρίζομαστε και τους συναντώ και έξω από το σχολείο και μου λένε τα πάντα για τα παιδιά ... αν έχω πάει μεροκάματο δεν μπορώ να φύγω και να πάω στο σχολείο στις 12:00 για παράδειγμα... αλλά θα ρωτήσω κάποιον άλλον τι είπε η δασκάλα και ανάλογα θα πάω να μιλήσω μαζί της ή όχι. Πάντως εγώ θα την βρω την δασκάλα. Παίρνω και το τηλέφωνό τους και τους τηλεφωνώ». Η ενασχόλησή της με το καθαρισμό σχολικών χώρων της έχει δημιουργήσει την ευχέρεια εξοικείωσης με τους δασκάλους. « Εσύ γνωρίζεις ότι εγώ ξέρω τους δασκάλους από τη δουλειά (καθαρίζει χώρους σχολικούς) και αυτοί με έχουν βοηθήσει σε ότι προβλήματα έχω με τα παιδιά. Με τον Σπ. είχα μεγάλο πρόβλημα, γιατί το παιδί έχει και άλλα θέματα από τον πατέρα του και το σχολείο ήταν γι αυτόν δράμα».

Η καλή επικοινωνία της με τους γονείς προσκρούει στο γεγονός του αισθήματός της ότι την υποτιμούν ένεκα καταγωγής. «Άσχημα έχω νοιώσει πολλές φορές παλιότερα με τον Σπ. (μεγάλος γιός) από τους γονείς και τα παιδιά . Αλλά εγώ είμαι σκληρή, δεν “κολλάω”, ακούω συνεχώς να λένε η «αλβανέζα και η αλβανέζα» αλλά με “βάζουν” στα σπίτια τους και δουλεύω στα χωράφια τους ... Εντάξει τώρα με μάθανε...».

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τη βοήθειά της στο σπίτι και όσον αφορά στα μαθήματα των παιδιών δήλωσε ότι αυτό το κάνει στο βαθμό που της επιτρέπει ο χρόνος εργασίας της και πολλές φορές καταφεύγει σε τηλεφωνική επικοινωνία με τα παιδιά της για να ενημερωθεί αν έχουν φροντίσει τα μαθήματά τους. «Και όταν δουλεύω και λείπω όλη μέρα, μιλάμε συνεχώς στο τηλέφωνο και τους λέω τι να φάνε, τα μαθήματα ... Διαβάζουμε μαζί με την Ν... Τα κάνουμε μαζί όταν είμαι σπίτι. Τώρα αν λείπω για δουλειά, ρωτάει τον αδερφό της. Αλλιώς, θα με

περιμένει να έρθω και θα το κάνουμε μαζί (παύση) ή θα με ρωτήσει από το τηλέφωνο». Επισημαίνει τη βοήθεια των δασκάλων στη μελέτη των παιδιών. «Στο ολοήμερο κάνουν τα γραπτά με τη δασκάλα και εκεί γίνεται δουλειά. Άλλη βοήθεια όχι»

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις προσδοκίες της για το μέλλον των παιδιών από την εκπαίδευσή τους αναφέρει ότι δεν προσδοκά σε ανώτερες σπουδές των παιδιών της αλλά στο να τα ωθήσει να μάθουν τέχνες για να εξασφαλίσουν το βιοπορισμό τους. *«Μιλάμε ότι πρέπει να κάνουν κάτι, μια δουλειά. Περιμένω από τον Σπ... να ασχοληθεί με κάτι σαν μηχανικό θα έλεγα. Του αρέσει αν και είναι πολύ ευαίσθητος γενικά. Η Ν. δεν ξέρει. Είναι μικρή ακόμα. Τι να πει;»*. Το ενδιαφέρον της για την ευρύτερη παιδεία των παιδιών της εξαντλήθηκε στην πρώτη της προσπάθεια που δεν έφερε αποτέλεσμα κατ' αυτήν όταν το παιδί της παρακολούθησε αγγλικά χωρίς αποτέλεσμα. *«Αγγλικά είχα κάνει στον Σπ... αλλά τον σταμάτησα. ..Πήγαινε τρία χρόνια ο Σπ... .. Να περνά με το ζόρι το μάθημα; Πες δεν διαβάζει. Εγώ το έστειλα εκεί για να μάθει. Όχι και να μην μπορεί να βοηθήσει ούτε την αδερφή του! ..Δεν πειράζει θα τελειώσει το σχολείο και αν θέλει θα μάθει...»*.

6.2. Σύνθεση αποτελεσμάτων

6.2.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα αφορούσαν στη χώρα προέλευσης, την ηλικία, τα έτη διαμονής στην Ελλάδα, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα και των δύο γονέων, καθώς και τον αριθμό των παιδιών, το φύλο, την ηλικία και τον τόπο γέννησής τους.

Από το σύνολο των μεταναστών γονέων της έρευνας μόνο ένας ήταν άνδρας. Αυτό οφείλεται στη μεγαλύτερη προθυμία των μεταναστριών μητέρων να συμμετέχουν στην έρευνα και αντίστοιχα στη μηδενική ανταπόκριση των ανδρών, καθώς οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την αντιπροσωπευτικότερη εκπροσώπηση του φύλου τους απέβησαν άκαρπες. Πρέπει να επισημανθεί ότι ακόμη και αυτή η συμμετοχή του ενός πατέρα στην έρευνα δεν ήταν προγραμματισμένη με τον ίδιο αλλά με τη μητέρα, η οποία την παραμονή της συνάντησης ενημέρωσε ότι αδυνατούσε να συμμετάσχει, λόγω έλλειψης χρόνου και πρότεινε η ίδια η συνέντευξη να γίνει με τον άνδρα της, όπως και έγινε.

Αναφορικά με την ηλικία των συμμετεχόντων στην έρευνα κυμαίνονταν από 27 μέχρι 48 ετών με των περισσότερων (8) να είναι πάνω από τα 40. Στον παρακάτω

πίνακα παρουσιάζεται η ηλικιακή κατανομή του δείγματος και των δύο γονέων. Να σημειωθεί ότι ο συνολικός αριθμός των συζύγων είναι 11, καθώς μία μητέρα είναι διαζευγμένη.

Ηλικία	Μητέρα Συχνότητα	Πατέρας Συχνότητα
<30	1	-
30-40	3	3
41-50	8	1
>50	-	7
Σύνολο	12	11

Πίνακας 1. Ηλικιακή κατανομή και των δύο γονέων

Αναφορικά με τη χώρα προέλευσης των συμμετεχόντων γονέων στην έρευνα οι δέκα από τους δώδεκα προέρχονταν από την Αλβανία, γεγονός αναμενόμενο λόγω του μεγάλου όγκου μεταναστών από τη γειτονική χώρα, ένας από τη Μολδαβία και ένας από τη Ρουμανία.

Αναφορικά με τα έτη διαμονής των μεταναστών γονέων στην Ελλάδα όλοι έχουν αρκετά χρόνια με τους περισσότερους, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, να διαμένουν στη χώρα μας πάνω από 15 χρόνια.

Διαμονή στην Ελλάδα	Συχνότητα
10-15 έτη	3
16-20 έτη	4
>20 έτη	5
Σύνολο	12

Πίνακας 2. Έτη διαμονής στην Ελλάδα

Αναφορικά με το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων στην έρευνα τέσσερις είναι απόφοιτοι δημοτικού, τρεις γυμνασίου, τρεις απόφοιτοι λυκείου και δύο πτυχιούχοι πανεπιστημιακών σχολών. Ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύγκριση του μορφωτικού επιπέδου των δύο γονέων. Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα οι άνδρες υπολείπονται αρκετά των γυναικών, αφού μόνο 2 είναι απόφοιτοι λυκείου και οι υπόλοιποι (9) απόφοιτοι δημοτικού.

Μορφωτικό	Μητέρα	Πατέρας

Επίπεδο	Συχνότητα	Συχνότητα
Δημοτικό	4	9
Γυμνάσιο	3	-
Λύκειο	3	2
Πανεπιστήμιο	2	-
Σύνολο	12	11

Πίνακας 3. Μορφωτικό επίπεδο μεταναστών γονέων

Αναφορικά με το επάγγελμα των συμμετεχόντων στην έρευνα και συνεπώς και της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης του δείγματος οι οκτώ απασχολούνται σε χειρωνακτικές εργασίες (π.χ. αγροτικές εργασίες, καθαρίστριες), δύο διατηρούν κατάσταση (επιδιορθώσεις ενδυμάτων & ειδών καθαρισμού), μία μητέρα δήλωσε οικιακά, ενώ ο μοναδικός άνδρας που συμμετείχε στην έρευνα εργάζεται σε φούρνο. Από τους συζύγους των συμμετεχόντων στην έρευνα, (11 άνδρες και μία γυναίκα η οποία εργάζεται ως καθαρίστρια) στο σύνολο τους, εκτός από έναν που δήλωσε ιδιοκτήτης φορτηγού, απασχολούνται σε αγροτικές, οικοδομικές και διάφορες χειρωνακτικές εργασίες και τρεις από αυτούς δήλωσαν άνεργοι αυτή την περίοδο. Το αποτέλεσμα της υψηλής κατανομής σε χειρωνακτικά επαγγέλματα ήταν αναμενόμενο, καθώς οι περισσότεροι μετανάστες διαμένουν σε επαρχιακή, αγροτική περιοχή και αυτός είναι ο τομέας που υπάρχει εργασιακή ζήτηση.

Αναφορικά με τον αριθμό των παιδιών της κάθε οικογένειας αυτός κυμαίνεται από ένα (τρεις οικογένειες) έως τρία (τρεις οικογένειες). Όλα τα παιδιά που φοιτούν στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο και στα οποία γίνεται αναφορά στην παρούσα έρευνα έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, εκτός από ένα, το οποίο γεννήθηκε στην Ιταλία και ήρθε στη χώρα μας λίγων μηνών. Τέλος, οι έξι από τους δώδεκα συμμετέχοντες στην έρευνα είχαν παιδιά που φοιτούν ήδη στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ μία μητέρα είχε φοιτήσει και η ίδια ως παιδί σε ελληνικό σχολείο. Η εμπειρία των γονέων από τα μεγαλύτερα παιδιά τους αλλά και της συμμετέχουσας από τη δική της σχολική ζωή επηρέασαν ως ένα βαθμό τις απαντήσεις τους στο τώρα της έρευνας, αφού συχνά γινόταν αναφορά στο παρελθόν και στις προηγούμενες εμπειρίες τους.

6.2.2. Σύνθεση αποτελεσμάτων ανά ερευνητικό ερώτημα

Κατηγορία 1^η: Η επικοινωνία των μεταναστών γονέων με τους εκπαιδευτικούς και οι παράγοντες που την επηρεάζουν

Οι απαντήσεις των μεταναστών γονέων αναφορικά με την επικοινωνία τους με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο ενοποιήθηκαν σε τέσσερις υποκατηγορίες: *Επισκέψεις στο σχολείο, Συνεργασία με εκπαιδευτικούς, Ομαδικές συναντήσεις του σχολείου και Συμμετοχή στις εκδηλώσεις του σχολείου*

1. *Συχνότητα επισκέψεων στο σχολείο:* Τα παιδιά αναφοράς των μεταναστών γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα φοιτούν στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, είναι μικρής ηλικίας που οι γονείς τα συνοδεύουν καθημερινά στο σχολείο, επομένως μπορεί να βλέπουν τους εκπαιδευτικούς καθημερινά. Ωστόσο, οι ερωτήσεις ήταν εστιασμένες στις προγραμματισμένες ή άτυπες επισκέψεις των μεταναστών γονέων στο σχολείο για να ενημερωθούν από τον εκπαιδευτικό ή να τον ενημερώσουν οι ίδιοι για πιθανά προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Οι εννέα από τους δώδεκα μετανάστες γονείς απάντησαν ότι πηγαίνουν στο σχολείο στις προγραμματισμένες συναντήσεις με τους εκπαιδευτικούς (Σ1, Σ2, Σ3, Σ6, Σ7, Σ8, Σ9, Σ11, Σ12). Οι τρεις από αυτούς τους γονείς απάντησαν ότι οι επισκέψεις τους στο σχολείο είναι πολύ συχνές (Σ7, Σ9, Σ12).

2. *Συνεργασία με εκπαιδευτικούς:* Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων για τη συνεργασία τους με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο προκύπτει ότι οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν κατά καιρούς αντιμετωπίσει διάφορα προβλήματα (Σ11, Σ1, Σ5, Σ8, Σ9, Σ10). Συχνά αναφέρονται στις εμπειρίες τους από τα μεγαλύτερα παιδιά τους ή όταν τα παιδιά αναφοράς στην έρευνα ήταν σε μικρότερες τάξεις, ωστόσο οι εμπειρίες τους αυτές έχουν επηρεάσει γενικότερα και ως ένα βαθμό, τις απόψεις τους για τη συνεργασία τους με το σχολείο και τους δασκάλους. Συναισθήματα παραίτησης, προσβολής και αγανάκτησης λόγω κακής εμπειρίας στην επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς εκφράζονται από τρεις γονείς (Σ11, Σ1, Σ5). Για δύο από μετανάστες γονείς (Σ7, Σ8) η συνεργασία τους με τους εκπαιδευτικούς βελτιώνεται με την πάροδο των ετών. Ένας γονιός (Σ10) παραπονείται για την έλλειψη ενημέρωσης από το σχολείο κατά την εισαγωγή του παιδιού του σε αυτό ενώ δύο από αυτούς (Σ9, Σ10) απαιτούν από τους εκπαιδευτικούς καλύτερη μεταχείριση των παιδιών τους. Τέλος στην καλή επικοινωνία αναφέρονται δύο γονείς (Σ8, Σ9) αλλά αυτό το ισχυρίζονται με το δικό τους ιδιαίτερο τρόπο. Για αυτό φέρουμε ως παράδειγμα τη Σ9 η οποία παρά το ότι

δηλώνει ότι η συνεργασία της με το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς είναι πολύ καλή, αναφέρεται σε περιστατικό της ίδιας με εκπαιδευτικό που δυναμικά διεκδικεί σε ποιο θρανίο θα κάθεται η κόρη της και με τι καταγωγής παιδιά.

3. Συμμετοχή στις ομαδικές συναντήσεις του σχολείου: Όλοι, σχεδόν, οι συμμετέχοντες στην έρευνα δηλώνουν παρόντες στις ομαδικές συναντήσεις του σχολείου ανάμεσα στους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, και το μόνο εμπόδιο που αναφέρουν για τη μη συμμετοχή τους είναι η εργασία τους. Ωστόσο, η παρουσία της πλειονότητας αυτών (Σ7, Σ8, Σ1, Σ5, Σ11, Σ12) φαίνεται να μην είναι ενεργητική, αφού δεν συμμετέχουν με ερωτήσεις.

4. Συμμετοχή στις εκδηλώσεις του σχολείου: Το σύνολο, σχεδόν, των συμμετεχόντων στην έρευνα προσπαθεί να παρευρίσκεται σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου (γιορτές, παρελάσεις κλπ) και μάλιστα κάποιοι με ενθουσιασμό και ενδιαφέρον (Σ3, Σ5, Σ9).

6.2.3. Συσχέτιση δημογραφικών στοιχείων και επικοινωνίας των μεταναστών γονέων με τους εκπαιδευτικούς

Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα αναφορικά με τη συνεργασία τους με τους εκπαιδευτικούς, τη συμμετοχή τους στις ομαδικές συναντήσεις του σχολείου και στις εκδηλώσεις του σχολείου δεν προκύπτει συσχέτιση με τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά. Αναφορικά με τις επισκέψεις τους στο σχολείο προκύπτει συσχέτιση με το επίπεδο μόρφωσης και την οικογενειακή κατάσταση. Έτσι, οι δύο από τους τρεις συνεντευξιαζόμενους γονείς που απάντησαν ότι επισκέπτονται πολύ συχνά το σχολείο έχουν δηλώσει πανεπιστημιακή μόρφωση (Σ7, Σ9) και ο τρίτος (Σ12) δικαιολόγησε τη συχνή επαφή του με το σχολείο και τους δασκάλους στο γεγονός ότι φέρει μόνος του την ευθύνη των παιδιών του. Ένα επιπλέον στοιχείο που ενισχύει την επικοινωνία της Σ12 με το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς είναι το γεγονός ότι (η Σ12) εργάζεται ως καθαρίστρια και σε σχολικούς χώρους, με αποτέλεσμα την προσωπική της γνωριμία και άνεση με τους δασκάλους.

Κατηγορία 2^η: Συμμετοχή των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και παράγοντες που την επηρεάζουν

Οι απαντήσεις των μεταναστών γονέων αναφορικά με τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους ενοποιήθηκαν στις παρακάτω τέσσερις υποκατηγορίες:

1. Εμπλοκή των μεταναστών γονέων στην καθημερινή προετοιμασία των παιδιών τους για το σχολείο: Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων προκύπτει ότι η εμπλοκή τους στην προετοιμασία των παιδιών τους για το σχολείο συνδέεται άμεσα με τη διαθεσιμότητα του χρόνου τους, καθώς οι περισσότεροι απασχολούνται σε πολύωρες και κοπιαστικές εργασίες (Σ1, Σ2, Σ8, Σ10, Σ11, Σ12) και λόγω αυτού έχουν ελλιπή φροντίδα προς τα παιδιά τους. Οι συμμετέχοντες γονείς που είχαν περισσότερο διαθέσιμο χρόνο (Σ3, Σ5, Σ7) , εμπλέκονται πολύ περισσότερο και συνήθως ακολουθούν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα μελέτης και ελέγχου των παιδιών.

2. Αναγνώριση της σημαντικότητας της εμπλοκής των γονιών στη μάθηση στο σπίτι: Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα προκύπτει ότι οι μετανάστες γονείς αναγνωρίζουν ότι η ελλιπής γνώση της ελληνικής γλώσσας αποτελεί πρόβλημα για την ουσιαστική βοήθεια των παιδιών τους (Σ1, Σ7, Σ8, Σ9, Σ12). Οι γονείς για να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και για να βοηθήσουν τα παιδιά τους επιλέγουν διάφορες δράσεις, όπως αποστολή των παιδιών σε φροντιστήρια, φροντίδα από δάσκαλο ή συγγενικό πρόσωπο στο σπίτι και αγορά βοηθητικών βιβλίων. Επιπλέον δεν αδιαφορούν στα ιδιαίτερα προβλήματα των παιδιών τους όπως η περίπτωση της Σ2 που το παιδί της παρακολουθεί μαθήματα λογοθεραπείας.

3. Ώθηση σε εξωσχολικές δραστηριότητες: Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων προκύπτει ότι, στην πλειοψηφία τους φροντίζουν τα παιδιά τους να συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες, που αφορούν, κυρίως, στη γνώση ξένων γλωσσών και τον αθλητισμό. Από τις δώδεκα οικογένειες μεταναστών που συμμετείχαν στην έρευνα τα παιδιά των οκτώ μαθαίνουν αγγλικά (Σ1, Σ2, Σ3, Σ5, Σ7, Σ8 Σ9, Σ10). Και δύο από αυτές φροντίζουν και την εκμάθηση και δεύτερης φροντιστηριακής ξένης γλώσσας Σ7, (Σ10).

Οι επόμενες δύο οικογένειες δηλώνουν ότι τα παιδιά τους δεν παρακολουθούν εξωσχολικές δραστηριότητες ένεκα της ηλικίας τους αλλά είναι στις προθέσεις τους στην κατάλληλη ηλικία να ξεκινήσουν ξένη γλώσσα (αγγλικά) (Σ4, Σ6).

Τέλος, δύο οικογένειες ένεκα οικονομικών δυσχερειών παρά τις προθέσεις τους αδυνατούν να παράσχουν στα παιδιά τους εξωσχολικές δραστηριότητες. Στο

παρελθόν και οι δύο είχαν φροντίσει ώστε τα μεγαλύτερα παιδιά τους να παρακολουθήσουν ξένη γλώσσα σε φροντιστήριο αγγλικών, αλλά έκριναν τα αποτελέσματα ότι δεν ήταν ικανοποιητικά και γι αυτό το λόγο εκφράζουν άρνηση στο να αποστείλουν τα μικρότερα (Σ11, Σ12).

Πέρα από την εκμάθηση των ξένων γλωσσών, όλοι οι μετανάστες γονείς της έρευνας, εκτός από τους δύο που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και έναν που δήλωσε έλλειψη χρόνου να συνοδεύει το παιδί λόγω του αυξημένου ωραρίου της εργασίας του (Σ8), ωθούν τα παιδιά τους σε επιπλέον εξωσχολικές δραστηριότητες. Ο αθλητισμός (ποδόσφαιρο (Σ3, Σ5), μπάσκετ (Σ7, Σ10), κολυμβητήριο (Σ6), καράτε Σ9)) είναι πρώτος στις προτιμήσεις τους, ενώ ένα παιδί παρακολουθεί σκάκι, υπολογιστές και θέατρο (Σ2), ένα άλλο πέρα από τον αθλητισμό παρακολουθεί και περιβαλλοντικά μαθήματα (Σ10) και ακόμη ένα μαθαίνει παραδοσιακούς χορούς (Σ1).

4. *Απαιτήσεις των γονιών από τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους:* Οι 11 από τους 12 συμμετέχοντες στην έρευνα μετανάστες γονείς φαίνεται να έχουν μεγάλες απαιτήσεις από τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους (Σ1, Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ7, Σ8, Σ9, Σ10, Σ12) , όπως προκύπτει από τις απαντήσεις τους. Μόνο ένας γονιός (Σ11) απαντά ότι δεν έχει απαιτήσεις, και μάλιστα το αιτιολογεί συνδέοντάς το με τις δικές του δυνατότητες να προσφέρει και να βοηθήσει τα παιδιά του.

6.2.4. Συσχέτιση δημογραφικών στοιχείων και συμμετοχής των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους

Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα αναφορικά με τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους δεν προκύπτει συσχέτιση με τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά σε καμία από τις τέσσερις υποκατηγορίες: *Εμπλοκή των μεταναστών γονέων στην καθημερινή προετοιμασία των παιδιών τους για το σχολείο, Αναγνώριση της σημαντικότητας της εμπλοκής των γονιών στη μάθηση στο σπίτι, Ώθηση σε εξωσχολικές δραστηριότητες και Απαιτήσεις των γονιών από τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους.*

Κατηγορία 3^η: Προσδοκίες των μεταναστών γονέων για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους

Οι απαντήσεις των μεταναστών γονέων αναφορικά με τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες τους για το μέλλον των παιδιών τους ενοποιήθηκαν σε παρακάτω τέσσερις υποκατηγορίες:

1. *Συνέχιση των σπουδών μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση:* Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων προκύπτει ότι στο σύνολό τους, σχεδόν, προσδοκούν από τα παιδιά τους να τελειώσουν το σχολείο και να “σπουδάσουν”, και όπως επισημαίνουν ορισμένοι από αυτούς θα τα βοηθήσουν και θα τα “πίεσουν” για να συνεχίσουν τις σπουδές τους (Σ4, Σ5).
2. *Κύριοι λόγοι για τη συνέχιση των σπουδών:* Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων προκύπτει ότι οι σημαντικότεροι λόγοι των προσδοκιών τους για τη συνέχιση των σπουδών των παιδιών τους είναι η επαγγελματική και οικονομική τους αποκατάσταση, η αναγνώριση της αξίας της μόρφωσης για τη ζωή τους, αλλά και η ματαίωση των δικών τους ονείρων, τα οποία προβάλλουν στα παιδιά τους.
3. *Προσδοκίες των μεταναστών γονέων για την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών τους:* Οι εκπαιδευτικές προσδοκίες των μεταναστών γονέων για τα παιδιά τους συνδέονται με τις υψηλές επαγγελματικές φιλοδοξίες που έχουν γι’ αυτά, αφού οι πέντε από τους δώδεκα μετανάστες γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησαν ότι θα ήθελαν τα παιδιά τους να γίνουν γιατροί (Σ3, Σ5, Σ7, Σ8, Σ9) και ένας (Σ6) μηχανικός. Τέλος, η Σ1 θέλει να κάνουν μια καθαρή δουλειά (όχι χειρωνακτική) ενώ η Σ10 αντιμετωπίζει ρεαλιστικά την επαγγελματική αποκατάσταση των παιδιών της, σύμφωνα με την οικονομική της κατάσταση.
4. *Η μεταναστευτική ιδιότητα πηγή άγχους και ανησυχίας για το μέλλον των παιδιών τους:* Το σύνολο, σχεδόν (οι έντεκα από τους δώδεκα), των μεταναστών γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν αποφασίσει να μείνουν μόνιμα στην Ελλάδα, εξάλλου οι περισσότεροι από αυτούς διαμένουν στη χώρα μας πάνω από 15 χρόνια. Ωστόσο, από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι οι περισσότεροι από αυτούς Σ1, Σ5, Σ7, Σ8, Σ,10) διακατέχονται από άγχος και ανησυχία για το μέλλον των παιδιών τους, το οποίο προέρχεται από τη μεταναστευτική τους ιδιότητα.

6.2.4. Συσχέτιση δημογραφικών στοιχείων και προσδοκιών των μεταναστών γονέων για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους.

Από τις απαντήσεις των μεταναστών γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα αναφορικά με τις προσδοκίες τους για την εκπαιδευτική και επαγγελματική πορεία των παιδιών τους καθώς και τους σημαντικότερους λόγους αυτών των προσδοκιών δεν προκύπτει συσχέτιση με τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά. Συσχέτιση προκύπτει ανάμεσα στο άγχος και την ανησυχία τους για το μέλλον και παιδιών τους και από τη χώρα προέλευσής τους. Από τους δώδεκα συμμετέχοντες μετανάστες γονείς στην έρευνα οι δέκα ήταν από την Αλβανία και οι υπόλοιποι δύο από τη Ρουμανία και τη Μολδαβία, ενώ όλα τα παιδιά αναφοράς στην έρευνα είχαν γεννηθεί στην Ελλάδα, εκτός από ένα που είχε γεννηθεί στην Ιταλία. Έτσι η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν προτίθενται να γυρίσουν στις χώρες προέλευσής τους και αυτό που προέχει γι αυτούς και για τα παιδιά τους είναι η βελτίωση της ζωής τους με τον προσφορότερο τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συζήτηση αποτελεσμάτων-συμπεράσματα

Εισαγωγή κεφαλαίου

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν, αναλύθηκαν και συσχετίστηκαν ανά ερευνητικό ερώτημα τα ευρήματα της έρευνας που αφορούσε στη διερεύνηση της γονικής εμπλοκής των μεταναστών γονέων και τη σύνδεσή της με την κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών τους. Στο κεφάλαιο αυτό, αναφέρονται τα κυριότερα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Η διερεύνηση της γονικής εμπλοκής επικεντρώθηκε σε δύο από τις συνηθέστερες μορφές της, επικοινωνία σχολείου-οικογένειας και βοήθεια στην κατ' οίκον εργασία και στους παράγοντες που την επηρεάζουν, καθώς και στις προσδοκίες τους για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους.

7.1. Ευρήματα απαντήσεων μεταναστών γονέων

7.1.1. Επικοινωνία μεταναστών γονέων και σχολείου

Στο θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας επιστημονικής έρευνας επισημάνθηκε ότι η εμπλοκή σε ένα σύστημα επικοινωνίας σχολείου-εκπαιδευτικών και οικογένειας θεωρείται από τους γονείς πολύ σημαντικός παράγοντας για την εκπαιδευτική πορεία και εξέλιξη των παιδιών τους. Παρατέθηκαν έρευνες (Πνευματικός, Παπακανάκης, & Γάκη, 2008. Γεωργίου, 2000) στις οποίες οι γονείς εξέφραζαν την πεποίθηση ότι η επικοινωνία βοηθά στην ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών τους περισσότερο από κάθε άλλο τύπο γονικής εμπλοκής. Σε ανάλογα αποτελέσματα είχε καταλήξει και η έρευνα της Χατζηδάκη (2006) που είχε καταδείξει ότι το 75% των μεταναστών γονέων για να εξασφαλίσουν την καλή επίδοση των παιδιών τους επικοινωνούσαν κάθε δίμηνο με τους εκπαιδευτικούς. Ομοίως, και οι μετανάστες γονείς της παρούσας έρευνας αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα της παρουσίας τους στο σχολείο των παιδιών τους και της επικοινωνίας τους με τους εκπαιδευτικούς. Όλοι τους δήλωσαν ότι προσέρχονται σε όλες τις προγραμματισμένες συναντήσεις με τους δασκάλους, συμμετέχουν στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών-γονέων και σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου.

Η επικοινωνία αυτή μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών, πέρα από το θεσμοθετημένο πλαίσιο του σχολείου, εμφανίστηκε στην έρευνα περισσότερο συχνή στις περιπτώσεις όπου το μορφωτικό επίπεδο των γονέων είναι υψηλότερο. Η τάση αυτή έχει επισημανθεί και από άλλες παρόμοιες έρευνες που αναφέρουν ότι, οι γονείς

με μεγαλύτερο μορφωτικό επίπεδο συμμετέχουν περισσότερο στις συναντήσεις με τους εκπαιδευτικούς, διαθέτουν σαφέστερες πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις των παιδιών τους και συμμετέχουν και επιδιώκουν περισσότερο στη καλύτερη μόρφωση των παιδιών τους (Hoover-Dempsey et al., 2005. Stevenson, & Baker, 1987). Για αυτό το γεγονός δίδεται η εξήγηση ότι οι μετανάστες γονείς με αυξημένο μορφωτικό επίπεδο λόγω των γνώσεων που έχουν αποκομίσει αισθάνονται μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και άνεση στο να επικοινωνούν με τους εκπαιδευτικούς.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση ανέδειξε την απουσία ουσιαστικής συνεργασίας μεταναστών γονέων και εκπαιδευτικών, με την αναφορά ότι για τους περισσότερους αυτή λαμβάνει χώρα μόνο στο πλαίσιο θεσμοθετημένων επαφών και στερείται ουσίας (Γκλιάου-Χριστοδούλου, 2005). Παρά το γεγονός ότι, τα επιστημονικά δεδομένα υπογραμμίζουν τα σημαντικά οφέλη που προκύπτουν από τη συνεργασία αυτή (Γεωργίου, 2000), η επικοινωνία των γονέων με το σχολείο όπως επισημάνθηκε και στο θεωρητικό πλαίσιο με την αναφορά της έρευνας του Μπρούζου (2002) έτσι και από την παρούσα έρευνα αναδείχθηκε ότι περιορίζεται σε προγραμματισμένες συναντήσεις όπως, όταν παραδίδονται οι έλεγχοι των μαθητών, στις εορταστικές εκδηλώσεις και σε έκτακτες περιπτώσεις όταν προκύπτουν προβλήματα συμπεριφοράς και επίδοσης των μαθητών, μετά από ειδική πρόσκληση του σχολείου. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι προβλήματα που αφορούν στην παιδαγωγική διαδικασία προσεγγίζονται μετά και όχι πριν από την εμφάνισή τους, γεγονός που αναδείχθηκε και μέσα από την περιγραφή συγκεκριμένων περιστατικών από τους μετανάστες γονείς της παρούσας έρευνας.

Αναφορικά με τους παράγοντες που ενδεχομένως αποτελούν τροχοπέδη στην επικοινωνία των μεταναστών γονέων με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο, πρέπει να επισημανθεί ότι όλοι οι γονείς που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα είναι εγκατεστημένοι στη χώρα μας πάνω από δέκα χρόνια. Έχουν, δηλαδή αντιμετωπίσει τα προβλήματα των πρώτων χρόνων παραμονής στη χώρα υποδοχής (π.χ. νομιμοποίηση, εργασία, συγκρότηση νοικοκυριού), τα οποία «αναγκάζουν» τους μετανάστες γονείς να υποβαθμίζουν το θέμα της επικοινωνίας με το σχολείο. Επίσης, η έλλειψη χρόνου λόγω των συνθηκών εργασίας των μεταναστών που συνήθως καθιστά πρακτικά αδύνατη τη φυσική τους παρουσία στις δραστηριότητες του σχολείου και την επικοινωνία τους με τους εκπαιδευτικούς μέσα στο πλαίσιο συγκεκριμένων ωραρίων, δεν αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τους γονείς της παρούσας έρευνας. Οι περισσότεροι είναι παρόντες σε όλες σχεδόν τις προσκλήσεις

του σχολείου, παρόλο που εργάζονται σε κοπιαστικές εργασίες και με αυξημένο ωράριο εργασίας.

Για τους περισσότερους μετανάστες γονείς της παρούσας έρευνας το σημαντικότερο πρόβλημα που εμποδίζει την ουσιαστική τους επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο είναι η δυσκολία της γλώσσας. Οι περισσότεροι μετανάστες γονείς της έρευνας ενώ συμμετέχουν σε όλες τις ομαδικές συναντήσεις γονέων-εκπαιδευτικών, δεν εμπλέκονται ουσιαστικά σε αυτές τις συναντήσεις, δηλώνοντας ότι νοιώθουν «άσχημα», «άβολα», «αμήχανα», «φόβο μην μπερδευτούν». Οι περιορισμένες δεξιότητες στη γλώσσα της χώρας υποδοχής σε συνδυασμό με παλαιότερες αρνητικές εμπειρίες τους από το σχολικό περιβάλλον, ενδεχομένως οδηγεί στη διατήρηση μιας επιφυλακτικής στάσης για την ουσιαστική τους συμμετοχή. Κατά τη βιβλιογραφική επισκόπηση αναφέρθηκαν έρευνες (Karlan et al., 2000. Carger, 1997. Guo, 2006), κατά τις οποίες γονείς με αρνητικές εμπειρίες συχνά διακατέχονται από αισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης και άγχους κατά την είσοδό τους σε σχολικό περιβάλλον. Τα εμπόδια αυτά ενισχύονται από τις προκαταλήψεις που συχνά φέρει η μια πληθυσμιακή ομάδα για την άλλη και που αντικατοπτρίζουν το γενικότερο κοινωνικό κλίμα που επικρατεί, αφού συχνά οι γονείς αισθάνονται ότι κρίνονται επειδή είναι «ξένοι», «Αλβανοί». Ακόμη η αμυντική στάση των μεταναστών γονέων που αναδείχτηκε από την παρούσα έρευνα προς τις παραινέσεις των δασκάλων δείχνει ότι δεν αντιλαμβάνονται το ρόλο του δασκάλου και τις όποιες οδηγίες και κατευθύνσεις του μέχρι του σημείου απόρριψης και άρνησης ελέγχου των παιδιών τους. Η μη ευχερής χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους μετανάστες γονείς, οι αντιλήψεις τους περί του ρόλου του δασκάλου, οι προσωπικές τους εμπειρίες από τη σχολική τους περίοδο δημιουργούν μια αρνητική κατάσταση. Ο αρνητισμός αυτός περιχαράκωνει τις προσπάθειες για ουσιαστική επικοινωνία με το σχολείο, με αποτέλεσμα, όπως επισημαίνει μεταξύ άλλων και ο Guo, 2006, οι μετανάστες γονείς να αναμένουν την απόρριψη από τους ντόπιους και οι ντόπιοι σε ορισμένες περιπτώσεις φροντίζουν να επιβεβαιώνουν αυτούς τους φόβους.

7.1.2. Εμπλοκή μεταναστών γονέων στη μάθηση στο σπίτι

Κατά τη βιβλιογραφική επισκόπηση αναδείχθηκε ότι η μάθηση στο σπίτι και η συμμετοχή της οικογένειας στις κατ' οίκον μαθησιακές δραστηριότητες των παιδιών αποτελεί τον πλέον γνωστό τρόπο γονικής εμπλοκής. Ακόμη παρατέθηκαν σχετικές

έρευνες (Henderson & Berla 1994. Πνευματικός, Παπακανάκης, & Γάκη, 2008) που επισήμαναν την ισχυρή πεποίθηση των γονέων ότι η εμπλοκή τους στην προετοιμασία των παιδιών τους για το σχολείο είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που βοηθά τα παιδιά τους να επιτύχουν υψηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις. Η πεποίθηση αυτή φαίνεται να είναι αρκετά ισχυρή και για τους μετανάστες γονείς της παρούσας έρευνας, οι οποίοι δήλωσαν ότι καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για να βοηθήσουν ή να επιβλέψουν τα παιδιά τους στη μελέτη τους στο σπίτι. Η προσπάθειά τους αυτή εντείνεται και από το γεγονός ότι τα παιδιά φοιτούν στο δημοτικό, και όπως είπε μία μετανάστρια μητέρα αν το παιδί δεν *«πάρει τις βάσεις στο δημοτικό ... πιστεύω ότι δεν θα συνεχίσει το σχολείο»*. Τα ευρήματα για την εμπλοκή των Αλβανών μεταναστών στην εκπαίδευση των παιδιών τους και ιδιαίτερα αυτών που μαθητεύουν σε μικρές τάξεις του σχολείου συμφωνούν με την έρευνα της Χατζηδάκη (2006). Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα επισήμανε την καθημερινή παροχή βοήθειας στα παιδιά τους.

Οι μετανάστες γονείς, λοιπόν, παρόλο που έχουν να αντιπαρέλθουν το έλλειμά τους στην ελληνική γλώσσα ή την πολύωρη απουσία τους από το σπίτι λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων επιλέγουν διάφορες δράσεις για να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες, προσφέροντας στα παιδιά τους ιδιαίτερα μαθήματα στο σπίτι, ζητώντας τη βοήθεια ειδικών (λογοθεραπευτές) και συγγενών και προστρέχοντας σε σχολικά βοηθήματα και στο Internet. Επίσης, ωθούν τα παιδιά τους σε εξωσχολικές δραστηριότητες, σύμφωνα με τα πρότυπα των ελληνικών οικογενειών. Τα παιδιά των δέκα από τις δώδεκα μεταναστευτικές οικογένειες της έρευνας παρακολουθούν ή θα παρακολουθήσουν όταν φθάσουν στην κατάλληλη ηλικία μαθήματα Αγγλικών. Επιπλέον, τα παιδιά μιας οικογένειας μαθαίνουν γερμανικά ενώ τα παιδιά άλλης μιας οικογένειας θα μάθουν και δεύτερη γλώσσα, *«ανάλογα με το τι θα κάνει στο σχολείο»*. Επίσης, όλα, σχεδόν, τα παιδιά των μεταναστών γονέων της έρευνας ωθούνται και σε μία σειρά εξωσχολικών δραστηριοτήτων, όπως αθλητισμός (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, καράτε, κολυμβητήριο), χορός, σκάκι, υπολογιστές, θέατρο, περιβαλλοντικά μαθήματα.

Στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας έγινε αναφορά σε έρευνες προγενεστέρων ετών οι οποίες αναδείκνυαν περιορισμένη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και μεταναστών γονέων που την απέδιδαν στη γλωσσική αδυναμία, στις περιορισμένες μορφωτικές προσδοκίες και στην αδιαφορία των μεταναστών γονέων για τη μόρφωση

των παιδιών τους (Κουτρούμπα & Ζησιμοπούλου, 2006. Δαμανάκης, 1997. Κασίμη, 2005). Η παρούσα έρευνα η οποία χρονικά απέχει από τις αναφερθείσες ανέδειξε την πρόοδο των μεταναστών γονέων ως προς την αντιμετώπιση του όλου θέματος. Οι μετανάστες γονείς της έρευνας όχι μόνο δήλωσαν ότι ενδιαφέρονται αλλά από τις ενέργειές τους φαίνεται ότι ακολουθούν και τα αναμενόμενα πρότυπα της γονικής εμπλοκής των ελλήνων γονέων. Θεωρούν την εκπαίδευση ως τη βάση για την ένταξη των παιδιών τους στην ελληνική κοινωνία και εμφανίζονται να έχουν απαιτήσεις από τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους. Τα καλά σχολικά αποτελέσματα των παιδιών τους τονώνουν την αυτοεκτίμησή τους και τους βοηθούν να αποκτήσουν την αναγνώριση και το σεβασμό του περιβάλλοντός τους. Μία μητέρα αναφέρεται με περηφάνια στους δύο μεγαλύτερους γιούς της που ο ένας είναι φοιτητής και ο άλλος παραστάτης στο σχολείο του, ενώ μία άλλη εκφράζει την περηφάνια και την ικανοποίηση που αισθάνεται όταν εισπράττει θετικά “σχόλια” από τη δασκάλα της κόρης της, παρουσία των άλλων γονέων. Επίσης, η ώθηση των παιδιών τους σε εξωσχολικές δραστηριότητες αποτελεί ένα ακόμα βήμα για την ένταξή τους στην τοπική κοινωνία. Όπως ανέφεραν δύο μητέρες «πρέπει» να είμαστε όπως οι άλλοι, «πρέπει» να πηγαίνουμε φροντιστήριο, αγγλικά, μπάλα, ώστε να μπορούμε να κάνουμε παρέα μαζί τους, οι εξωσχολικές, δηλαδή, δραστηριότητες που δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά τους να αναπτύξουν κοινά ενδιαφέροντα και φιλίες με Έλληνες συνομηλίκους τους.

7.1.3. Εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες

Στο θεωρητικό πλαίσιο επισημάνθηκε ότι οι φιλοδοξίες και προσδοκίες των γονέων από την εκπαίδευση, καθώς και τα κίνητρα για μόρφωση που εμφυσούν στα παιδιά τους, εντάσσονται σε μια ευρύτερη προσέγγιση του όρου της γονικής εμπλοκής (Νόβα- Καλτσούνη, 2004). Ωστόσο, αυτή η μορφή γονικής εμπλοκής κατέχει, σύμφωνα με πολλές έρευνες (Fan, Chen, 2001), την πιο ισχυρή θέση αναφορικά με τις ακαδημαϊκές επιδόσεις και την εκπαιδευτική πορεία και εξέλιξη των μαθητών. Τα κίνητρα των γονέων για τις εκπαιδευτικές προσδοκίες των παιδιών τους ποικίλουν, είναι, όμως, ανεξάρτητα από την εθνική προέλευση και το μορφωτικό και επαγγελματικό επίπεδο των γονέων. Η βιβλιογραφική επισκόπηση (Koo, 2012. Devine, 2009) ανέδειξε ότι οι οικογένειες μεταναστών έχουν τις ίδιες υψηλές εκπαιδευτικές προσδοκίες για τα παιδιά τους με τους γηγενείς γονείς, θετική

προδιάθεση στο να σπουδάσουν τα παιδιά τους, ενώ αναγνωρίζουν την αξία της εκπαίδευσης για το μέλλον των παιδιών τους.

Έτσι και οι μετανάστες γονείς της παρούσας έρευνας δήλωσαν ότι έχουν υψηλές προσδοκίες για την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους. Προσδοκούν από τα παιδιά τους να ολοκληρώσουν το λύκειο και στη συνέχεια να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε υψηλόβαθμες σχολές που οδηγούν σε επαγγέλματα κύρους. Συνδέουν, δηλαδή, την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους με την επαγγελματική εξέλιξη και πρόοδο. Πιστεύουν ότι το σχολείο μπορεί να γίνει το εφελτήριο που θα καθορίσει το μέλλον των παιδιών τους, καθώς η μεταναστευτική οικογένεια δεν διαθέτει την οικονομική βάση για να αλλάξει αυτή την πορεία. Το επάγγελμα, λοιπόν, αποτελεί γι' αυτούς σημείο αναφοράς και «πέραςμα» σε ένα άλλο επίπεδο, μια νέα αρχή και πορεία από αυτή που ακολούθησαν οι ίδιοι, οι οποίοι βρέθηκαν από ανάγκη σ' έναν εργασιακό χώρο με μόνο κριτήριο τον βιοπορισμό, εγκαταλείποντας, συχνά τις δικές τους εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προσδοκίες. Έτσι, φιλοδοξούν τα παιδιά τους να συνεχίσουν τις σπουδές τους και να επιλέξουν ένα επάγγελμα, όπως αυτό του γιατρού, που να τους προσδώσει μία θέση κύρους και αναγνώρισης στην ελληνική κοινωνία, στην οποία επιθυμούν να ενσωματωθούν, αφού οι περισσότεροι έχουν επιλέξει την Ελλάδα ως τόπο διαμονής τους και ως δεύτερη πατρίδα τους.

Οι μετανάστες γονείς της έρευνας αποτελούν την πρώτη γενιά μεταναστών και συχνά αισθάνονται ότι βρίσκονται ανάμεσα σε δύο πατρίδες, «*ζένοι για την Αλβανία ... και εδώ πάλι ζένοι;*» λέει μια μητέρα. Όλοι έχουν αντιμετωπίσει στο παρελθόν υποτιμητικά σχόλια και υπαινιγμούς για την καταγωγή τους, τα οποία συχνά βιώνουν και τα παιδιά τους, «*μου κατέστρεψες τη ζωή που με γέννησες Αλβανό*», λέει ένα παιδί στη μητέρα του. Έτσι, καλλιεργούν διάφορες πρακτικές για να «προστατευτούν». Φθάνουν μέχρι το σημείο να αποκρύπτουν οι ίδιοι την καταγωγή τους, «*εγώ δεν είμαι Αλβανίδα αλλά Βορειοηπειρώτισσα που ζούσε στην Αλβανία*» ή να την αποκρύπτουν από τα παιδιά τους, «*η κόρη μου νόμιζε πως είμαστε Έλληνες*». Επίσης προσπαθούν να καλλιεργούν στα παιδιά τους ελληνικούς τρόπους ώστε να μην ξεχωρίζουν από τα ελληνόπουλα να μην «*τα βλέπουν διαφορετικά*», ώστε να μην γίνονται στόχος, αθέλητα κάποιες φορές, διάκρισης και αδικίας. Οι πρακτικές αυτές μπορούν να ερμηνευθούν και από την «ανάγκη» των μεταναστών γονέων να αφομοιωθούν τα παιδιά τους στην κοινωνία υποδοχής, αφού στο σύνολό τους σχεδόν βλέπουν το μέλλον των παιδιών τους στην Ελλάδα.

7.2. Συμπερασματικές παρατηρήσεις - προτάσεις

Είναι κοινή διαπίστωση ότι η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια μετατράπηκε από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Η πολύ-πολιτισμικότητα είναι μία πραγματικότητα και στα ελληνικά σχολεία φοιτούν πλέον τα παιδιά των μεταναστών δεύτερης γενιάς. Ένας από τους βασικούς συντελεστές κοινωνικής ενσωμάτωσης αυτών των παιδιών στην ελληνική κοινωνία είναι η εκπαίδευση, που αρχικά συντελείται στο σχολείο, στις ομάδες συνομηλίκων και στη γειτονιά και συνεχίζεται με την επαγγελματική και οικονομική τους ένταξη.

Η θεωρητική αυτή παραδοχή αποτελεί για τους μετανάστες της παρούσας έρευνας μία πρακτική την οποία εφαρμόζουν εμπειρικά. Ίσως, γιατί γνωρίζουν από την εμπειρία που έχουν αποκομίσει από τη φοίτηση των μεγαλύτερων παιδιών τους στο ελληνικό σχολείο ή βιωματικά, ότι το σχολείο και η μόρφωση μπορεί να γίνει το μέσο για την κοινωνική αποδοχή, επιτυχία και άνοδο των παιδιών τους. Στο πλαίσιο αυτό η εμπλοκή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και στην επικοινωνία τους με το σχολείο, αποκτά γι' αυτούς ιδιαίτερη βαρύτητα και σημασία, γι' αυτό και παρά τις όποιες δυσκολίες τους (γλωσσικές, οικονομικές, έλλειψης χρόνου κλπ.) αναζητούν τρόπους να μετέχουν.

Συμπαραστάτης και αρωγός σε αυτή τους την προσπάθεια πρέπει να είναι το διαπολιτισμικό σχολείο, το οποίο αντιλαμβάνεται την εκπαίδευση των μαθητών ως κοινή υπόθεση του σχολείου και της οικογένειας. Βασική προτεραιότητα του σχολείου πρέπει να είναι η ανάπτυξη μιας σοβαρής σχέσης ανάμεσα στους δυο πόλους, που να οδηγεί σε μια δημιουργική συνεργασία με τους μετανάστες γονείς, ώστε αυτοί να ενθαρρύνονται στην πλέον ενεργό συμμετοχή. Βέβαια, θέματα που αφορούν στις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων είναι ιδιαίτερα πολύπλοκα και η αντιμετώπιση των διακρίσεων, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού είναι θέματα που το σχολείο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνο του. Ωστόσο, σε συνεργασία με όλους τους γονείς μπορεί να συνεισφέρει στον περιορισμό των προκαταλήψεων και των διακρίσεων.

Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να συμβάλλουν τα εξής:

α) η ενίσχυση των προγραμμάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας από τους γονείς, ώστε να μπορούν να βοηθούν τα παιδιά τους αλλά και να συμμετέχουν ενεργά στην επικοινωνία τους με το σχολείο,

β) η τροποποίηση των κανονισμών των Συλλόγων Γονέων και άλλων φορέων που να απαιτούν ποσοτώσεις στην συμμετοχή αλλοδαπών και άλλων μειονοτήτων σε αυτούς, ώστε να υπάρχει εκπροσώπηση των θέσεών τους,

γ) η αντιμετώπιση των «ειδικών ή δύσκολων περιπτώσεων» μαθητών να γίνεται με τη διακριτική παρουσία ψυχολόγου, κοινωνικού λειτουργού ή ειδικού παιδαγωγού στο σχολείο, ώστε ο γονιός να μην εισπράττει την παρέμβαση του δασκάλου ενοχικά ή προσβλητικά και να μην αισθάνεται ότι γίνεται στόχος η οικογένειά του και το παιδί.

Τέλος, πρέπει να επισημανθούν οι περιορισμοί της έρευνας, οι οποίοι αφορούν την προέλευση του δείγματος των μεταναστών, ο οποίος διαμένει σ' ένα μικρό επαρχιακό τμήμα της ελληνικής επικράτειας. Δεν υπάρχει, δηλαδή, αντιπροσώπηση στοιχείων από άλλες περιοχές της Ελλάδας, ώστε να διευρυνθούν οι γεωγραφικοί και κοινωνικο-περιβαλλοντικοί παράγοντες. Αφορούν, επίσης, τον μικρό αριθμό των συμμετεχόντων στην έρευνα αλλά και τον μικρό αριθμό των χωρών προέλευσης των συμμετεχόντων. Οι παραπάνω περιορισμοί δεν επιτρέπουν την γενίκευση των ευρημάτων και των συμπερασμάτων της έρευνας για τους μετανάστες γονείς και τα παιδιά τους που ζουν στη χώρα μας. Επίσης, η έρευνα καταγράφει τις επιθυμίες των γονέων σχετικά με την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους και την πιθανότητα τους να σπουδάσουν σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και όχι αντικειμενικά δεδομένα, τα οποία στην πορεία μπορούν να διαψευστούν. Αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί να αποδειχθεί στην παρούσα φάση και με βάση τον συγκεκριμένο ερευνητικό σχεδιασμό. Ωστόσο, η παρούσα έρευνα μπορεί να συμβάλλει, σε κάποιο βαθμό, στην ανίχνευση τάσεων των μεταναστών γονέων, αναφορικά με τις πρακτικές, τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους σε σχέση με την εκπαίδευση των παιδιών τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμίτσης Γ., Λαζαρίδης Γ., (2001). *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα

Antunez, B., (2000). When Everyone is Involved: Parents and Communities in School Reform. *Framing Effective Practices: Topics and Issues in the Education of English Learners*. National Clearinghouse for Bilingual Education, p.p. 53-64, διαθέσιμο στο <http://www.diversitylearningk12.com/resources/CH2/Framing%20Effective%20Practice.pdf> (ανακτήθηκε 5.11.2015)

Baker L, Scher D & Mackler K, (1997). Home and family influence on motivation for reading. *Educational Psychologist*. V. 32, p.p. 69–82.

Βαρβιτσιώτης Ι.Μ., Καμπούρογλου Γ., (2006). *Η μεταναστευτική πολιτική της Ευρώπης*, εκδ. Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΕΛΚ-ΕΔ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, διαθέσιμο στο http://www.antigone.gr/files/gr/library/documentation-of-EU-and-international-organizations/international-surveys-and-studies/migration_policy (ανακτήθηκε 8.11.2015)

Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg

Bernhard, J.K. and Freire, M. (1999) What is my child learning at elementary school? Culturally contested issues between teachers and Latin American families, *Canadian Ethnic Studies*, V. 31, p.p.72-95, διαθέσιμο στο <http://digital.library.ryerson.ca/islandora/object/RULA%3A381> (ανακτήθηκε 11.10.2015)

Βούλγαρη, Α., Μαργαρώνη, Μ. (2014). *Πτυχές του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Ινστιτούτο Έρευνας & Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων, διαθέσιμο στο <http://www.irtea.gr/?p=1953> (ανακτήθηκε 22.10.2015)

Γεωργίου, Σ. Ν. (2000). *Σχέση Σχολείου-Οικογένειας και Ανάπτυξη του Παιδιού*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Γεωργογιάννης, Π., (1997). *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα

Γκλιάου-Χριστοδούλου, Ν. (2005). Η ανάγκη επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στην κατεύθυνση ανάπτυξης αποτελεσματικής συνεργασίας σχολείου-οικογένειας. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, Τ.10, σ.σ. 74-83, διαθέσιμο στο <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos10/074-083.pdf> (ανακτήθηκε 22.10.2015)

- Γκόβαρης, Χ., (2001), *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση*, εκδ. Ατραπός, Αθήνα
- Γκόβαρης, Χ. (2005). Αντιλήψεις εκπαιδευτικών της Α/θμιας εκπαίδευσης για τα περιεχόμενα και τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης-πορίσματα για τις ανάγκες επιμόρφωσής τους, *Πρακτικά 8ου Διεθνούς Συνεδρίου: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη Γλώσσα*, Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΚΕ.Δ.ΕΚ.) - Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα, 8-10 Ιουλίου 2005
- Carger, C.L. (1997). Attending to new voices. *Educational Leadership*, V. 54, pp. 39-43, διαθέσιμο στο <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/apr97/vol54/num07/Attending-to-New-Voices.aspx> (ανακτήθηκε 7.3.2016)
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Δαμανάκης, Μ., (1993). *Μετανάστευση και Εκπαίδευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα
- Δαμανάκης Μ., (1997). *Η εκπαίδευση των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα
- Δαμανάκης, Μ., (2000). Η πρόσληψη της διαπολιτισμικής προσέγγισης στην Ελλάδα, *Επιστήμες Αγωγής*, Τ. 1-3, σ.σ. 3-23, διαθέσιμο στο <http://www.ediamme.edc.uoc.gr/index.php?id=44,122,0,0,1,0> (ανακτήθηκε 20.10.2015)
- Δαμανάκης, Μ., (2007). *Εκπαιδευτικές πολιτικές για τα παιδιά των μεταναστών: Μεταξύ της υπόθεσης του ελλείμματος και του πολιτισμικού αποθέματος*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Δημουλάς, Κ., Παπαδοπούλου, Δ. (επ.), (2004). *Έρευνα για τις μορφές κοινωνικής ένταξης των οικονομικών μεταναστών στην Περιφέρεια Αττικής 2003-2004*, εκδ. Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ, Αθήνα
- Desimone, L. (1999). Linking Parent Involvement with Student Achievement: Do Race and Income Matter? *The Journal of Educational Research*, V. 93, pp. 11-30
- Devine, D. (2009). Mobilizing capitals? Migrant children's negotiation of their everyday lives in school. *British Journal of Sociology of Education*, 30(5), 521-535
- Epstein, J. L. (1992). *School and family partnerships*. In M. Alkin (Ed.) *Encyclopedia of Educational research* (1139-1151). New York: MacMillan
- Epstein, J., (1995). School – family- community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, V.76, pp. 701-712

- Epstein, J., Sanders, M.G., Simon, B., Salinas, K., Jansorn, N., & Van Voorhis, F., (2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your handbook for action* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin, διαθέσιμο στο <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/ERIC-ED467082/pdf/ERIC-ED467082.pdf> (ανακτήθηκε 18.10.2015)
- Fan, X. & Chen, M. (2001). «Parental Involvement and students' academic achievement: A meta-analysis». *Educational Psychology Review*, V.13, pp. 1-22
- Ζωγράφου Α., (2003). *Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και στην Ελλάδα*, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα
- Grolnick, W.; &Slowiackzek, M. L. (1994). Parent's involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child development*, V.65, pp. 237-252
- Guo, Y. (2006). Why didn't they show up? ESL Parent Involvement in K-12 Education. *TESL Canada Journal*, V. 24, pp. 92-107, διαθέσιμο στο <http://www.teslcanadajournal.ca/index.php/tesl/article/view/29/29> (ανακτήθηκε 23.2.2016)
- Henderson, & A., Berla, N., (1994). *A New Generation of Evidence: The Family is Critical to Student Achievement*. National Committee for Citizens in Education. Library of Congress in U.S.A, διαθέσιμο στο <http://firststepskent.org/wp-content/uploads/2014/09/Parent-Involvement-Research-Article.pdf> (ανακτήθηκε 8.10.2015)
- Ho Sui-Chu, E., & Willms, J. (1996). Effects of Parental Involvement on Eighth-Grade Achievement. *Sociology of Education*, V. 69, pp. 126-141
- Hong, S., & Ho, H. Z. (2005). Direct and indirect longitudinal effects of parental involvement on student achievement: Second – order latent growth modeling across ethnic groups. *Journal of Educational Psychology*, V.97, pp. 32-42
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., & Closson, K. E. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, V. 106, pp. 105-130, διαθέσιμο στο <http://www.vanderbilt.edu/peabody/family-school/papers/Hoover-Dempsey2005.pdf> (ανακτήθηκε 5.3.2016)
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καβουνίδη Τ., (2002). *Τα χαρακτηριστικά των μεταναστών: Το ελληνικό πρόγραμμα νομιμοποίησης του 1998*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη

Καλοφωλιάς, Κ. Π., (2011). *Το μεταναστευτικό Ζήτημα στη Μεσόγειο*, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα

Κανακίδου, Ε., & Παπαγιάννη, Β. (1998). *Διαπολιτισμική Αγωγή*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Kaplan, D. S., Liu, X. R., & Kaplan, H. B. (2000). Family structure and parental involvement in the intergenerational parallelism of school adversity. *Journal of Educational Research*, V. 93, pp. 235-244.

Κασίμη, Χρ. (2005). Αλλοδαποί μαθητές, γλωσσικές δυσκολίες και κατάκτηση της ελληνικής γλώσσας στο σχολείο: αντιλήψεις και αναπαραστάσεις των δασκάλων. *Επιστήμες Αγωγής*, Τ. 3, σσ. 13-24

Κάτσικας, Χ., Πολίτου, Ε., (1999). *Τσιγγάνοι, μειονοτικοί, παλινοστούντες και αλλοδαποί στην ελληνική εκπαίδευση: Εκτός “τάξης” το διαφορετικό;* εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Keith, T., (1986). Parental involvement, homework and TV time: Direct and indirect effects on high school achievement, *Journal of Educational Psychology*, V. 78, pp. 373-380

Κεσίδου, Α., (2008). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή*. Οδηγός Επιμόρφωσης, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Θεσ/νίκη, διαθέσιμο στο http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/program/defteri_glossa_synedrio/dimosieuseis/odigos_epimorfosis_diapolitismiki.pdf (ανακτήθηκε 8.10.2015).

Κιρκιγιάννη, Φ. (2012). Επικοινωνία Σχολείου και Οικογένειας, *Τα Εκπαιδευτικά*, Τ. 103-104, σσ. 95-110, διαθέσιμο στο http://www.taekpaideutika.gr/ekp_103-104/periexomena_103-104.pdf (ανακτήθηκε 7.10.2015)

Κοΐλιαρη, Αγ., (1997). *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη. Στάσεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες ομιλητές*, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη.

Koo, A. (2012). Is there any chance to get ahead? Education aspirations and expectations of migrant families in China. *British Journal of Sociology of Education*, V. 33, pp. 547-564.

Κουτρούμπα, Κ., Ζησιμοπούλου, Α. (2006). Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις επιμορφωτικές τους ανάγκες και τη γονεϊκή συμμετοχή στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, Τ.41, σσ. 183-201

Λαζαρίδη, Γ., Αμίτσης, Γ (2001). *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα

Lareau, A., (2001). Invisible Inequality: Social Class and Childrearing in Black Families and White Families. *American Sociological Review*, V. 67, pp. 747-776, διαθέσιμο στο https://sociology.sas.upenn.edu/a_lareau2 (ανακτήθηκε 13.10.2015)

Μάνεσης, Ν., (2010). Κοινωνικά διαφοροποιημένες γονεϊκές προσδοκίες και αναπαραστάσεις για τις ελλείψεις και δυσκλειτουργίες του σχολείου. *Το βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, Τ. 57, σσ.31-54, διαθέσιμο στο http://www.uth.gr/tovima/VIMA_57_final.pdf (ανακτήθηκε 12.10.2015)

Μαυρομάτης, Γ., Τσιτσελίκης, Κ. (2004) Η εκπαίδευση των μεταναστών στην Ελλάδα (1990-2003). Πολιτικές και πρακτικές, στο Παύλου, Μ. & Χριστόπουλος, Δ. (επιμ.) *Η Ελλάδα της μετανάστευσης*, εκδ. Κριτική, Αθήνα

Μουσούρου Λ. (1991), *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα

Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ., (2002). *Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*, εκδ. Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ ΑΔΕΔΥ, Αθήνα

Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ. και Συμεωνάκη, Μ. (2008) (επιμ.). *Μετανάστευση και παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες στην Ελλάδα*, εκδ. Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, Αθήνα

Μπόνια, Α., Μπρούζος, Α. και Κοσσυβάκη, Φ., (2008). Αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τους παράγοντες που δυσχεραίνουν τη γονεϊκή εμπλοκή στο σχολείο, *Ψυχολογική Εταιρία Βορείου Ελλάδος*, Τ.6, σσ. 69-96, διαθέσιμο στο http://www.pseve.org/index_el.asp (ανακτήθηκε 27.11.2015)

Μπρούζος, Α. (2002). Συνεργασία σχολείου – οικογένειας. *Επιστημονική Επετηρίδα*, Τ. 15, σσ. 97-135, διαθέσιμο στο http://ptde.uoi.gr/ptde_files/epetirida/Vol15_2002.pdf (ανακτήθηκε 29.11.2015).

Νικολάου, Γ., (2000). *Ένταξη και Εκπαίδευση των Αλλοδαπών Μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Νόβα- Καλτσούνη, Χ. (2004). Συνεργασία σχολείου οικογένειας: δυνατότητες και περιορισμοί, *Επιστήμες Αγωγής*, Τ. 4, σσ. 21-33

Παλαιολόγου, Ν., Ευαγγέλου, Ο., (2003). *Διαπολιτισμική παιδαγωγική: εκπαιδευτικές, διδακτικές και ψυχολογικές προσεγγίσεις*, εκδ. Ατραπός, Αθήνα

Παπαδοπούλου Δ., (2007). *Η Κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Το παράδειγμα της νόμιμης ή μη νόμιμης διαμονής*

Παπαδοπούλου, Δ., (2013). *Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Παρελθόν, παρόν και μέλλον*. Εισήγηση στο συνέδριο που διοργανώθηκε από τον EPLO Ευρωπαϊκός Οργανισμός Δημοσίου Δικαίου, με τίτλο «Ο μετέωρος βηματισμός της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα της κρίσης». Αθήνα, 17-18 Ιανουαρίου 2013

Pezdek, K., Berry, T., & Renno, P. (2002). Children's mathematics achievement: The role of parents' perceptions and their involvement in homework. *Journal of Educational Psychology*, V. 94, pp. 771-777, διαθέσιμο στο <http://cgu.edu/PDFFiles/sbos/ChildrensMathematicalAch.pdf>, (ανακτήθηκε 5.11.2015)

Πνευματικός, Δ., Παπακανάκης, Π. & Γάκη, Ε. (2008). Γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαίδευση των παιδιών: Διερεύνηση των πεποιθήσεων των γονέων, *Ψυχολογική Εταιρία Βορείου Ελλάδος*, Τ. 6, σσ. 193-217, διαθέσιμο στο http://www.pseve.org/Annals_el/Articlesview.asp?key=79 (ανακτήθηκε 3.10.2015)

Πούλου, Μ., Ματσαγγούρας, Η. (2008). Αντιλήψεις υποψηφίων και εν ενεργεία εκπαιδευτικών για τη σχέση σχολείου-οικογένειας. *Σύγχρονη Κοινωνία, Εκπαίδευση, και Ψυχική Υγεία*, Τ.1, 23-53, σ. 27, διαθέσιμο στο <https://www.sites.google.com/a/aigaion.org/skepsy/home/teuche-periodikou/teuchos-1> (ανακτήθηκε 23.10.2015)

Σαρρής, Ν., (2008). *Θεσμικό πλαίσιο της μετανάστευσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο*, εκδ. ΕΚΚΕ, Αθήνα

Schnapper, D., (2008), *Η Κοινωνική Ενσωμάτωση. Μια σύγχρονη προσέγγιση*, εκδ. Κριτική, Αθήνα

Σκούρτου, Ε., Βρατσάλης, Κ., Γκόβαρης, Χ., (2004). *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης. Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης*. Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ), Αθήνα.

Stevenson, D. & Baker, D. (1987). The family- school relation and the child's school performance. *Child Development*, V.58, pp. 1348-1357

Συμεού, Λ. (2008). Σχέσεις εκπαιδευτικών-γονέων: Μοντέλα εκπαιδευτικών της Κύπρου. *Ψυχολογική Εταιρία Βορείου Ελλάδος*, Τ. 6, σσ. 135-171, διαθέσιμο στο http://www.pseve.org/index_el.asp (ανακτήθηκε 22.10.2015)

Torres - Guzman, M. (1995). Recasting frames: Latino parent involvement. In: O. Garcia & C. Baker (eds), *Policy and Practice in Bilingual Education: Extending the Foundations*, Clevedon, Multilingual Matters, pp.259-272

Τριανταφυλλίδου Α. (2005), *Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, διαθέσιμο στο <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/triand.pdf> (ανακτήθηκε 5.11.2015)

Τριανταφυλλίδου, Α., Γρόπα, Ρ. (2007). *Η Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική και η Πρόκληση της Μετανάστευσης: Μια διαπολιτισμική άποψη της αφομοίωσης*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, διαθέσιμο στο http://www.eliamep.gr/old/eliamep/files/Greek_Education_Policy_and_the_Challenge_of_Migration_Policy_Brief_in%20Greek.pdf (ανακτήθηκε 5.11.2015)

Τσαούσης, Δ. Γ., (1996). *Η Κοινωνία του Ανθρώπου*, εκδ. GUTENBERG, Αθήνα

Verma, G. K., & Mallick, K. (2004). *Εκπαιδευτική έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Χατζηδάκη, Α. (2006). Η συμμετοχή μεταναστών γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους: οι αντιλήψεις των δασκάλων και οι πρακτικές των γονέων, στο Ντίνας, Κ. & Χατζηπαναγιωτίδη, Α. (επιμ.), *Πρακτικά Διεθνούς συνεδρίου: Η Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη/ ξένη. Έρευνα, διδασκαλία και εκμάθησή της*», Φλώρινα, 12-14 Μαΐου 2006, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, σσ.732-745.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Δημογραφικά στοιχεία της οικογένειας

- α) Ηλικία γονέων
- β) Ηλικία παιδιών και τάξη φοίτησης
- γ) Χώρα γέννησης γονέων
- δ) Χώρα γέννησης παιδιών
- ε) Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα
- στ) Επάγγελμα γονέων
- ζ) Μόρφωση γονέων (τίτλοι σπουδών)

Γονική εμπλοκή

Επικοινωνία με το σχολείο

1. Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο των παιδιών σας για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους εκπαιδευτικούς (προγραμματισμένα & άτυπα);
2. Πώς είναι η συνεργασία σας με τους δασκάλους των παιδιών;
3. Αντιμετωπίζετε κάποια δυσκολία στη συνεργασία σας; (π.χ. δυσκολία επικοινωνίας)
4. Συμμετέχετε στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών – γονέων;
5. Αντιμετωπίζετε κάποιες δυσκολίες σε αυτές τις συναντήσεις; (π.χ. από τους άλλους γονείς)
6. Συμμετέχετε στις προγραμματισμένες εκδηλώσεις του σχολείου;
7. Υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία σας (την επαφή σας ή τις σχέσεις σας) με το σχολείο;
8. Υπάρχει κάποια ιδιαίτερη αντιμετώπιση των παιδιών σας από τους δασκάλους ή τους συμμαθητές τους; (π.χ. αν αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες, ή έχουν αισθανθεί μειονεκτικά στο σχολικό περιβάλλον λόγω της καταγωγής τους)

Βοήθεια στο σπίτι

9. Ελέγχετε καθημερινά τα μαθήματα των παιδιών;
10. Τα βοηθάτε στη μελέτη τους;

11. Χρησιμοποιείτε τη μητρική ή την ελληνική γλώσσα όταν διαβάζετε το παιδί;
12. Έχετε συγκεκριμένη ώρα και χρόνο μελέτης;
13. Έχετε απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών σας;
14. Τα παιδιά συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες; (π.χ. ξένες γλώσσες, μουσική, αθλητισμός)

Προσδοκίες των γονέων για το μέλλον του παιδιού τους

15. Πώς βλέπετε την εκπαιδευτική πορεία του παιδιού σας μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση; (π.χ. θα θέλατε να συνεχίσει τις σπουδές του)
16. Τι επάγγελμα θα θέλατε να ακολουθήσει το παιδί σας;
17. Γιατί θα θέλατε αυτό το επάγγελμα, τι νομίζετε ότι θα του προσφέρει;
18. Συζητάτε με τα παιδιά σας για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον;
19. Πού νομίζετε ότι το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών θα ήταν καλύτερο;

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ**

Σ 1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 48 ετών Πατέρας: 52 ετών</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>2 (Κορίτσια)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>19 ετών 11 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>Από τις αρχές του 1990 (περίπου)</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>ΤΕΙ Πατρών ΣΤ΄ Δημοτικού</p>
<p><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Τα τελευταία 15 χρόνια διατηρεί κατάσταση λευκών ειδών και επιδιορθώσεων ενδυμάτων</p> <p>Πατέρας: Άνεργος την τελευταία 5ετία. Απασχολείται περιοδικά σε εποχιακές αγροτικές εργασίες.</p>	<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Ελλάδα</p>
<p><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Δημοτικό</p> <p>Πατέρας: Δημοτικό</p>	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στον εργασιακό της χώρο και ένεκα αυτού υπήρχε περιορισμός χρόνου. Παρά τα περιορισμένα πλαίσια η Σ1 ήταν ανταποκρίσιμη και δεκτική στο διάλογο.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο των παιδιών για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Πάω όσες φορές μας καλούν στο σχολείο και σε μικρότερες τάξεις πήγαινα πολλές φορές και στα δυο μου παιδιά

- Υπήρχε κάποιος ιδιαίτερος λόγος που πηγαίνατε πιο συχνά στις μικρότερες τάξεις του Δημοτικού και όχι τώρα;

Ναι... τα παιδιά δεν τα πήγαιναν καλά. Εγώ έλειπα πολύ από το σπίτι, δούλευα και τα απογεύματα. Δεν ξέρω ίσως έφταιγε που και εγώ και ο άντρας μου δεν ξέραμε και τώρα δεν ξέρουμε να γράφουμε ελληνικά. Το πρόβλημα ήταν η γλώσσα... εγώ ξέρω να μιλάω καλά ελληνικά αλλά στο σπίτι μιλάμε πολύ αλβανικά γιατί ο άντρας μου τα μιλά μισά-μισά... Νομίζω αυτό μπερδεψε τα παιδιά. Μπορεί και να έχουν και δυσλεξία...

- Πήγατε τα παιδιά σε κάποιον γιατρό (ειδικό) ή εσείς νομίζατε ότι τα παιδιά μπερδευόντουσαν με την γλώσσα;

Δεν έχω πάει σε κάποιον γιατρό αλλά στο σχολείο... οι δάσκαλοι στο λένε... Να σου πω αλήθεια (κοκκινίζει) αν είχα τα λεφτά που έχω χαλάσει στους δασκάλους και στα φροντιστήρια θα είχα φτιάξει ένα σπίτι...

- Δηλαδή, έχετε βοηθήσει τα παιδιά σας με φροντιστήρια στο σπίτι για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες που είχαν (αντιμετώπιζαν) και σε ποιες τάξεις του σχολείου;

Στη μεγάλη (πρώτο παιδί) είχα δασκάλα στο σπίτι και τη διάβαζε μέχρι και το Γυμνάσιο... Εγώ δεν μπορούσα να τη βοηθήσω.. Τώρα όμως σπουδάζει στην Πάτρα... Στην μικρή μέχρι την Πέμπτη. Τώρα στην έκτη μπορεί μόνη της... έχει και καλό δάσκαλο... είναι και τα χρήματα πολλά... και με μια δουλειά δεν τα καταφέρνουμε... ο άντρας μου είναι άνεργος και εγώ τι να κάνω με αυτή τη δουλειά... αλλά αν χρειαστεί φροντιστήρια θα την στείλω στο Γυμνάσιο... Είναι σίγουρο.

- Υπήρξαν ποτέ κάποιιοι λόγοι που να σας δυσκόλευαν να πάτε να συναντήσετε τους δασκάλους ή να συμμετέχετε σε κάποιες συναντήσεις του σχολείου ή και τους άλλους γονείς;

(κοκκινίζει)... Εγώ μέσα μου ένοιωθα ξένη... και τώρα ξένη νοιώθω.

- Αυτό σας απέτρεπε από το να πάτε στο σχολείο να ρωτήσετε για το παιδί σας ή να απαιτήσετε κάτι για το παιδί σας, π.χ. αν υπήρχε κάποια αδικία σε σχέση με τη βαθμολογία ή σε κάποιο τσακωμό;

Δεν θέλω να λέω ψέματα... εγώ νοιώθω ξένη... κανείς μπροστά μου δεν με είδε (δεν με αντιμετώπισε) σαν αλβανίδα... όμως εγώ το ξέρω πως έτσι είναι...

- Δηλαδή, δεν υπήρχαν κάποιες πράξεις π.χ. να δυσανασχετούν να σας μιλήσουν ή να σας φερθούν ρατσιστικά ...απλά εσείς νοιώθατε άβολα;

Υπάρχει κάτι... όχι πράξεις... εγώ ξέρω ότι εμείς είμαστε ξένοι... Κοίτα πηγαίνω στο σχολείο αλλά δεν έχω απαιτήσεις...

- Προσπαθείς να συμμετέχεις στις προγραμματισμένες συναντήσεις εκπαιδευτικών και γονιών;

Ναι, πηγαίνω... πιο συχνά όταν ήταν πιο μικρά...

- Στις συναντήσεις συμμετείχατε και με ερωτήσεις ή είχατε δυσκολία να κατανοήσετε τα όσα λέγονταν;

Όχι καταλαβαίνω τι λένε... δεν υπάρχει πρόβλημα... αλλά ερωτήσεις δεν κάνω...

- Γιατί δεν κάνετε ερωτήσεις;

Δεν ξέρω... κάπως είναι... Τέλος πάντων δεν κάνω γιατί δεν νοιώθω καλά...

- Κάνετε έλεγχο των τετραδίων του παιδιού, καθώς και των διαγωνισμάτων που πραγματοποιούνται στο σχολείο κάθε μέρα ή έστω κάποιες φορές μέσα στην εβδομάδα;

Κοίτα... τα βλέπω αν και δεν καταλαβαίνω τι γράφουν... Τα διαγωνίσματα τα καταλαβαίνω καλύτερα... Βλέπω το βαθμό και όσα είναι σημειωμένα με το στυλό... και έτσι καταλαβαίνω... Δεν ξέρω να διαβάζω... είναι δύσκολο να βοηθήσω έτσι...

- Καταφέρνεις να εξετάσεις το παιδί αφού δυσκολεύεσαι να γράφεις και να διαβάσεις;

Εγώ δεν μπορώ, για παράδειγμα δεν καταλαβαίνω τη Γλώσσα καθόλου... Αυτό το έκανε με τη δασκάλα στο σπίτι. Μαθηματικά... ναι μπορώ και ιστορία όταν τα “λέει”, εγώ κρατώ το βιβλίο... παλιότερα έκανα ότι καταλάβαινα να διαβάζω για να διαβάξει και η Μ. να μην με καταλάβει δηλαδή και δεν διαβάζει.... (κοκκινίζει και γελά).

- Καταλαβαίνω πως το πρόβλημα είναι στη γλώσσα.

Ναι στη γλώσσα. Εγώ μιλάω καλά ελληνικά αλλά δεν μπορώ να διαβάσω. Με θυμώνουν τα βιβλία... δεν έχουν κανόνες... εμείς είχαμε (στην Αλβανία) πιο απλά βιβλία. Εγώ δεν καταλαβαίνω πολλά... το λέει και η Μ.... (το παιδί) αυτό. Γι αυτό και έκαναν φροντιστήριο και οι δύο κόρες μου... Τώρα τη μεγάλη (κόρη – φοιτήτρια) δεν την καταλαβαίνεις ότι είναι αλβανίδα.

- Καταφέρνεις να κάνεις έναν έλεγχο του παιδιού καθημερινά;

Θέλω να το κάνω.. αλλά απλά το λέω (το επισημαίνω) στην Μ... Δεν έχω και χρόνο... γυρνάω αργά στο σπίτι... ο άντρας μου δεν ενδιαφέρετε καθόλου... Αλλά είναι καλή στο σχολείο. Οι δάσκαλοι δεν μου έχουν πει κάτι ...ότι δεν διαβάζει...

- Ελέγχετε την τσάντα του παιδιού;

Τώρα όχι. Στην Πρώτη ,Δευτέρα ναι... το πρωί...

- Υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ώρα που διαβάζει το παιδί;

Όχι. Μερικές φορές το μεσημέρι άλλες το απόγευμα.

- Προσπαθήσατε ποτέ να βάλετε εσείς κάποιο όριο ή είναι κάτι που το κάνει μόνο του το παιδί;

Εγώ δουλεύω πολλές ώρες... τα παιδιά ήταν πάντα μόνα τους στο σπίτι. Διαβάζουν όποτε θέλουν. Είναι και τα αγγλικά που έχουν και ο χορός.

- Φαντάζομαι ότι επειδή δουλεύατε ότι δεν θα είστε και μαζί τους όταν διαβάζουν;

Μόνο στις πρώτες τάξεις προσπαθούσα λίγο τα μεσημέρια, αλλά τη βοηθούσε και η δασκάλα που έρχονταν να τη διαβάσει.

- Έχετε απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών σας;

Δηλαδή να είναι καλή μαθήτρια ή έστω μέτρια; Είναι κάτι το οποίο θεωρείτε σημαντικό;

Ναι πολύ... Δεν θέλω γενικά να μην είναι καλά παιδιά και να μας κουτσομπολεύουν (σχολιάζουν)... Είμαστε ξένοι και θέλω να μην κάνουμε κάτι κακό και τα παιδιά να μην έχουν προβλήματα και να τα βλέπουν διαφορετικά και να έχουν πρόβλημα αυτά με τους άλλους.

- Τα παιδιά συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες; (π.χ. ξένες γλώσσες, μουσική, αθλητισμός)

Η μικρή μου κάνει αγγλικά και παραδοσιακούς χορούς.

- Πώς βλέπετε την εκπαιδευτική πορεία του παιδιού σας μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση πχ θα θέλατε να συνεχίσει τις σπουδές του μετά το Λύκειο ή θα θέλατε απλά να τελειώσει το Λύκειο και να μάθει κάποια τέχνη;

Όταν ξεκίνησαν τα παιδιά σχολείο δεν ήξερα τίποτα για εδώ. Μάθαινα από άλλους γονείς, από την τηλεόραση... ρωτούσα και τα παιδιά μου λένε... ξέρουν πιο πολλά... Τώρα η μεγάλη σπουδάζει, ε... και η μικρή, θέλω να κάνουν μια καθαρή δουλειά (εννοεί όχι χειρωνακτική)

- Καταλαβαίνω την προσπάθεια που κάνετε τόσα χρόνια και με τα δύο σας παιδιά, εξάλλου η μεγάλη σας κόρη είναι ήδη φοιτήτρια. Θα ήθελα να σας ρωτήσω εάν το θεωρείτε δεδομένο ότι τα παιδιά σας θα ζήσουν στην Ελλάδα.

Φυσικά και θέλω να μείνουν στην Ελλάδα. Εδώ είναι η ζωή μας και δεν το έχω σκεφτεί ότι θα μπορούσαν να είναι κάπου αλλού.

- Αυτό είναι και ένας από τους λόγους που τα βοηθάτε με το σχολείο;

Το σχολείο είναι για εμάς όπως και για σας (τους Έλληνες) πολύ σημαντικό για τα παιδιά... αλλά και στο μέλλον πως θα ζήσουν αν δεν σπουδάσουν όπως τα άλλα παιδιά...

- Νομίζετε, δηλαδή, ότι το σχολείο θα τα βοηθήσει να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία με ίσους όρους με τους άλλους πολίτες;

Ξέρεις ...η διαφορά (η διαφορετικότητα) είναι μεγάλη και το έχω μεγάλο άγχος πως θα είναι όταν μεγαλώσουν ...όταν θα κάνουν οικογένεια... πόσο δύσκολο θα είναι αυτό... (υπονοεί την δυσκολία της δημιουργίας οικογένεια της γενιάς αυτής των αλβανών με τα ελληνόπουλα της ίδιας γενιάς).

- Σας ευχαριστώ για τη βοήθειά σας.

Σ 2

(Πραγματοποιήθηκε εν ώρα εργασίας της συνεντευξιαζόμενης, λόγω έλλειψης χρόνου και άστατων ωρών εργασίας. Λόγω δυσκολίας στην εκφορά της ελληνικής γλώσσας οι ερωτήσεις απλοποιήθηκαν, ώστε η συνεντευξιαζόμενη να μην έρθει σε δύσκολη θέση. Η καχυποψία ήταν έντονη και οι απαντήσεις μονολεκτικές λόγω ανασφάλειας.)

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 33 ετών</p> <p>Πατέρας: 40 ετών</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>2 (ένα αγόρι & ένα κορίτσι)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Ρουμανία</p> <p>Πατέρας: Ρουμανία</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>5 ετών</p> <p>10 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>Μόνιμη τα τελευταία 10 έτη. Πριν ήταν εποχιακή και διακεκομμένη</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>Νηπιαγωγείο</p> <p>Ε΄ Δημοτικού</p>
<p><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Υπάλληλος σε επαρχιακό παντοπωλείο</p> <p>Πατέρας: Άνεργος, μέχρι πρόσφατα εργαζόταν σε εταιρία διεθνών μεταφορών ως οδηγός φορτηγών</p>	<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Ελλάδα</p>

<u>Μόρφωση γονέων</u>	
Μητέρα: Δημοτικό	
Πατέρας: Δημοτικό	

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο των παιδιών για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Όποτε πρέπει

- Θεωρείς σημαντικό να πηγαίνεις στο σχολείο, να συναντάς το δάσκαλο ή τη δασκάλα των παιδιών σου;

Εννοείται ... είναι βασικό να συναντάς τους δασκάλους και να έχεις μια επικοινωνία.

- Πηγαίνεις όταν το ζητούν οι δάσκαλοι ή πας και μόνη σου στο σχολείο και στο νηπιαγωγείο με δική σου πρωτοβουλία;

Καμιά φορά και έτσι.

- Υπήρξε ποτέ κάποια δυσκολία στη συνάντηση με κάποιο δάσκαλο;

Όχι, όχι ποτέ... είναι εντάξει...

- Δηλαδή είναι εντάξει μαζί σου οι δάσκαλοι; Δεν είχες κάποιο πρόβλημα ή κάποια δυσκολία έτσι ώστε να μην πας να συναντήσεις κάποιον δάσκαλο;

Ναι ,πάντα. Είναι πολύ καλοί.

- Στις συναντήσεις των δασκάλων με τους γονείς πηγαίνεις;

Πάντα.

- Έχεις κάποιες δυσκολίες επικοινωνίας σε αυτές τις συναντήσεις;

Όχι.

- Δηλαδή μιλούν με τρόπο που τους καταλαβαίνεις ή δυσκολεύεσαι κάποιες φορές;

Όχι... μιλάνε καλά...

- Συμμετέχεις στις εκδηλώσεις του σχολείου δηλ. παρελάσεις, γιορτές κτλ των παιδιών;

Οπωσδήποτε ...αλίμονο...

- Ελέγχεις τα τετράδια και τα διαγωνίσματα του Κ. (δημοτικό) και τις εργασίες και τις ζωγραφιές της Α. (νηπιαγωγείο);

Κάθε μέρα.

- Εξετάζεις τον Κ. μετά το διάβασμά του;

Αμέ. Πρωί – πρωί σήμερα διαβάσαμε την Γεωγραφία γιατί είχε διαγώνισμα, «Έλα, έλα του λέω...»

- Δηλαδή, παρακολουθείς τις εργασίες και τα μαθήματα των παιδιών καθημερινά.

Όλα ...όλα...

- Υπήρχε ποτέ κάποιο πρόβλημα του Κ. στα μαθήματα λόγω της γλώσσας;
(παύση) Όχι, τώρα αλλά στην αρχή. Δεν μπορούσε να γράψει σωστά... Πήγαμε σε γιατρό ...έκανε λογοθεραπείες.

- Το πρόβλημα ήταν η δυσκολία της ελληνικής γλώσσας ή κάποιο άλλο;
Τώρα μιλάει πολύ καλά. Το πρόβλημα είπε ο γιατρός και η δασκάλα είναι ότι μιλάμε ρουμάνικα ακόμα στο σπίτι. Αυτό είναι πρόβλημα στο σχολείο... και ο Κ.... είναι καλός μαθητής... Ο νονός του (θετός του παππούς) τον βοηθάει πολύ στα μαθήματα και πήγαμε μαζί στο γιατρό.

- Τώρα έχει κάποιο πρόβλημα;

Όχι, πάει πολύ καλά στην γλώσσα.

- Κοιτάς (ελέγχεις) την τσάντα των παιδιών;

Κάθε μέρα. Της μικρής είναι και το φαγητό της και το νερό της. Πάντα.

- Ο Κ. διαβάζει κάποια συγκεκριμένη ώρα; Δηλ. το μεσημέρι ή το απόγευμα;

Το μεσημέρι 2:30 με 4:30. Μετά έχει αγγλικά. Και το βράδυ όταν τελειώνω την δουλειά, τον ελέγχω.

- Είσαι εκεί όταν διαβάζει ή είναι κάποιος άλλος;

Όχι.

- Έχεις απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς του Κ. στο σχολείο;

Ναι έχω... θέλω να είναι καλός. Γιατί δεν τον βάζω να δουλέψει... έχει χρόνο... πρέπει να είναι καλός... έχω απαιτήσεις.

- Είναι κάτι που σε ενοχλεί (σε προβληματίζει);

Ναι και από το δάσκαλο έχω (απαιτήσεις). Το παιδί πρέπει να τα καταλαβαίνει από την τάξη. (E!!!) Πώς να δουλέψει το παιδί στο σπίτι.

- Τα παιδιά συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες; (π.χ. ξένες γλώσσες, μουσική, αθλητισμός)

Ο Κ... πάει Αγγλικά, κάνει σκάκι, υπολογιστές και θέατρο στο Πνευματικό Κέντρο. Η Λ... όχι ακόμα είναι μικρή.

- Πώς βλέπετε την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση π.χ. θα θέλατε να συνεχίσουν τις σπουδές τους μετά το Λύκειο ή θα θέλατε απλά να τελειώσουν το Λύκειο και να μάθουν κάποια τέχνη;

Ναι ...δεν είναι κακό να πάει Πανεπιστήμιο ο Κ... εάν είναι καλός...

- Η μικρή δεν θα θέλατε να σπουδάσει;

Ναι (παύση) και η μικρή άμα είναι και αυτή καλή, αλλά το αγόρι (ψάχνει τις λέξεις) είναι μεγαλύτερη ανάγκη.

- Θα ήθελες να σπουδάσουν εδώ ή στη Ρουμανία;

Τώρα δεν υπάρχει πρόβλημα. Η Ρουμανία είναι στην ΕΕ. Εάν τα πράγματα δεν ήταν έτσι δεν ξέρω τι θα έκανα... θα το σκεφτόμουν να σπουδάσουν εδώ... σίγουρα...

- Σε ευχαριστώ πολύ

Σ 3

Σ 3 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p align="center"><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 42 ετών Πατέρας: 50 ετών</p>	<p align="center"><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p align="center">2 (αγόρια)</p>
<p align="center"><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία</p>	<p align="center"><u>Ηλικία</u></p> <p align="center">16 ετών 8 ετών</p>
<p align="center"><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>20 χρόνια (περίπου)</p>	<p align="center"><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p align="center">Α΄ Λυκείου Β΄ Δημοτικού</p>
<p align="center"><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Καθαρίστρια Πατέρας: Άνεργος</p>	<p align="center"><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p align="center">Ελλάδα</p>
<p align="center"><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Λύκειο Πατέρας: Λύκειο</p>	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε πρωινή ώρα στο σπίτι της συνεντευξιαζόμενης, ήταν καλοδεχτική και απάντησε χωρίς ενδοιασμούς.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο των παιδιών για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Στο σχολείο πηγαίνω πολύ συχνά, αν και δεν τρελαίνομαι κιόλας. Με τον άντρα μου πάμε σε όλες τις οργανωμένες συναντήσεις του μικρού. Στον μεγάλο μόνο όταν υπάρχουν προβλήματα με κάποια παιδιά στην τάξη του, φαντάσου πάμε εμείς και οι γονείς του άλλου παιδιού που πρέπει να έρθουν δεν είναι εκεί.

- Πώς είναι η συνεργασία σας με τους δασκάλους των παιδιών;

Έχω πολύ καλή σχέση με τους δασκάλους ... Φιλιά, αγκαλιές ... είχα και τον μεγάλο στο ίδιο σχολείο και με ξέρουν.

- Αντιμετωπίζετε κάποια δυσκολία στη συνεργασία σας;

Όχι, αν και με το μεγάλο μου γιο είχα μεγάλο άγχος στην αρχή, ήταν και ο πρώτος μου, όμως όλα πήγαν καλά.

- Στις ομαδικές συναντήσεις συμμετέχετε και με ερωτήσεις;

Όχι (αμηχανία).

- Έχετε κάποια δυσκολία να κατανοήσετε τα όσα λέγονται;

Όχι καταλαβαίνω ότι λέγετε, δεν έχω κανένα πρόβλημα, αλλά δεν νοιώθω καλά...

- Πώς είναι η επαφή σας με τους άλλους γονείς;

Από τους άλλους γονείς δεν έχω νοιώσει ποτέ “στη άκρη”. Τα παιδιά μου είναι “πολύ μέσα” κι’ αυτά. Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα επικοινωνίας.

- Συμμετέχετε στις προγραμματισμένες εκδηλώσεις του σχολείου;

Οικογενειακά πηγαίνουμε. Στην αρχή, στο τέλος της χρονιάς, στις εθνικές γιορτές είμαστε πάντα όλοι εκεί. Μερικές φορές ο μεγάλος δεν μπορεί να ακολουθήσει πιά..

- Ελέγχετε καθημερινά τα μαθήματα των παιδιών;

Δεν χρειάζεται να ελέγχο τα παιδιά. Από τη στιγμή που θα μπουν στο σπίτι τα ρωτάω τι έχουν να κάνουν, βγάζουν τα τετράδια και τα βλέπουμε. Τα ρωτάω τι έκαναν, πως πέρασαν ...

- Τα βοηθάτε στη μελέτη τους;

Από μένα περνάνε όλα, είμαι πολύ κοντά τους. Έρχονται, τρώνε, ξεκουράζονται και μετά κάνουν τα μαθήματά τους. Έχουμε πρόγραμμα κάθε μέρα, εκτός από τις μέρες που ο μεγάλος έχει προπόνηση. Τώρα, αυτός έχει σχεδόν πιά κάθε μέρα προπόνηση.

- Χρησιμοποιείται τη μητρική ή την ελληνική γλώσσα όταν διαβάζετε το παιδί;

Διαβάζουμε στα ελληνικά, και στο σπίτι μόνο ελληνικά μιλάμε, και μόνο κάποιες λέξεις στα αλβανικά. Ο μεγάλος μου μιλάει σπαστά αλβανικά ... δεν καταλαβαίνω αυτούς που ντρέπονται να μιλήσουν στη γλώσσα τους, γιατί να ντραπώ, έχω κάνει κάτι κακό;

- Έχετε απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών σας; Θέλω τα παιδιά μου να είναι καλοί μαθητές, ποιος δεν το θέλει. Με τον μεγάλο δεν ανησυχώ, ο μικρός είναι πολύ ζωηρός και δεν πολυθέλει να διαβάξει, με ανησυχεί τι θα γίνει αργότερα.

- Τα παιδιά συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες;

Και τα δύο μου παιδιά κάνουν Αγγλικά και ποδόσφαιρο.

- Πώς βλέπετε την εκπαιδευτική πορεία των παιδιών μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση πχ θα θέλατε να συνεχίσουν τις σπουδές τους μετά το Λύκειο ή θα θέλατε απλά να τελειώσουν το Λύκειο και να μάθουν κάποια τέχνη;

Από την ώρα που γεννήθηκε ο μεγάλος μου γιός έψαχνα, ρώταγα, ήθελα να ξέρω .. για τα σχολεία εδώ γιατί θα ήθελα πολύ να συνεχίσουν, να σπουδάσουν, ό,τι κι αν είναι αυτό ... χημεία, φυσική, κάτι πιο απλό ... νοσοκόμοι .. όμως ο μεγάλος μου θέλει να γίνει γιατρός. Εγώ ήμουν καλύτερη στη θεωρία ... στα θεωρητικά ... αυτός είναι στα πρακτικά. Ας σπουδάσουν ότι θέλουν, και ότι τους κάνει χαρούμενους.

- Φαντάζομαι ότι μιλάτε και με τα παιδιά σας γι' αυτό.

Συζητάμε πολύ συχνά για όλα αυτά και όλοι μαζί, σαν οικογένεια, αν ... και δεν θέλω να τα πιέζω.

- Πως φαντάζεσαι το μέλλον των παιδιών;

Έχω μεγάλο άγχος, φοβάμαι πολύ αν και προσπαθώ να μην το δείχνω ... γι' αυτό ήμουν ... είμαι πολύ κοντά τους ... σκέφτομαι και τις παρέες τους. Ρωτάω τον μεγάλο «έστειλες χαιρετίσματα στη δασκάλα;» Ναι, μαμά, «τι κάνουν τα κορίτσια της τάξης σου;» Καλά είναι. Όταν είναι ο μεγάλος σπίτι δεν ακούγεται τίποτα, ησυχία, ο καθένας ασχολείται με τα δικά του. Όταν μπαίνει ο μικρός μου σπίτι συνήθως φωνάζει ευχαριστημένος «Μαμά είμαι πολύ χαρούμενος που γύρισα στο σπίτι μας».

- Θα ήθελα να σας ρωτήσω εάν το θεωρείτε δεδομένο ότι τα παιδιά σας θα ζήσουν στην Ελλάδα.

Μα εδώ είναι το σπίτι τους, γι' αυτό και φοβάμαι για τις παρέες τους, για το σχολείο τους. Θέλω να είναι καλά παιδιά ... ο μικρός είναι ζωνηρός και ο μεγάλος όλο λέει «Μαμά πρέπει να τον μαζέψουμε, να είναι σεβαστικός ...». Δεν θέλω να δίνουμε δικαιώματα, θέλω να είμαστε “σαν τους άλλους”, όπως όλοι.

- Σ' ευχαριστώ πολύ

Και εγώ σ' ευχαριστώ που μίλησα για τα παιδιά μου.

Σ 4

<u>Σ 4</u> ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 27 ετών Πατέρας: 35 ετών</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>1 (κορίτσι)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>5,5 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>15 έτη</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>Νηπιαγωγείο</p>
<p><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Πωλήτρια φούρνου Πατέρας: Ψήστης σε ψησταριά</p>	<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Ελλάδα</p>
<p><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Δημοτικό Πατέρας: Δημοτικό</p>	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε βράδυ στο σπίτι της συνεντευξιαζόμενης. Γενικά ήταν άνετη και πρόθυμη να απαντήσει σε κάθε ερώτηση. Δυσκολία υπήρξε όταν ρωτήθηκε για το επίπεδο μόρφωσης τόσο το δικό της όσο και του συζύγου. Η απάντηση της ήταν ότι κανείς από τους δύο δεν πήγε σχολείο και δεν θέλησε να

δώσει διευκρινήσεις. Δεν επιμείναμε, όμως στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ανέφερε ότι όταν η ίδια ήρθε στην Ελλάδα πήγε στην Α΄ Δημοτικού, στην πορεία παράτησε το σχολείο γιατί δούλευε και μετά πήγε νυκτερινό.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο του παιδιού για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Καθημερινά, γιατί η μικρή είναι στο νήπιο. Συνήθως έρχεται ο σύζυγος και την παίρνει τα μεσημέρια από το σχολείο, εγώ δουλεύω, περίπου 12 ώρες την ημέρα όλη τη βδομάδα με μια μέρα ρεπό και αυτή όχι σταθερή.

- Στις συναντήσεις με τη δασκάλα πηγαίνετε;

Εγώ δυστυχώς δεν έχω προλάβει μέχρι τώρα να πάω, αλλά πηγαίνει ο άντρας μου. Ενδιαφέρεται πολύ για το παιδί μας και μέχρι τώρα έχει πάει σε όλες τις συναντήσεις. Μέχρι τώρα δεν έχει χρειαστεί να πάμε από μόνη μας στη δασκάλα, αλλά άμα χρειαστεί φυσικά και θα πάμε.

- Πώς είναι η συνεργασία σας με τη δασκάλα;

Η δασκάλα μας είναι πολύ καλή, λέει τα καλύτερα για το παιδί μας, και νοιώθουμε πολύ άνετα να πάμε και να ρωτήσουμε ότι θέλουμε.

- Στις εκδηλώσεις του σχολείου πηγαίνετε;

Ναι. Μ' αρέσει πολύ στις γιορτές να βλέπω το παιδί να συμμετέχει, να λέει ποιήματα. Προσπαθώ πολύ πάνω σ' αυτό. Μόνο ο χρόνος της δουλειάς μ' εμποδίζει να είμαι πιο κοντά.

- Με τους γονείς πώς είναι οι σχέσεις; έχετε αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα;

Όχι, με τους γονείς, προσπαθώ να γνωριστώ όταν περιμένουμε να πάρουμε τα παιδιά έξω από το σχολείο. Και η μικρή μέχρι τώρα είναι καλά με όλα τα παιδιά, δεν μου έχει παραπονεθεί μέχρι τώρα για κάτι.

- Παρακολουθεί κάποιες εξωσχολικές δραστηριότητες;

Όχι, αλλά θα τη στείλω για χορό σίγουρα, γιατί της αρέσει πολύ και αργότερα, αν έχουμε οικονομική άνεση και αγγλικά.

- Εσείς ασχολείστε με το παιδί;

Και ο άντρας μου και εγώ προσπαθώ να ασχοληθώ όσο πιο πολύ μπορώ, όταν έχω χρόνο, αυτό παραπονιέται λίγο, που δεν έχω χρόνο, αλλά μέχρι τώρα όλα καλά. Του χρόνου που θα πάει στο δημοτικό, ελπίζω, θα προσπαθήσω να την βοηθάω όσο πιο πολύ μπορώ, γιατί εγώ μιλάω καλύτερα ελληνικά. Δεν έχουμε και κανέναν άλλο. Εγώ και γράφω και διαβάζω και ορθογραφία προσπαθώ.

- Πάντως ο λόγος σας ο προφορικός είναι εξαιρετικός.

Προσπαθώ πάρα πολύ, και για τη μικρή και αφού εδώ, μάλλον θα είμαστε πρέπει και να τις μιλάω και να την βοηθάω στα ελληνικά.

- Θα έχετε απαιτήσεις μαζί της όταν πάει δημοτικό;

Επειδή εγώ ήμουν καλή μαθήτρια, στα λίγα χρόνια που πήγα σχολείο, θα ήθελα να είναι κι' αυτή καλή και θα είμαι και πολύ απαιτητική μαζί της.

- Καταλαβαίνω ότι θα θέλατε και να σπουδάσει.

Όπως κάθε γονιός θάθελα να σπουδάσει, όχι όπως εμείς που δουλεύουμε όλη μέρα για ένα μεροκάματο. Θάθελα να την σπουδάσω, είναι πολύ νωρίς να πω τι θα ήθελα να σπουδάσει αλλά πάντως να σπουδάσει. Ίσως γιατρός, κάτι τέτοιο. Σε καλή θέση.

- Γιατί γιατρός ή κάτι τέτοιο;

Γιατί είναι καθαρή δουλειά θάλεγα, καλή δουλειά και οικονομικά. Βέβαια άλλο τι θέλω εγώ και άλλο τι θα θέλει αυτή. Αν τις αρέσει κάτι άλλο θα την αφήσω να κάνει ότι θέλει. Δεν θα την πιέσω, μόνο στο να σπουδάσει.

- Μιλάτε μαζί της γι' αυτά;

Ναι, και αυτή λέει θα δουλέψω για να βοηθήσω τον μπαμπά. Αυτή είναι η απάντησή της. Μάλλον βλέπει ότι κουραζόμαστε γι' αυτό είναι και σκεπτική σαν παιδί που είναι.

- Σας ευχαριστώ πολύ

Σ 5

<u>Σ 5</u> ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<u>Ηλικία</u> Μητέρα: 30 ετών Πατέρας: 35 ετών	<u>Αριθμός παιδιών</u> 3 (2 αγόρια και 1 κορίτσι, δίδυμα)
<u>Χώρα γέννησης</u> Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία	<u>Ηλικία</u> 8 ετών 5 ετών 5 ετών
<u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u>	<u>Τάξη φοίτησης</u>

Πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1995 και μόνιμα στην Ελλάδα από το 2011	Γ' Δημοτικού Νηπιαγωγείο
<u>Επάγγελμα γονέων</u> Μητέρα: Άνεργη. Δουλεύει από 15 ετών σε διάφορες δουλειές. Πατέρας: Δουλεύει σε φούρνο	<u>Χώρα γέννησης</u> Ο μεγάλος γιος στην Ιταλία Τα δίδυμα στην Ελλάδα
<u>Μόρφωση γονέων</u> Μητέρα: Γυμνάσιο Πατέρας: Δημοτικό	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε πρωινή ώρα στο σπίτι της. Λόγω της χαρακτήρα της σε κάθε ερώτηση που της απευθύναμε έκανε πρώτα αναγωγή στον εαυτό της, στα βιώματά της με συνέπεια η ροή της συνέντευξης να παρεκκλίνει από τον οδηγό συνέντευξης.

Όταν πρωτοήρθα στην Ελλάδα είχα σε μεγάλο βαθμό ρατσισμό μπορώ να πω. Γενικά τα παιδιά από την Ελλάδα δεν με πλησιάζανε, δεν μίλαγα σχεδόν καθόλου τα ελληνικά, μόνο τα παιδιά από τη δική μου πατρίδα με πλησιάζανε. Έτσι, δυσκολευόμουν να μάθω και τα ελληνικά, δεν ήθελα να σηκώνομαι στο μάθημα το είχα και στο γυμνάσιο αυτό το θέμα. Ειδικά στο γυμνάσιο κλείστηκα πάρα πολύ στον εαυτό μου, δεν έκανα παρέες, καθόλου σχεδόν. Έκλαιγα με το που έβλεπα το δάσκαλο, επειδή το ήξερα ότι το είχαν αυτό το θέμα του ρατσισμού και μου το λέγανε κιόλας. Υπήρχαν 2-3 δάσκαλοι οι οποίοι μου το κοπανάγανε συνέχεια αυτό το πράγμα. Δηλαδή λέγανε δεν θα πεις εσύ μάθημα, κάτσε κάτω, απ' αυτή τη χώρα που είσαι ήρθες εδώ και θέλεις να μάθεις και ελληνικά και να πεις και αρχαία. Θεε και αρχαία και έχω φάει και σφαλιάρα από δάσκαλο μόνο και μόνο γι' αυτό το λόγο, επειδή όσο νάναι παιδί θεε να μάθεις και ας είσαι σε μια ξένη χώρα, δεν λένε όπου τόπος και πατρίς. Τέλος πάντων, τα χρόνια περάσανε, μάθαμε ...

- Σήμερα με τα παιδιά σας πως είναι; αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα

Τα παιδιά μου, δεν μπορώ να πω ότι έχουν κάποιο συγκεκριμένο πρόβλημα. Τα παιδιά μου πιστεύω ότι μεγαλώνουν σε λίγο καλύτερη εποχή από τη δική μου. Έχουνε περισσότερα πράγματα τα οποία χρειάζονται, τα οποία εγώ δεν τα είχα και ίσως δεν μπαίνουν τόσο στο νόημα της γνώσης, ότι η γνώση είναι το σημαντικότερο για το μέλλον τους. Τους ενδιαφέρει τι θα έχω για να περνάω όμορφα. Εντάξει μωρέ που δεν έκανα σήμερα τα μαθήματα, δεν πειράζει. Δηλαδή, όσο και να τους μιλάς όσο και να προσπαθείς, το σχολείο εγώ πιστεύω ότι είναι η βάση για κάθε παιδί, για κάθε μεγάλο, για κάθε μικρό, για κάθε ηλικιωμένο. Εγώ αν

είχα τη δυνατότητα θα πήγαινα ακόμα παραπάνω απ' ότι έχω πάει. Τώρα που έχω περισσότερη γνώση και διαβάζω και μ' αρέσει.

- Δηλαδή, στο σχολείο των παιδιών δεν έχετε κάποιο πρόβλημα;

Το σχολείο των παιδιών μου μ' αρέσει πάρα πολύ. Βέβαια δεν έχω δει άλλα, αλλά το δικό μας έχει πάρα πολύ καλούς δασκάλους, τα παιδιά μιλάνε πολύ καλά γ' αυτούς, τους αγαπάνε. Στο νήπιο είναι δύο κυρίες και αγαπάνε λίγο πιο πολύ τη μία, γιατί μου το λένε κιόλας. Αλλά δεν έχουνε κανένα παράπονο. Μαθαίνουν πάρα πολλά πράγματα, που είναι πολύ θετικό και που και μένα με βοηθάει. Σε ότι αφορά τα μικρά στο νηπιαγωγείο, αισθάνομαι πάρα πολύ άνετα. Για οποιοδήποτε πρόβλημα έχω, να μιλήσω στις κυρίες. Γενικά και στις εκδηλώσεις έρχομαι και μπορεί να πιάσω τις κυρίες και το πρωί όταν φέρνω τις μικρές.

- Και με το μεγάλο νοιώθετε άνετα;

Με τον μεγάλο δεν μπορώ να πω ότι αισθάνομαι τόσο άνετα όσο με τις δασκάλες του νηπιαγωγείου. Ίσως, επειδή δύο-τρεις φορές που τις έχω μιλήσει μου έχει φερθεί λίγο απότομα. Δεν ξέρω κιόλας, δεν μπορώ να εκφέρω γνώμη και για ένα άτομο που δεν το γνωρίζω. Απλά είναι και με τον άνθρωπο. Με κάποιους ανθρώπους που αισθάνεσαι καλά από την πρώτη φορά που θα τους γνωρίσεις μιλάς πιο άνετα. Με την κυρία, δεν έχω κάτι μαζί της, είναι πάρα πολύ καλή αλλά δεν έχω την ίδια άνεση.

- Έχει να κάνει αυτό με την καταγωγή σας;

Δεν ξέρω, δεν μπορώ να εκφέρω άποψη. Εγώ προσωπικά, μ' αρέσει που είναι λίγο σκληρή με τα παιδιά. Εγώ, με το γιό μου ταλαιπωρούμε πάρα πολύ, γιατί δεν θέλει να κάτσει με τίποτα για τα μαθήματα. Την έχω ρωτήσει 2-3 φορές εάν τα πάει καλά, πως τον βλέπετε ...Μου λέει ότι έχει πολλά θέματα με τη γραφή. Λέει ότι είναι λογικά κάποια πράγματα να τα έχει. Πρώτον επειδή είναι ξένος και δεύτερον αυτό το πρόβλημα το έχουνε και άλλα παιδιά που είναι από την Ελλάδα.

- Τι γλώσσα μιλάτε σπίτι;

Μιλώ και τις δύο, και αλβανικά και ελληνικά, οπότε τα παιδιά μου δεν θα ξεχάσουν και την μητρική τους γλώσσα. Βέβαια τα ελληνικά τα μιλάνε καλύτερα, γιατί όσο πάει και απομακρύνονται αλλά... και στο διάβασμα χρησιμοποιούμε μόνο ελληνικά, αποκλειστικά.

- Με τους άλλους γονείς, έχετε προβλήματα σχετικά με την καταγωγή σας;

Δεν είναι ότι έχω κάποιο πρόβλημα με τους γονείς, απλά είναι ότι επειδή το έχω ζήσει και γενικά όταν πηγαίνουμε για παράδειγμα σε παιδικά πάρτυ, εγώ αισθάνομαι λίγο άβολα. Εγώ δεν αισθάνομαι άνετα να κάτσω με Έλληνες. Μού φαίνεται ότι θα με κοιτάζουν περίεργα. Αυτό έχει να κάνει με μένα. Ποτέ, ποτέ δεν έχει τύχει κάτι. Όπως λέμε τα άσχημα σου τυπώνονται στο μυαλό και σε ακολουθούν. Έτσι όταν μας καλούνε δεν αισθάνομαι άνετα να κάτσω και γω στο

τραπέζι με τους γονείς. Απομακρύνομαι, είμαι κλειστή, το είχα πάντα, αλλά όχι γιατί το είχα σαν παιδί, μου το έχουνε δώσει εδώ, οπότε συνεχίζεται ... Έτσι και στο σχολείο όταν είμαστε όλοι οι γονείς μαζί ...

- Δεν αισθάνεστε άνετα;

Ναι, νοιώθω άβολα

- Τον μεγάλο τον ελέγχετε στα μαθήματά του;

Τον ελέγγω καθημερινά και φωνάζω γιατί δεν κάθεται να διαβάσει. Ξεκινάμε στις 4 και έχει φτάσει η ώρα 10 και ακόμα δεν έχουμε τελειώσει τίποτα.

- Τον βοηθάτε, δηλαδή, πολύ.

Τον βοηθάω πάρα πολύ και γι' αυτό έχει το κεφάλι του ήσυχο, γιατί ξέρει ότι η μαμά ξέρει τα μαθήματα και ότι έχω αφήσει πίσω θα έρθει και θα με βοηθήσει και θα τα κάνω γρήγορα. Διαβάζουμε από τις 6 ως τις εννιά.

- Έχει και άλλες δραστηριότητες εκτός από τα μαθήματα του;

Έχουμε δυο φορές τη βδομάδα αγγλικά, παίζει και ποδόσφαιρο.

- Καταλαβαίνω ότι έχετε απαιτήσεις από το παιδί.

Έχω μεγάλες απαιτήσεις γιατί θέλω στη ζωή του να γίνει κάποιος και αν δεν πάρει τις βάσεις στο δημοτικό, που παίρνει τα κυριότερα πράγματα, πιστεύω ότι δεν θα συνεχίσει το σχολείο. Δηλαδή, είμαι 100% σίγουρη, αν και του μιλάω κάθε μέρα, δεν αλλάζει κάτι. Ίσως είναι να το έχει και το παιδί. Άμα το έχει με τα γράμματα θα προχωρήσει.

- Τον πιέζετε καταλαβαίνω.

Εγώ θα προσπαθήσω μέχρι το τέλος. Κάθε μέρα του λέω ότι για να προχωρήσεις, τώρα είσαι μικρός και μπορεί να μην το καταλαβαίνεις αλλά όταν φτάσεις σε μια ηλικία θα καταλάβεις το πόσο σημαντική είναι η γνώση για σένα για τη ζωή σου. Γιατί να πας να δουλέψεις σε μια δουλειά που είναι πολύ χαμηλή, με πολύ χαμηλό μισθό. Σκέψου όχι μόνο τον εαυτό σου, αύριο θα κάνεις οικογένεια, άμα έχεις ένα δίπλωμα, άμα έχεις κάτι, γίνεις κάποιος, πάντα βρίσκεις κάτι το σημαντικό με καλύτερο ποσοστό και χρημάτων και ζωής, γιατί γίνεται τρόπος ζωής. Γι' αυτό και η γνώση είναι το πιο σημαντικό. Τώρα το πόσο με ακούει ...

- Τι ονειρεύεστε γι' αυτόν;

Το όνειρό μου είναι να συνεχίσει τις σπουδές. Και μικρή όταν ήμουνα έλεγα ότι τα παιδιά μου θα τα κάνω κάποιους. Μ' αρέσει.

- Τι θα θέλατε να γίνει;

Για το γιό μου θα μου άρεσε πολύ να γίνει γιατρός. Για τη μικρή επειδή έχει και σώμα και ταλέντο στο μπαλέτο που την έχω γράψει. Θα μου άρεσε. Εγώ ότι θέλουνε αρκεί να θέλουνε να κάνουνε κάτι, να γίνουνε κάποιοι.

- Σας ευχαριστώ πολύ

Σ 6

Σ 6 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 32 ετών Πατέρας: 41 ετών</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>1 (αγόρι)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>7 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>23 χρόνια</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>Β΄ Δημοτικού</p>
<p><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Οικιακά Πατέρας: Οικοδόμος</p>	<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Ελλάδα</p>
<p><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Λύκειο Πατέρας: Λύκειο</p>	

Αρχικά η συνέντευξη είχε προγραμματιστεί με τη μητέρα και στο σπίτι της. Στη συνέχεια κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας κανονίστηκε συνέντευξη με το σύζυγο. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε έξω από το σχολείο, καθήμενοι σε ένα παγκάκι. Στην ερώτηση του τι επαγγέλεται η σύζυγος λήφθηκε η απάντηση οικιακά, αν και μου είναι γνωστό ότι εργάζεται ως καθαρίστρια σε σπίτι.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Όποτε είναι προγραμματισμένο και μας καλεί η δασκάλα. Επίσης δεν λείπουμε ποτέ από τις γιορτές.

- Με τους δασκάλους πώς είναι η συνεργασία σας; είχατε ποτέ κάποιο πρόβλημα;

Για όλους τους δασκάλους πάντως έχουμε να πούμε τα καλύτερα λόγια. Είναι συνεργάσιμοι και επικοινωνούμε πολύ καλά. Ούτε με τους γονείς υπάρχει κάποιο πρόβλημα, προς το παρόν τουλάχιστον. Γενικά είμαστε πολύ ευχαριστημένοι και με το σχολείο και με όλους.

- Στο σπίτι ποιος ασχολείται με το διάβασμα του παιδιού;

Εγώ καθημερινά και κάποιες φορές η ανιψιά μου που έχει τελειώσει το λύκειο εδώ, και βοηθάει όποτε μπορεί.

- Έχετε κάποια δυσκολία; ίσως με τη γλώσσα, αν και ο λόγος σας είναι πολύ καλός.

Στο σπίτι μιλάμε ελληνικά. Δεν έχουμε αφήσει βέβαια τη γλώσσα μας αλλά το παιδί μόνο καταλαβαίνει, δεν μιλάει. Στην Αλβανία το παιδί δεν έχει πάει ποτέ. Οι δικοί μου είναι όλοι εδώ, μόνο οι γονείς της γυναίκας μου, οι παππούδες του δηλαδή είναι εκεί.

- Έχετε συγκεκριμένο πρόγραμμα μελέτης;

Πηγαίνει κολυμβητήριο, σχεδόν καθημερινά και στην επιστροφή γίνεται συνήθως η μελέτη.

- Έχει και κάποια άλλη εξωσχολική δραστηριότητα;

Ακόμα όχι, είναι μικρός, αλλά του χρόνου που θα είναι στην τρίτη τάξη, να είμαστε καλά και με δουλειά, και θ' αρχίσει αγγλικά.

- Απαιτήσεις έχετε με τα μαθήματά του, με το διάβασμά του;

Έχω, αλλά δεν τον πιέζω, αυτό που θέλει να κάνει ας το κάνει.

- Συζητάτε μαζί του για το μέλλον;

Όχι ακόμα, είναι μικρός.

- Θα θέλατε να σπουδάσει;

Σαν γονιός θα ήθελα να σπουδάσει, γιατί οι σπουδές είναι σημαντικό πράγμα για τη ζωή του, αλλά ότι θέλει να γίνει. Εγώ θέλω να τον βλέπω καλά και να διαλέξει αυτός τι θέλει να κάνει στη ζωή του. Και γω ήμουν καλός μαθητής, μπήκα στο πανεπιστήμιο, πολιτικός μηχανικός αλλά δεν πήγα.

- Θα θέλατε να γίνει μηχανικός;

Ωραία θα ήταν να το κάνει αυτός, γιατί εγώ ... οι συγκυρίες δεν άφησαν, δεν πρόλαβα, η κατάσταση ήταν πολύ δύσκολη τότε, ήρθα με τους γονείς μου στην Ελλάδα. Και να φανταστείς πώς όταν πρωτοήρθαμε στην Ελλάδα δούλεψα 8 χρόνια μέσα στο πανεπιστήμιο, στο πολυτεχνείο του Ζωγράφου, στην τεχνική υπηρεσία στα βαψίματα και είχα καλές σχέσεις, λόγω της δουλειάς με όλους τους καθηγητές.

- Δεν σκεφτήκατε να συνεχίσετε τις σπουδές σας;

Πιθανόν τότε να μπορούσα να επιδιώξω να συνεχίσω αλλά το αμέλησα; το τρέξιμο της καθημερινής δουλειάς για την επιβίωση; ποιος ξέρει. Το έχω μετανιώσει βέβαια μα τώρα είναι αργά. Βέβαια μετά γνώρισα τη γυναίκα μου και φύγαμε και από την Αθήνα, οι δουλειές αλλά και τα χρήματα ήταν καλύτερα στην επαρχία. Τώρα παλεύουμε για το παιδί και γι' αυτό που πρόκειται να νάρθει σε μερικούς μήνες.

- Σας ευχαριστώ πολύ.

Σ 7

<u>Σ 7</u> ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 48 ετών</p> <p>Πατέρας: 56 ετών</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>1 (αγόρι)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία</p> <p>Πατέρας: Αλβανία</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>11 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>20 έτη</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>Ε΄ Δημοτικού</p>
<p><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Οικιακά</p> <p>Πατέρας: Κάτοχος φορτηγού, διεθνείς μεταφορές κυρίως με Αλβανία</p>	<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Ελλάδα</p>

<u>Μόρφωση γονέων</u>	
Μητέρα: Πανεπιστήμιο (Χημικός μηχανικός)	
Πατέρας: Δημοτικό	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε πρωινή ώρα στο σπίτι της. Η προσέγγιση ήταν άμεση, όμως υπήρχαν μεγάλες δυσκολίες στην εκφορά της ελληνικής γλώσσας ως προς την σύνταξη και τους χρόνους. Επίσης, ήταν έντονη η αποβολή της καταγωγής της και η ανάγκη ενσωμάτωσης της οικογένειας στην ελληνική κοινωνία, νομίζω λόγω ρατσιστικής συμπεριφοράς έστω και σιωπηλής που δέχεται η οικογένειά της, έντονη πίεση στο παιδί σε σχέση με το διάβασμα και την κοινωνικοποίηση του, το οποίο το βλέπει ως προέκταση των δικών της ονείρων, αφού η ίδια σπούδασε στην Αλβανία χημικός-μηχανικός και δούλεψε σε εργαστήρια εκεί πριν έρθει στην Ελλάδα.

- Θεωρείται αναγκαίο να επισκέπτεστε δηλ. να πηγαίνετε στο σχολείο σε προγραμματισμένες συναντήσεις γονέων – δασκάλων δηλ. όταν το ζητά το σχολείο ή ο δάσκαλος;

Το θεωρώ πολύ αναγκαίο ...αυτές τις συναντήσεις... και πάω και μόνη μου

- Επισκέπτεστε δηλ. τους δασκάλους της τάξης του παιδιού σας και πόσο συχνά;
Πάω πολύ συχνά... είναι που ο Π... είναι άριστος και πολύ “μορφωμένος” λέει η δασκάλα (αυτό έχει συμβεί στο παρελθόν κάτι που της έδωσε ώθηση να συνεχίσει την προσέγγισή της με το σχολείο). Επειδή ήξερα Αγγλικά μάθαινα τα Ελληνικά από την τηλεόραση (εννοεί διαβάζοντας τους ελληνικούς υπότιτλους). Γνώριζα Ρώσικα από το δικό μου σχολείο και αυτό με βοήθησε επειδή τα ρώσικα μοιάζουν με τα ελληνικά και με βοήθησε να τα μάθω. Δεν ήξερα ελληνικά καθόλου. Μέσα σε έξι μήνες προσπάθησα να τα μάθω και με τα λάθη. Προσπαθούσα από την τηλεόραση από τα αγγλικά στα ελληνικά.

- Ενστικτωδώς τα μάθατε δηλ.

Ναι ήταν ανάγκη Έτσι τα έμαθα τα ελληνικά. Μετά πήρα βιβλία. Δηλ. τι έχω κάνει με τον Π... Όλες τις εγκυκλοπαίδειες για τα παιδιά τα διάβαζα στο σπίτι. Και του διάβαζα του Π... Δεν ξέρω πως το έκανα αλλά έμαθα πολλά πράγματα στο Π...

- Δηλ. στη Πρώτη Δημοτικού εσείς μπορούσατε να τον διαβάσετε, να τον βοηθήσετε στην Γλώσσα που είναι δύσκολο μάθημα;

Ναι.

- Η ελληνική γλώσσα είναι δύσκολη ακόμα και για τους Έλληνες, που και αυτοί δεν μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Εσείς πώς τα καταφέρατε να το ξεπεράσετε αυτό;

Εντάξει έχει το νονό του που είναι Έλληνας και τον ρωτάμε πολλές φορές και μας βοήθησε πολύ.

- Κατάλαβα. Όταν δυσκολευόσασταν με τα μαθήματα τον ρωτούσατε.

Ναι, ναι...

- Επομένως έχετε επαφή με τους δασκάλους;

Έχω πολύ επαφή με τους δασκάλους ... ξέρεις γιατί; Μου αρέσει πολύ που μου λένε ότι είναι πολύ καλός.

- Νοιώθετε υπερηφάνεια για το παιδί σας.

Νοιώθω υπερηφάνεια και μου έλεγε πάντα μια δασκάλα ότι είναι πολύ “μορφωμένος”... ψέματα να πω;

- Νοιώσατε (αντιμετωπίσατε) ποτέ δυσκολίες στη συνεργασία σας με τους δασκάλους του παιδιού σας, δηλαδή, να σε φέρουν ποτέ σε δύσκολη θέση, να σε δουν διαφορετικά επειδή είσαι ξένη ή να αντιμετωπίσουν το παιδί διαφορετικά;

Με τους δασκάλους όχι. Είναι καλός μαθητής και αυτό με βοήθησε πολύ και τον Π....

(παύση) Στην αρχή ένιωθα άβολα αλλά με βοήθησε ότι ο Π... είναι καλός μαθητής (υπονοεί ότι δεν έχει αντιμετωπίσει προβλήματα με το σχολείο επειδή το παιδί της εντάχθηκε πλήρως στην μαθησιακή διαδικασία και κοινωνικοποιήθηκε γρήγορα στο σχολικό περιβάλλον, υπονοεί, επίσης, ότι ίσως δεν θα ένιωθε έτσι αν το παιδί είχε δυσκολίες μαθησιακές ή ήταν «κακός» μαθητής).

- Καταλαβαίνω ότι αυτό έχει μεγάλη σημασία για εσάς....

Αυτό με βοήθησε πολύ (βγάζει την δική της ανασφάλεια). Εγώ νοιώθω στον Π... που δυσκολεύεται να πει ότι είμαστε Αλβανοί.

- Νοιώθει ότι διαφέρει;

Κάποιες φορές του έλεγαν τα παιδιά «Άντε Αλβανέ...» και δεν νοιώθω καλά. Εγώ νοιώθω που δυσκολεύεται ο Π... να πει ότι είμαστε Αλβανοί. Αυτή η δυσκολία είναι που εγώ προσπαθώ να μην μιλάω πολύ όταν οι φίλοι του έρχονται να παίζουν. Μια φορά μου είπε «Μου κατέστρεψες τη ζωή που με γέννησες Αλβανό» (επαναλαμβανόμενες απαντήσεις) Μετά ένιωθα άβολα (παύση) με άλλες μαμάδες (παύση). Παρόλα αυτά φερθήκανε σωστά όλες οι μαμάδες (δίνει ένα ελαφρυντικό στις μαμάδες και αποδέχεται την δική της ανασφάλεια).

- Καταλαβαίνω.

Γιατί τα παιδιά είναι σκληρά. Αλλά βλέπεις όταν κάποιος θέλει να σε βρίσει σε λέει «Αλβανέ». Κατάλαβες; Οι μαμάδες με σέβονται. Το πρόβλημα είναι με τα παιδιά, με τους φίλους του. Και ακόμα ο Π... λέει ότι είμαστε από την Ιταλία. Δεν το ξέρουν οι φίλοι του... (επαναλαμβανόμενες απαντήσεις)

- Συμμετέχετε στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών-γονέων όπως μου είπατε. Αντιμετωπίζετε κάποιες δυσκολίες σε αυτές τις συναντήσεις πχ. από τους άλλους γονείς ή από την γλώσσα;

Πάω αλλά δεν μιλάω.

- Γιατί αυτό;

Φοβάμαι μην μπερδευτώ γιατί δεν ξέρω καλά ελληνικά.

- Σε κατ' ιδίαν συναντήσεις με τους δασκάλους κατάλαβα ότι δεν έχετε αλλά σε μεγάλες συναντήσεις νοιώθατε ανασφάλεια δηλ. όχι τόσο καλά.

Νοιώθω άβολα. Δεν μιλάω... είναι στο δικό μου χαρακτήρα.

- Δυσκολεύεστε με επιστημονικές ορολογίες δηλ. όταν μιλούν με δύσκολες λέξεις, που ίσως ούτε οι Έλληνες δεν τις κατανοούν;

Μπορούν να μιλούν πιο απλά νομίζω. Δεν καταλαβαίνω όλες τις λέξεις (άβολη, αμυντική και μειονεκτική η στάση της απέναντι σε αυτές τις συναντήσεις).

- Συμμετέχετε στις εκδηλώσεις του σχολείου, εννοώ σε γιορτές, σε παρελάσεις, σε μπαζάρ συλλόγου γονέων κτλ;

Πάντα.

- Ελέγχετε καθημερινά τα μαθήματα του παιδιού;

Ναι, κάθε μέρα.

- Το βοηθάτε στη μελέτη του, δηλ. στο διάβασμα των μαθημάτων του;

Ναι.

- Πώς γίνεται αυτό; Δηλ. διαβάζει και εσείς τον εξετάζετε μετά ή διαβάζετε μαζί;

Είμαι από «πάνω» του συνέχεια.

- Έτσι έχετε τον έλεγχο;

Μην το συζητάς.

- Ελέγχεται και την τσάντα του;

Ακόμα... (ενοχική απάντηση)

- Χρησιμοποιείτε την μητρική σας γλώσσα δηλ. την αλβανική ή την ελληνική όταν διαβάζετε τα το παιδί σας;

Στα ελληνικά. Εγώ ξέρω να διαβάσω. Δεν ξέρω να γράφω.

- Δεν αντιμετωπίζετε, δηλαδή, δυσκολίες στο διάβασμα του παιδιού.

Έχω δυσκολίες. Στα μαθηματικά δεν έχω ανάγκη (αέρας αυτοπεποίθησης λόγω μη χρήσης της τοπικής γλώσσας) αλλά με τη γλώσσα ναι. Τί κάνω με τον Π...; Εγώ ξέρω να διαβάσω, δεν μπορώ να γράψω. Έτσι, το βάζω να γράφει όλο το μάθημα (καταπίεση του παιδιού λόγω μη γνώσης της ελληνικής γλώσσας από τη μητέρα και μια ένδειξη ενοχής από μέρους της μητέρας γνωρίζοντας ότι αυτό που κάνει δεν είναι σωστό).

- Να το γράφει για να μάθει ορθογραφία;

Ναι, ναι, και μετά κοιτάω να δω αν είναι τα ίδια.

- Υπακούει το παιδί;

Ναι το κάνει, με το ζόρι. Αυτό το κάνω για να μάθει (δικαιολόγηση της πράξης της).

- Σε μαθήματα όπως η Ιστορία, Θρησκευτικά, Γεωγραφία;

Διαβάζει και εγώ τον ακούω να το λέει (αποδοχή ότι ίσως δεν καταλαβαίνει απόλυτα τι λέει το παιδί) .

- Αντιμετωπίσατε ποτέ τέτοιες δυσκολίες στο διάβασμα του παιδιού σας ώστε να έχετε κάποια βοήθεια στο σπίτι από κάποιο δάσκαλο;

Όχι, δεν είχα δάσκαλο

- Δυσκολίες με τη γλώσσα είχε ο Π...; Ίσως επειδή ακούει την δική σας προφορά που είναι διαφορετική;

Όχι, ποτέ. Πάντα έπαιζε με παιδιά από την Ελλάδα και εμείς μιλάμε ελληνικά και οι φίλοι μας όλοι είναι Έλληνες όχι Αλβανοί. Νομίζω γι αυτό δεν έχει πρόβλημα. Αλβανικά δεν ξέρει καθόλου (προσπάθεια να αποβάλει την καταγωγή της για την πλήρη ένταξή της στην Ελλάδα).

- Έχετε συγκεκριμένη ώρα και χρόνο μελέτης δηλ. διαβάζει μετά το σχολείο ή αργότερα αφού δει τηλεόραση ή πάει φροντιστήριο ή να παίζει;

Όχι συγκεκριμένη ώρα. Όπως είναι το πρόγραμμα κάθε μέρα.

- Φαντάζομαι ότι διαβάζει ανάμεσα σε κάποιες δραστηριότητες που κάνει;

Ναι. Από Δευτέρα Δημοτικού κάνει Αγγλικά και μπάσκετ και φέτος κάνει και Γερμανικά.

- Έχετε απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις σχολικές επιδόσεις του παιδιού σας;

Ναι ,ναι αλλά τον πιέζω πολύ να διαβάσει (ενοχική απάντηση). Ναι ,αλλά είναι καλός στο σχολείο (ανακούφιση).

- Πώς βλέπετε την πορεία του μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση, δηλαδή θα θέλατε να συνεχίσει τις σπουδές του μετά το Λύκειο ή θα θέλατε απλά να τελειώσει το Λύκειο και να μάθει κάποια τέχνη;

Από τον Π... θέλω να σπουδάσει. Είναι καλός μαθητής και εγώ θα τον βοηθήσω. Βλέπω έχει δυνατότητες (παύση). Αν δω ότι δεν έχει (υπονοεί δυνατότητες) δεν θα θέλω να πάει Πανεπιστήμιο αλλά βλέπω ότι μπορεί.

- Τι επάγγελμα θα θέλατε να ακολουθήσει το παιδί σας;

Δεν ξέρω ό,τι θέλει. Κάποια στιγμή είπε ότι θέλει να γίνει χημικός μηχανικός και εγώ του πήρα ένα παιχνίδι χημείας... πολύ θα ήθελα. Πάντως θέλω να σπουδάσει. Πολύ. (γελά και μαρτυρά την προσδοκία της αφού και αυτή σπούδασε το θεωρεί δεδομένο ότι το παιδί θα σπουδάσει)

- Γιατί θα θέλατε αυτό το επάγγελμα, τι νομίζετε ότι θα του προσφέρει;

Εγώ έχω κάνει το ίδιο και αγαπάω αυτό. Είναι καλό επάγγελμα. Τα αδέρφια μου και οι κόρες τους είναι γιατροί... σπουδάζουν στη Ιταλία και στο Βέλγιο. Είμαστε μορφωμένοι στην οικογένεια (υπερηφάνεια και προσδοκία)

- Συζητάτε με το παιδί σας για το μέλλον δηλ. τι θα γίνει όταν μεγαλώσει ;

(Γελά) Μικρός μου είπε σκουπιδιάρης και ζήταγε όλο φορτηγά (παιχνίδια) όπως ο πατέρας του. Μου είπε και χημικός μηχανικός. Πολλά θέλει... Δεν ξέρω τα παιδιά θέλουν πολλά.

- Που νομίζετε ότι το επαγγελματικό μέλλον του παιδιού σας θα ήταν καλύτερο;

Είναι δύσκολα στην Ελλάδα τώρα. Μπορεί να αλλάζουν όταν μεγαλώσει ο Π.. Μπορεί και να σπουδάσει στη Ιταλία όπως η ανιψιές μου και να ζήσει εκεί όπως αυτές (προσδοκία για ένα καλύτερο μέλλον).

- Σας ευχαριστώ πολύ

Σ 8

Σ 8

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p align="center"><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 48 ετών Πατέρας: 53 ετών</p>	<p align="center"><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p align="center">2 (1 αγόρι & 1 κορίτσι)</p>
<p align="center"><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία</p>	<p align="center"><u>Ηλικία</u></p> <p align="center">22 ετών 11 ετών</p>
<p align="center"><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>Ο πατέρας ήρθε στην Ελλάδα το 1991 και η μητέρα με το πρώτο παιδί το 1997</p>	<p align="center"><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p align="center">ΣΤ΄ Δημοτικού</p>
<p align="center"><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Ιδιοκτήτρια καταστήματος ειδών χρωμάτων και καθαριστικών οικιακής χρήσης καθώς και καταστήματος επιδιορθώσεων ενδυμάτων (συστέγαση καταστημάτων)</p> <p>Πατέρας: Υπάλληλος σε κατάστημα με μηχανήματα αγροτικής χρήσης και ζωοτροφών.</p>	<p align="center"><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p align="center">Ελλάδα (Το μεγάλο παιδί Αλβανία)</p>
<p align="center"><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Γυμνάσιο Πατέρας: Δημοτικό</p>	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο χώρο εργασίας της συνεντευξιζόμενης, νωρίς το πρωί μετά από προγραμματισμένο ραντεβού. Από τη διεργασία εισπράχτηκε ότι ένοιωσε ιδιαίτερα κολακευμένη που της ζητήθηκε αυτή η συνεισφορά στην έρευνα και υπήρξε αναπάντεχα για την ερευνήτρια προσιτή και ανοιχτή στις απαντήσεις της. Επίσης, όταν ρωτήθηκε για το επίπεδο μόρφωσης, τόνισε ιδιαίτερα ότι μετά το γυμνάσιο τελείωσε σχολή μαγειρών και υπήρξε ιδιοκτήτρια μικρού εστιατορίου στα Τίρανα.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Πάω στο σχολείο όταν μας στέλνει τα χαρτάκια (ενημερωτικές ανακοινώσεις και προσκλήσεις) ο διευθυντής και να δω και τη δασκάλα της Π..

- Πώς είναι η συνεργασία σας με τους δασκάλους του παιδιού σας; Θέλω να πω αν σας δυσκόλεψε ποτέ κάτι ή όχι.

Όχι ποτέ δεν είχα πρόβλημα. Όλοι είναι καλοί ...οι δάσκαλοι του σχολείου και όταν τους συναντώ έξω από το σχολείο, εδώ στη δουλειά και στο δρόμο ... (δευτερόλεπτα σιωπής)... όταν έχω κάποιο πρόβλημα τους ρωτάω για να μάθω...(η αντίδρασή της αυτή σηματοδοτεί την ύπαρξη προβλημάτων που χρειάστηκε να επιλύσει στην πάροδο του χρόνου)

- Αντιμετωπίσατε ποτέ κάποια δυσκολία και αναφέρομαι σε δυσκολίες όπως να μην καταλαβαίνετε τι λέει η δασκάλα δηλ. τη γλώσσα που χρησιμοποιεί να μην την καταλαβαίνετε ακριβώς ή να μην σας δίνουν αρκετό χρόνο να πείτε όσα θα θέλατε; (σκέπτεται να απαντήσει)... *Με το γιό μου είχα μεγάλο πρόβλημα.... δεν ήξερα τα ελληνικά, μόνο λίγα και έχασα πολλά με το σχολείο για αυτόν και έμαθα γιατί ήθελα να μάθω, να τα βοηθήσω... καταλαβαίνεις...*

- Φυσικά καταλαβαίνω πώς αυτό ήταν τεράστιο πρόβλημα για εσάς... σας βοήθησαν πιστεύεται να το προσπεράσετε δίνοντάς σας χρόνο να καταλάβετε;

Ναι αυτό ναι... αλλά δεν ήταν εύκολο για μας... αλλά έμαθα από τη δουλειά και τώρα τα καταλαβαίνω όλα... (μικρή επιβράβευση στον εαυτό της)

- Συμμετέχετε στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών και γονέων δηλ. όταν σας καλούν στην τάξη για την πρόοδο των παιδιών;

Ναι πάω ...και είμαι μόνη μου στο μαγαζί αλλά πάω ...τι είναι να κλείσω για μια ώρα... (το θεωρεί αυτονόητο να το κάνει)

- Έχετε αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες σε αυτές τις συναντήσεις πχ από κάποιους γονείς να σας βλέπουν διαφορετικά ή να αδιαφορούν για τη γνώμη σας;

Όχι, όχι από τους γονείς αλλά δεν καταλαβαίνω κάποιες λέξεις που λένε... (ψάχνει την λέξη)

- Μήπως εννοείτε τις επιστημονικές λέξεις που χρησιμοποιούν όταν γίνονται κάποιες ενημερωτικές ομιλίες;

Ναι ...είμαστε και εμείς εδώ και πρέπει να καταλαβαίνουμε τι λένε... δεν είναι ένα σχολείο μόνο για Έλληνες, πληρώνω φόρους σε αυτή τη χώρα... (αγανάκτηση και απαίτηση από την πολιτεία να σεβαστούν την ύπαρξή τους ως νόμιμους πολίτες) και το δικό μου παιδί γεννήθηκε εδώ και εμείς θέλουμε να είμαστε έλληνες. Να σου πω εμείς δεν μιλάμε πια αλβανικά μόνο όταν πάμε στην Αλβανία. Η κόρη μου νόμιζε πως είμαστε Έλληνες. Δεν μιλάμε ποτέ για αυτό. Είμαστε ξένοι για την Αλβανία όταν πάμε μας λένε φραγκάτους (δηλ. πλούσιοι) και εδώ πάλι ξένοι; (παρατηρείτε μια αγανάκτηση και μια αναζήτηση ταυτότητας από τους γονείς για τα παιδιά τους)

- Συμμετέχετε στις προγραμματισμένες εκδηλώσεις του σχολείου δηλ. στις γιορτές, σε μπαζάρ του συλλόγου γονέων ή της ειδικής τάξης, στις παρελάσεις;

Με έχετε δει εκεί τόσα χρόνια... (το θεωρεί αυτονόητο)

- Φυσικά και σας έχω δει πολλές φορές και σας επικροτώ γι αυτό. Είναι σίγουρο πως ενδιαφέρεστε πολύ για την κόρη σας όπως όλοι οι σωστοί γονείς.

Έτσι έκανα και για το γιό μου και τώρα είναι super στη δουλειά του. Πήγε σε σχολή σεφ και τώρα δουλεύει σε ένα πλούσιο ξενοδοχείο στην Αθήνα και είναι μόνος του στην Αθήνα... ζει μόνος του... δεν έχει ανεργία (υπονοεί πως δεν καταλαβαίνει γιατί τα παιδιά έχουν ανεργία, όταν θέλουν να δουλέψουν, πιστεύει στην σκληρή δουλειά ακόμα και όταν δεν αμείβετε)

- Υπήρξαν κάποιοι παράγοντες που επηρέασαν την επικοινωνία σας με το σχολείο;

Αυτό με τη γλώσσα και που δεν ήξερα να βοηθήσω τα παιδιά μου στο σχολείο.

- Υπάρχει κάποια ιδιαίτερη αντιμετώπιση του παιδιού από τους δασκάλους ή τους συμμαθητές του, π.χ. αν αντιμετωπίζει γλωσσικές δυσκολίες το παιδί και να το έχουν κοροϊδέψει ή να έχει αισθανθεί μειονεκτικά στο σχολικό περιβάλλον λόγω της καταγωγής του;

Η Π... δεν ήξερε μέχρι πριν λίγο καιρό πως εμείς είμαστε Αλβανοί. Στο είπα ποτέ δεν το συζητήσαμε σπίτι αλλά κάποιο κορίτσι την ρώτησε αν είναι αλβανίδα και τώρα έχει πρόβλημα και όλο μας ρωτά και στεναχωριέται. Την προηγούμενη βδομάδα που είχε έρθει η ψυχολόγος στο σχολείο (υπήρξε προγραμματισμένη συγκέντρωση για το μπουλινγκ στο σχολείο), τη ρώτησα στο τέλος γι αυτό και είπαμε να πάω να την δω με την Π... στην Κόρινθο.

- Νοιώθει άσχημα που έμαθε πως είναι αλβανοί οι γονείς της... Καλό είναι να την βοηθήσετε με όποιο τρόπο μπορείτε...

Δεν το κάναμε με κακό σκοπό το ότι δεν το είπαμε στο παιδί αλλά τώρα στεναχωριέται και εμείς είμαστε άσχημα στο σπίτι... (ενοχική στάση για την καταγωγή τους και διακρίνω μια τάση να μην αναφέρονται σε αυτήν στην προσπάθεια να προστατέψουν την οικογένεια τους από κακόβουλές επιθέσεις, ρατσισμό και να δοθούν στα παιδιά τους οι ίδιες ευκαιρίες με τους Έλληνες)

- Καταλαβαίνω... Ελέγχετε καθημερινά τα μαθήματα του παιδιού και το βοηθάτε στο διάβασμά του;

Δεν στο είπα πριν αλλά εγώ δεν μπορούσα να βοηθήσω την Π.. στο σχολείο και δεν ήξερα ελληνικά και πολλές ώρες δούλευα μεροκάματο... Λίγο ο αδερφός της την βοήθησε στην πρώτη δημοτικού. Μετά έχω βάλει δασκάλα και έρχεται κάθε μέρα σπίτι και κάνει μάθημα.

- Ελέγχετε τα τετράδια, τα διαγωνίσματα και την τσάντα του παιδιού;

Πιο παλιά το έκανα, που ήταν μικρή (εννοεί στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού) και η δασκάλα (η δασκάλα που βοηθά το παιδί στο σπίτι) μου λέει τι να προσέχω στις ασκήσεις της. Τώρα, φτιάχνει μόνη της την τσάντα της... Τα διαγωνίσματα τα κοιτάω πάντα για να ξέρω τι κάνει στο σχολείο.

- Την βοηθάς στην μελέτη, στο διάβασμα καθόλου;

Μόνο να δω την ορθογραφία και να μου πει το μάθημα στην ιστορία , στην γεωγραφία και λίγο μαθηματικά. Αυτό ναι το κάνω το βράδυ (μετά την εργασία της) όταν η Π... θέλει.

- Έχει το παιδί συγκεκριμένη ώρα μελέτης στο σπίτι; Δηλ. διαβάζει το μεσημέρι ή το απόγευμα σταθερά κάθε μέρα;

(σιωπή) Το μεσημέρι που είμαι σπίτι τη βλέπω που διαβάζει για το σχολείο και τα Αγγλικά της. Μετά έρχεται η κοπέλα (η δασκάλα) και κάνουν μάθημα.

- Έχετε απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις σχολικές επιδόσεις της; Θέλω να πω, θέλετε να είναι καλή στο σχολείο;

Εγώ... δουλεύω όλη μέρα για να πληρώνω για τα μαθήματα. Θέλω να προσπαθήσει για να έχει μια καλή δουλειά... για να ζήσει καλά. Δεν την μαλώνω αλλά της λέω το σωστό. Η ζωή είναι δύσκολη και στην Ελλάδα τώρα... όταν ήρθαμε ήταν καλά και τώρα καλά είναι για μας (συγκρίνει με την Αλβανία του σήμερα). Όμως, όταν μεγαλώσει η Π... τι θα κάνει; (νοιώθει ανασφάλεια για την οικονομία της Ελλάδας και για το μέλλον της κόρης της)

- Το παιδί συμμετέχει σε κάποιες δραστηριότητες έξω από το σχολείο δηλ. παρακολουθεί κάποιες ξένες γλώσσες, μουσική ή κάποιο άθλημα;

Κάνει αγγλικά .Δεν κάνει άθλημα γιατί δουλεύουμε όλη μέρα και δεν μπορούμε να την πηγαίνουμε ...είναι μακριά και εγώ δεν οδηγώ. Τώρα που μεγαλώνει θα πηγαίνει μόνη της αν θέλει... δεν υπάρχει πρόβλημα...

- Πώς βλέπετε την εκπαιδευτική πορεία του παιδιού σας μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση; Εννοώ θα θέλατε να συνεχίσει τις σπουδές του και έως πιο επίπεδο θα θέλατε να φτάσει.

Σου είπα πως προσπαθούμε όλοι να κάνουμε κάτι καλό (εννοεί την προσπάθεια της οικογένειας να βοηθήσουν το παιδί να μορφωθεί βοηθώντας το στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει). Θέλω να πάει στο Πανεπιστήμιο... εδώ στην Ελλάδα... να γίνει κάτι μεγάλο (εύλογη προσδοκία για μια οικογένεια που εργάζεται σκληρά και έχει μεταναστεύσει)

- Τι επάγγελμα θα θέλατε να ακολουθήσει το παιδί σας ;

Η Π... θέλει να γίνει γιατρός για ζώαδηλ. κτηνίατρος .Καλά θα είναι να το κάνει. Εμείς έχουμε δύο σκυλιά μέσα στο σπίτι .Μέχρι και ρούχα τους φτιάχνουμε...

- Εσείς αυτό το θέλετε και τι νομίζετε ότι θα της δώσει;

Βέβαια το θέλω να γίνει γιατρός ...για μας στην Αλβανία είναι μεγάλο πράγμα να είσαι γιατρός... Εδώ, θα φτιάξει ιατρείο για ζώα... όλοι έχουν ζώα στην Ελλάδα...

- Συζητάτε με τα παιδιά σας για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον;

Εννοώ για τη μόρφωσή τους και το επάγγελμά που θα ακολουθήσουν στην ζωή τους;

Ναι, εμείς είμαστε μετανάστες δεν έχουμε κανέναν να μας βοηθήσει, ούτε όταν ήρθαμε στη Ελλάδα, μόνο με την δουλειά έχουμε να επιβιώνουμε. Και στο γιό μου πάντα αυτό λέγαμε τι δουλειά θα κάνει και τον πήγαμε στη σχολή για σεφ. Και η Π... αυτό θα πρέπει να κάνει να σπουδάσει, να είναι καλή στο σχολείο... όλο αυτό τους λέμε...

- Που νομίζετε ότι το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών θα ήταν καλύτερο; Εδώ στην Ελλάδα ή στην Αλβανία;

Στην Ελλάδα νομίζω... εμείς (οι γονείς) έχουμε τις δουλειές μας, ο γιός λέει ότι θα έχει δουλειά στα νησιά (υπονοεί πως ο τουρισμός δεν πλήττεται τόσο πολύ στη Ελλάδα). Όταν μεγαλώσει η Π... νομίζω θα είναι καλύτερα τα πράγματα στην Ελλάδα ...δεν ξέρω ελπίζω να μείνουμε εδώ... τώρα πατρίδα των παιδιών είναι Ελλάδα όχι Αλβανία...

- Σας ευχαριστώ πολύ

Σ 9

- Σ 9 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 41 ετών</p> <p>Πατέρας: 50 ετών</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>2 (1 αγόρι & 1 κορίτσι)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Μολδαβία</p> <p>Πατέρας: Μολδαβία</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>16 ετών</p> <p>9 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>Ο πατέρας ήρθε στην Ελλάδα το 1995 και η μητέρα με το μεγάλο παιδί το 2001</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>Α΄ Λυκείου</p> <p>Δ΄ Δημοτικού</p>

<p style="text-align: center;"><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Οικιακά και βοηθά το σύζυγο στη συσκευασία των αγροτικών προϊόντων</p> <p>Πατέρας: Καλλιεργητής και πωλητής των προϊόντων του στη λαϊκή αγορά</p>	<p style="text-align: center;"><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p style="text-align: center;">Το μεγάλο παιδί Μολδαβία</p> <p style="text-align: center;">Το μικρό παιδί Ελλάδα</p>
<p style="text-align: center;"><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Πανεπιστήμιο (παιδαγωγικά)</p> <p>Πατέρας: Δημοτικό</p>	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο σπίτι της συνεντευξιαζόμενης, η οποία υπήρξε ιδιαίτερα δεκτική και με μεγάλη ειλικρίνεια απάντησε χωρίς ενδοιασμούς σε όλες τις ερωτήσεις (από ότι μπόρεσα να αντιληφθώ).

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Συχνά

- Επισκέπτεστε το σχολείο του παιδιού σας σε προγραμματισμένες συναντήσεις δηλ. όταν σας καλούν από το σχολείο για να σας ενημερώσει ο δάσκαλος ή ο διευθυντής, καθώς και σε ώρες που ενημερώνουν οι δάσκαλοι για την πρόοδο του παιδιού σας;

Πηγαίνω στο σχολείο όταν μας καλούν και ρωτάω και τον δάσκαλο ή τη δασκάλα για το παιδί (παύση), αλλά πάω και μόνη μου. Στην αρχή της χρονιάς πολύ συχνά για να γνωρίσω και το δάσκαλο αλλά και μετά πάω αρκετά συχνά ... γιατί άμα ο δάσκαλος είναι καλός βοηθάει και μένα να βοηθάω καλύτερα το παιδί.

Πώς είναι η συνεργασία σας με τους δασκάλους; Βρίσκετε ανταπόκριση στις ανησυχίες σχετικά με το παιδί σας, είναι πρόθυμοι να σας ακούσουν;

Μόνο μια φορά... (παύση) άλλες φορές δεν είχα.

- Θα θέλατε να μου μιλήσετε για αυτό;

Μια φορά μόνο έγινε κάτι με μια δασκάλα. Κοίτα εγώ δεν είχα θέμα. Αυτή μου έλεγε παραμύθι. Κοίτα να δεις καθόταν η Ντ... στο πίσω θρανίο στη Β Δημοτικού με ένα τσιγγανάκι. Κοίτα ο ένας μετανάστης και ο άλλος τσιγγάνος. Τα κορόιδευαν και τα δύο παιδιά τα άλλα παιδιά. Και είχε βάλει αγόρι - κορίτσι όχι κορίτσι-κορίτσι και αγόρι –αγόρι. Όταν είναι μικρά έτσι κάθονται; Το παιδί χτυπιόταν και δεν ήθελε να πάει σχολείο. «Έχεις πρόβλημα στο σπίτι», «Το

παιδί σου δεν σε ακούει», μου έλεγε η δασκάλα. Τί να πω ότι το άλλο παιδί είναι τσιγγάνος και δεν θέλω να κάθεται εκεί;

(φοβερά φορτισμένος λόγος, με έντονη αγανάκτηση και ροπή προς το ρατσισμό στην προσπάθεια της, μάλλον, να μην στοχοποιηθεί ακόμα περισσότερο το παιδί της, συνέχεια του λόγου δίχως σταματημό).

- Πως το αντιμετωπίσατε;

Κοίτα δεν λέω παραμύθι, πήγα την Ντ... σε ψυχολόγο στη Β Δημοτικού... (παύση αγανάκτησης)... μέχρι εκεί έφτασα! Και αυτή μου είπε πως το πρόβλημα του παιδιού είναι ότι κάθεται με το τσιγγανάκι και τα δύο παιδιά είναι ξένα και τα κοροϊδεύουν (στοχοποιούν λόγω καταγωγής, ύψους -η μικρή είναι ιδιαίτερα ψηλή για τα δεδομένα της Ελλάδας- και χρώματος). Μου είπε η ψυχολόγος να κάτσει στα μπροστινά θρανία .Εγώ το είπα στη δασκάλα (παύση) αλλά αυτή δεν άλλαξε το παιδί... Και εγώ πήγα στην τάξη και είπα «Με συγχωρείτε η Ντ... θα κάθεται εδώ και όχι εκεί». Δεν τη ρώτησα τίποτα μόνο έβαλα το παιδί σε ένα θρανίο μπροστά.

(επιθετική στρατηγική για να επιβάλει το δικό της αυτονόητο, επιβλήθηκε με πυγμή, αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω της καταγωγής της έχει έντονη σωματική κατατομή, επιβλητική παρουσία και ως προς την κορμοστασιά της αλλά και ως προς την προσωπικότητα της, κάτι το οποίο γίνεται αντιληπτό στο περιβάλλον της και την βοηθά να επιβάλετε).

Δεν μου έχει αφήσει επιλογή. Εγώ δεν πήγα στο Διευθυντή αλλά ήθελα να πάω στην αστυνομία. Ήθελα να το κάνω, η ψυχολόγος μου είπε «Είσαι ξένη και θα αντιμετωπίσεις ένα “σώμα”(τείχος)» δηλ. εχθρούς και στους άλλους δασκάλους να πας γλυκά. «Ο άνθρωπος γλυκαίνεται», μου είπε.

(Το όλο περιστατικό αφορά το πρώτο παιδί και έχει σημασία να αναφερθεί ως κάτι που καθόρισε την συμπεριφορά της στο μέλλον για το δεύτερο παιδί της αλλά και την εδραίωση της στο σχολικό περιβάλλον της ταυτότητάς και των ορίων που βάζει)

- Συμμετέχετε στις ομαδικές συναντήσεις εκπαιδευτικών – γονέων;

Ναι πάντα. Να ξέρω τι γίνεται.

- Αντιμετωπίζετε κάποιες δυσκολίες σε αυτές τις συναντήσεις π.χ. από τους άλλους γονείς ;

Από τους γονείς είχα πρόβλημα. Στην Α δημοτικού δεν ήρθε κανένα παιδί στο πάρτι του... Στην Β Δημοτικού ήρθαν όλοι... Μπορώ να συμβιβαστώ μου αρέσει δεν μου αρέσει ... Τα παιδιά είναι στην ίδια αυλή (του σχολείου) και όλοι πρέπει να συμβιβαστούμε. Προσπαθώ να εξυπηρετώ τους άλλους γονείς. Με το Βλ... έπαιρνα (και παίρνει) προληπτικά μέτρα. Δηλ. το ήξερα ότι είμαι ξένη και τους καλούσα μητέρες και παιδιά να έρθουν σπίτι για να γίνουν φίλοι

τα παιδιά. Όταν ο Βλ... έχει κάποιο πρόβλημα με κάποιο παιδί, το φέρνω σπίτι και έτσι γίνονται φίλοι.

- Δηλαδή ξεπεράσατε όλες τις δυσκολίες;

Δεν τους αφήνω επιλογή.

- Συμμετέχετε στις προγραμματισμένες εκδηλώσεις του σχολείου;

Ναι εκτός αν δουλεύω... Συμμετέχω σε όλα

- Υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που επηρεάζουν την επικοινωνία σας με το σχολείο, δηλ. με το Διευθυντή, με τους δασκάλους;

Όχι μόνο με εκείνη τη δασκάλα (αναφέρετε στο προηγούμενο περιστατικό που έχει εξιστορηθεί παραπάνω)

- Υπάρχει κάποια ιδιαίτερη αντιμετώπιση των παιδιών σας από τους δασκάλους ή τους συμμαθητές τους; Για παράδειγμα αν αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες ή έχουν αισθανθεί μειονεκτικά στο σχολικό περιβάλλον λόγω της καταγωγής τους;

Στο σχολείο ρωτούσαν ποιων είναι αυτό το παιδί... και ότι είναι παιδί μεταναστών και αγροτών... Όμως εγώ τα παιδιά μου τα στέλνω στο σχολείο με τα καλύτερα ρούχα και παπούτσια και ας είμαστε αγρότες και ξένοι ενώ εσείς; Συγκρίνονται τα παιδιά... και εγώ τους λέω να μην τους νοιάζει γιατί έχουν τα πάντα και δεν τους λείπει κάτι... Και άλλοι γονείς Έλληνες δουλεύουν στο σκουπιδιάρικο (στο Δήμο) και λένε στα παιδιά μου πως είναι ξένα, τους βρίσκουν ένα πρόβλημα... αλλά εγώ λέω στα παιδιά μου πως και αυτοί οι άνθρωποι κάτι προσφέρουν... αν δεν μαζέψουν τα σκουπίδια, θα βγούμε από το σπίτι και θα πούμε ότι δεν έχουν μαζέψει τα σκουπίδια ενώ αν δεν πάει ο γιατρός στο ιατρείο του δεν θα το καταλάβει κανείς (συγκρίνει το λειτουργήμα του κάθε επαγγέλματος, πόσο αγγίζει τον πολίτη στην καθημερινότητά του και να προσδώσει και την αξία). Τους δίνω να καταλάβουν πως δεν έχει πάντα σημασία η γραβάτα.

- Στις εκδηλώσεις του σχολείου συμμετέχετε;

Βέβαια, ... είμαι από τους πρώτους. Η Ντ... είναι και σημαιοφόρος, και έλεγαν μπροστά μου οι άλλοι γονείς, «Δεν βγαίνουν πάντα αυτοί που αξίζουν». Όταν βγήκε με το βαθμό, η Ντ... βγαίνει κάθε χρόνο σημαιοφόρος... είπα: «Έχω υπογράψει με το Θεό να βγαίνει σημαιοφόρος». Το βλέπω στα πρόσωπά τους ...δεν με πειράζει ο ρατσισμός αλλά η διπροσωπία στους Έλληνες. Δεν θέλουν να είσαι ξένος και να βγαίνεις μπροστά.

- Στο σπίτι ελέγχετε καθημερινά τα μαθήματα των παιδιών;

Το Βλ... ναι, κάθε μέρα

- Τα βοηθάτε στην μελέτη τους;

Αν έχει Ιστορία για παράδειγμα θα έρθει να μου την πει. Όχι επειδή θέλει αλλά αν γράψουν τεστ να έχει να μου λέει «Να εγώ είχα διαβάσει, στο είπα (το μάθημα) ο δάσκαλος φταίει»

- Στη γλώσσα τα καταφέρνεις;

Κοίτα στα μαθηματικά πάντα ανακατευτόμουν. Τη γλώσσα δεν μπορώ να τη καταλάβω. Παίρνω βοηθητικά (βιβλία) και έχω πάρει και την μπλε γραμματική (βοηθητικό σχολικό εγχειρίδιο). Είναι δύσκολο να το διαχειριστώ... κάποια στιγμή είπα να κάθω τα βράδια αλλά δεν τα κατάφερα... (απογοήτευση)

- Βοήθεια έχετε ζητήσει από κάποιο δάσκαλο ή κάποιο φροντιστήριο;

Όχι, ποτέ. Μπορούσαν και το κάνουν.

- Σε τι γλώσσα διαβάζετε;

Στα ελληνικά και μεταξύ μας μιλάμε ελληνικά.

- Μπερδεύτηκαν ποτέ στη γλώσσα;

Όχι γιατί μιλούσαμε πάντα ελληνικά και η λογική αυτή ήταν να μην δυσκολευτούν στο σχολείο. Αλλιώς γιατί να μιλάμε ελληνικά

- Έχετε συγκεκριμένη ώρα και χρόνο μελέτης;

Όχι τους έχω free. Μπορεί να διαβάσουν και το βράδυ. Κοίτα, το ξεπερνούν αλλά εγώ λέω 10:00 κλείνουν τα φώτα και είμαι αυστηρή με αυτό. Συνήθως διαβάζουν όταν έρχονται από το σχολείο.

- Έχετε απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις σχολικές επιδόσεις τους;

Εντάξει απαιτήσεις έχω. Πώς αλλιώς να ελέγξω ένα παιδί; Το βαθμό έχω. Θα μου πεις τώρα, δεν είναι σωστός πάντα (δεν είναι αντικειμενικός). Πώς αλλιώς να ελέγξουμε το παιδί; Πώς να ξέρουμε εμείς; Είναι λογικό να κοιτάω το βαθμό. Για μένα ο βαθμός είναι η μισή ψυχολογία, ειδικά στο Δημοτικό. Το παιδί που κάθετε όμορφα, που λέει καλημέρα αυτό θα τον βοηθήσει στην βαθμολογία. Γιατί έχουμε κανόνες στην κοινωνία και αναγνωρίζεται η καλή συμπεριφορά. Το παιδί πρέπει να μάθει να επιβιώνει. Το να κάνεις κάτι καλά είναι το 10%, το να το πουλήσεις αυτό καλά είναι το 90%. Διαβάστε, το ξέρετε, να είστε καλά παιδιά, το ξέρετε, το να πάρετε και ένα λουλούδι στο δάσκαλο το ξέρετε.... εγώ θέλω 20...και δεν με ενδιαφέρει ο τρόπος που θα το καταφέρετε... Εμείς πρέπει να επιβιώσουμε, εγώ αυτό λέω στα παιδιά μου

(σκληρότητα που ίσως πηγάζει από την ανάγκη να επιβιώσουν ως 'ξένοι' σε αυτή την κοινωνία).

- Τους κακούς βαθμούς πώς τους αντιμετωπίζεις;

Τιμωρία

- Τιμωρία;

Πρώτα κόβετε το Internet, μετά το φαγητό για 1 μέρα...(γελά)

- Έχετε απαιτήσεις από τους δασκάλους;

Όχι δεν έχω... για την συμπεριφορά τους στα παιδιά έχω...

- Τα παιδιά συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες π.χ. ξένες γλώσσες, μουσική, αθλητισμό;

Η Ντ.. έχει τελειώσει Αγγλικά και Γερμανικά και κάνει κιθάρα. Ο Βλ... κάνει Αγγλικά και Καράτε.

- Πώς βλέπετε την εκπαιδευτική πορεία του παιδιού σας μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση, δηλ. θα θέλατε να συνεχίσει τις σπουδές του ή θα προτιμούσατε να ασχοληθεί με κάτι άλλο;

Και για τα δύο παιδιά μου θέλω πολλά περισσότερα από το Λύκειο. Θέλω να πάνε Πανεπιστήμιο. Γιατί ξέρεις τί, πρώτο και βασικότερο, το λέω και στα παιδιά μου, η γνώση είναι το ωραιότερο πράγμα που μπορείς να πάρεις από αυτή τη ζωή. Όλα τα άλλα για μένα είναι τίποτα. Αυτό σε χορταίνει. Τα χρήματα σου δίνουν άλλα πράγματα. Πάνω από όλα να είναι μορφωμένα. Θα μου πεις μετά θα δουλέψουν στα χωράφια. Αυτό είναι 80% δεδομένο ότι θα γίνει. Εγώ θα το παλέψω να τα μορφώσω. Βλέπω που οι άνθρωποι ζουν πολύ και δεν θα βγαίνουν στην σύνταξη νωρίς. Ξέρω ότι δεν θα βρίσκουν δουλειά.

(αναφέρετε στο δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας όπως το βιώνει και τα πρόσφατα μέτρα που ανακοινώθηκαν ότι θα παρθούν από την πολιτεία)

- Τι επάγγελμα θα θέλατε να ακολουθήσει το παιδί σας, τα παιδιά σας;

Αν ρωτάνε εμένα, θα τους πω γιατρός. Γιατί όπου και να πάνε θα βρουν δουλειά (αναφέρετε στην πιθανότητα της μετανάστευσης για εργασία). Από εκεί και πέρα ότι προτιμάνε αυτά. Θα ήθελα κάτι μακριά από τον κόσμο... φυσική, χημεία... να δουλεύουν σε εργαστήρια και να μην έχουν επαφή με κόσμο. Είναι κουραστικό.

- Συζητάτε με τα παιδιά σας για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον;

Για το σχολείο κάθε μέρα.

- Εννοώ αν αυτά σας λένε τι θέλουν να γίνουν όταν μεγαλώσουν και εσείς με τη σειρά σας αν τους καθοδηγείτε;

Δεν μπορούν να αποφασίσουν.... είναι μικρά...

- Που νομίζετε ότι το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών θα ήταν καλύτερο;

Αμερική (απόλυτη δίχως ενδοιασμούς απάντηση).

- Το σκέφτεστε σοβαρά;

Θέλω τα παιδιά μου να φύγουν να πάνε Αμερική. Πουθενά αλλού.

- Υπάρχει κάποιος λόγος συγκεκριμένος; Έχετε συγγενείς εκεί;

Όχι. Πιστεύω ότι η Αμερική είναι πιο δημοκρατική και αξιόπιστη. Είναι η μόνη χώρα που μπορείς να κάνεις το όνειρό σου πραγματικότητα. Πιστεύω ότι έχουν τον πιο λίγο ρατσισμό από όλο τον κόσμο. Είναι τόσα χρόνια σε μια σταθερή πορεία δεν έχουν πάνω-κάτω. Αναγνώρισαν και αντιμετώπισαν καλά την οικονομική κρίση με την νομισματική τους πολιτική χωρίς να κάνουν αυτά που έχουν συμβεί στην Ελλάδα.... Να μην έχεις αξιοπρέπεια. Στην Βόρεια Ευρώπη δεν έχουν ζωή, πάθος, τίποτα.... Αν δεν μπορέσουν στην Αμερική προτιμώ να πάμε στην Ρωσία. Στη Ρωσία είναι πιο σκληρή η ζωή αλλά αντιμετωπίζουν πιο ποιοτικά τη ζωή....

(πλήρως ενημερωμένη για την παγκόσμια πολιτική και με συνειδητοποιημένη άποψη για τη ζωή)

- Σας ευχαριστώ για το χρόνο σας

Σ 10

Σ 10 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p align="center"><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 48 ετών Πατέρας: 52 ετών</p>	<p align="center"><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p align="center">3 (αγόρια)</p>
<p align="center"><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία</p>	<p align="center"><u>Ηλικία</u></p> <p align="center">22, 14 & 11 ετών</p>
<p align="center"><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p align="center">Από το 1990</p>	<p align="center"><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p align="center">ΤΕΙ Γυμνάσιο ΣΤ΄ Δημοτικού</p>
<p align="center"><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Οικιακά, μέχρι πρόσφατα βοηθούσε τον σύζυγο στις οικοδομές</p>	<p align="center"><u>Χώρα γέννησης</u></p>

Πατέρας: Πλακάς σε οικοδομές	Ελλάδα
Μόρφωση γονέων Μητέρα: Γυμνάσιο Πατέρας: Δημοτικό	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε σε καφετέρια που επέλεξε η συνεντευξιζόμενη. Επειδή η επαφή μας έγινε μέσω προσώπου που εμπιστευόταν απόλυτα δέχθηκε να δώσει τη συνέντευξη αλλά η συμπεριφορά της γενικότερα δήλωνε καχυποψία. Δήλωσε ότι είναι Βορειοηπειρώτισσα από την Αλβανία. Από την σύντομη επαφή μας αποκόμισα ότι πρόκειται για εύστοφο άτομο και πολύ εργατικό.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Όποτε πρέπει. Πάντα πήγαινα, από βαθμό μέχρι όλες τις γιορτές.

- Αντιμετωπίσατε δυσκολίες που επηρέασαν αυτές τις επισκέψεις στο σχολείο;

Όχι, όχι, δεν υπήρχε από τους δασκάλους κακή συμπεριφορά. Υπήρχαν από τα παιδιά στα παιδιά μου. Δηλ. στο σπίτι τους λέγανε ότι τα παιδιά μου είναι Αλβανοί.

(εννοεί ότι οι Έλληνες γονείς στιγματίζουν τα παιδιά).

Στο σχολείο του έλεγαν: «Ρε συ, είσαι Αλβανός». Το παιδί μου ένοιωθε άσχημα. «Όχι είμαι από εδώ», έλεγε.

- Θεωρείτε ότι αυτό γινόταν για να επιβιώσει το παιδί στο σχολικό περιβάλλον, δηλ. το ότι έλεγε ότι δεν ήταν από την Αλβανία;

Ναι, αυτό είναι για να επιβιώσει. Ο μεγάλος γιός είχε δώσει μάχη, τσακωμούς, και τα άλλα έχουν προβλήματα μερικές φορές.

- Δηλαδή;

Στην πρώτη Δημοτικού του λέγαμε Π... να είσαι καλό παιδί, να σέβεσαι τους συμμαθητές σου (παύση). Ερχόταν από το σχολείο και έκλαιγε. Γινόντουσαν πράγματα στο σχολείο. Κανένας δεν με ενημέρωνε. Τη δεύτερη χρονιά (στην Β Δημοτικού του είπα: «να χτυπάς αν σε χτυπούν».

- Ενημερώσατε το σχολείο για αυτές τις καταστάσεις;

Όχι, δεν πήγαινα.

- Γιατί; Φοβόσασταν;

Όχι, δεν φοβόμουν. Δεν με ενημερώνανε, δεν μου λέγανε (στην Α δημοτικού). Όμως, στην Β Δημοτικού με παίρνανε τηλ. Όλη την ώρα γιατί έδερνε τα παιδιά τους (αυτά που τον κοροΐδευαν). Τους είπα πέρσι ότι είχα πρόβλημα με το Π... αλλά η φωνή δεν ακουγόταν, τώρα που τα δικά σας παιδιά παραπονιούνται με καλέσατε εσείς, τους είπα. Και έτσι απέκτησα φωνή. Όταν το δικό μου παιδί ερχόταν χτυπημένο κανένας δεν νοιαζόταν. Τους το είπα. Εγώ, τους είπα, είπα στο γιό μου να υπερασπίζεται τον εαυτό του, γι αυτό χτυπά τα παιδιά που το κοροΐδεύουν. Όπως και να χει πρέπει να επιβιώσει. Τους είπα ότι εδώ έχετε ρατσισμό. «Τι λέτε κυρία μου», έλεγαν. Στο τέλος μου ζήτησανε συγγνώμη που δεν έδωσαν σημασία, πέρσι έχουμε σφάλμα μου είπαν. Τους είπα ότι τα παιδιά μας έχουν και αυτά δικαιώματα όπως όλων.

- Πλέον επισκέπτεστε συχνά το σχολείο;

Ναι, ρωτάω τη δασκάλα και πάω και στις γιορτές.

- Αντιμετωπίσατε δυσκολίες επικοινωνίας σε αυτές τις συναντήσεις;

Όχι με τις δασκάλες δεν είχα πρόβλημα να μιλήσω. Μόνο μια φορά στον Ν... (τρίτο παιδί) μια δασκάλα μου είπε να πάει στο ολοήμερο για να λυθεί η γλώσσα του και ότι είδε ότι εμείς είμαστε αλλοδαποί και αυτό θα του κάνει καλό. Θύμωσα πολύ και της είπα να συναντηθούμε πάλι σε ένα μήνα και αν νομίζει ότι χρειάζεται κάτι να το κάνουμε. Ήθελα να δει ότι το παιδί δεν χρειάζεται βοήθεια, αφού ξέρει ελληνικά. «Τον έχετε ακούσει;», της είπα, «Γνωρίστε το γιό μου και μετά». Εμείς μιλάμε ελληνικά. Εγώ έχω ξεχάσει και τα αλβανικά. Πάμε στην Αλβανία και μας λένε Έλληνες, είμαστε ξένοι εκεί. Δεν ξέρω γιατί το έκανε. Της είπα ότι διαβάζω μόνη μου τα παιδιά μου. Δεν πίστευαν ότι εγώ μπορούσα. Δεν χρειάστηκαν βοήθεια στο σχολείο, γιατί δεν είχαν πρόβλημα. Αφού μιλούσαμε Ελληνικά. Καμία φορά ο κόσμος μας έλεγε Κρητικούς, έχουμε μια προφορά. Εγώ πάνω στο θέμα του παιδιού δεν σηκώνω κουβέντα.

- Συμμετέχετε σε προγραμματισμένες συναντήσεις του σχολείου με άλλους γονείς;

Ναι

- Δυσκολευτήκατε ποτέ σε αυτές τις συναντήσεις;

Όχι, μου αρέσει όταν φέρνουν κάποιον ψυχολόγο για τα παιδιά και η σχολή γονέων μου άρρεσε αλλά σταμάτησε. Δεν έρχονταν όλοι οι γονείς.

- Κάνετε έλεγχο των τετραδίων και των διαγωνισμάτων του μικρού Ν...;

Ναι.

- Κάθε μέρα;

Όταν τα παιδιά ήταν πιο μικρά κάθε μέρα. Ο Ν... μου λέει τι παίρνει στα διαγωνίσματα και τότε γράφει και έτσι ξέρω.

- Εξετάζετε το παιδί μετά την μελέτη του;

Μέχρι πέρσι τον είχα από κοντά και τα περισσότερα τα κάναμε μαζί. Φέτος είπε και η δασκάλα να τα αφήνουμε να διαβάζουν μόνα τους. Δεν τον αφήνω όμως να μην διαβάζει. Όπως και στα μεγάλα έχουμε πρόγραμμα και ένα όνειρο του λέω. Πρέπει να μάθουμε κάτι. Τους λέω πως αν δεν πάνε φροντιστήριο, αγγλικά, μπάλα, πώς θα κάνουν παρέα με τα παιδιά των άλλων που έχουν (εννοεί τους Έλληνες που έχουν χρήματα). Πρέπει και εμείς να τα κάνουμε αυτά για να παίζουν μαζί σας.

- Έλεγχο της τσάντας κάνατε πριν και τώρα;

Πάντα στις πιο μικρές τάξεις. Την έφτιαχναν την τσάντα από το βράδυ, ποτέ το πρωί. Είχαμε πρόγραμμα.

- Έχει ο Ν... συγκεκριμένη ώρα μελέτης και χρόνο, δηλ. διαβάζει το απόγευμα ή μετά το σχολείο;

Διαβάζει μετά το σχολείο και ο Χρ. το ίδιο (ο δεύτερος γιός). Μετά έχουν φροντιστήρια, μπάλα. Εγώ τους έχω πει ότι είναι η καλύτερη ώρα.

- Διαβάζουν αρκετά;

Και τα τρία μου παιδιά διαβάζουν πολύ, ο μεγάλος γιός είναι ήδη τριτοετής φοιτητής, ο Χρ. (δεύτερος γιός) είναι παραστάτης φέτος. Εκεί να δεις ρατσισμό από τους άλλους γονείς.

- Εσείς διαβάζετε μαζί με το παιδί ή ο άντρας σας;

Ο πατέρας τους ποτέ δεν κάθισε μαζί τους. Εγώ τα είχα τα παιδιά και όταν δούλευα στην οικοδομή δεν ήμουν πάντα εκεί που διάβαζαν τα μεγαλύτερα. Στον μικρότερο σταμάτησα να δουλεύω και μπορούσα να το κάνω. Όμως δεν ήμουν από πάνω του. Διάβαζε και μου έλεγε (εννοεί το μάθημα) ή αν κάτι δεν καταλαβαίνει ρωτά το Χρ.. (το δεύτερο παιδί)

(Παρατήρησα ότι με την παρουσία της και με τις διδαχές της παρότρυνε τα παιδιά της να διαβάσουν, καθώς και με την βοήθεια ίσως δασκάλων στο σπίτι, το οποίο υπονοεί αλλά δεν παραδέχεται. Πιστεύω ότι συγκαλύπτει έντεχνα την άγνοια της ως προς την βοήθεια πρακτικά στο διάβασμα των παιδιών, καθώς και σε εμένα αποφεύγει να απαντήσει σε ουσιώδη πάνω στο διάβασμα).

- Απαιτήσεις σχετικά με τους βαθμούς και τις επιδόσεις γενικότερα στο σχολείο έχετε από τα παιδιά σας;

Φυσικά. Έχουμε ένα όνειρο σου είπα. Τα παιδιά μου δουλεύουν μαζί με τον πατέρα τους τα καλοκαίρια, και καμιά φορά και τα σαββατοκύριακα αν έχει κάποια δουλειά και κάνουν και τα φροντιστήριά τους και την μπάλα και όλα. Τους έχω περάσει ότι πρέπει σε όλα να είμαστε μέσα. Όταν θέλουν να αγοράσουν κάτι, δουλεύουν στον πατέρα τους και το παίρνουν μόνοι τους. Ο μεγάλος μου γιός σπουδάζει στην Αθήνα σε ΤΕΙ και αυτός έρχεται και δουλεύει ακόμα με τον

πατέρα του. Είναι καλός στη σχολή, θα τα πάει καλά. Ο Χρ. είναι παραστάτης και είναι καλός μαθητής και ο μικρός καλός είναι .

- Σας προσφέρει ικανοποίηση ο βαθμός των παιδιών σας;

Εννοείται, αλλά να είναι και καλά παιδιά (παύση). Στο σχολείο πρέπει να μαθαίνουν να είναι και καλά παιδιά. Εδώ δεν μαθαίνετε τρόπους στα παιδιά.

- Τα παιδιά σας κάνουν κάποια μαθήματα, φροντιστήρια, αθλήματα και ίσως κάποιο μουσικό όργανο;

Ναι. Κάνουν από την Γ' Δημοτικού Αγγλικά και στην Ε' Δημοτικού Γερμανικά ή Γαλλικά όλα τα αγόρια, ανάλογα τι έκαναν στο σχολείο. Πάνε στο μπάσκετ, στη μπάλα, τρέξιμο. Α! Ο μικρός παρακολουθεί και τα περιβαλλοντολογικά μαθήματα του Δήμου.

- Συζητάτε με το παιδί σας (τα παιδιά σας) για το τι θα γίνει όταν θα μεγαλώσει;

Εντάξει αυτό γίνεται συνεχώς. Έχουμε πρόγραμμα, έχουμε ένα όνειρο να πάμε μπροστά. Έτσι τους μαθαίνω και δουλειά και διάβασμα.

- Πού βλέπετε το επαγγελματικό μέλλον των παιδιά σας;

Πού να το δω, εδώ

- Εννοώ, δεν σκέφτεστε ότι εάν δεν βρίσκουν εδώ εργασία θα μπορούσαν να γυρίσουν πίσω στη Αλβανία ή σε κάποια άλλη χώρα.

Όχι καλέ. Εμείς θα πάμε στο σχολείο θα σπουδάσουμε και αν δεν βρίσκουν δουλειά θα πάνε στην οικοδομή με τον πατέρα τους. Δουλειά υπάρχει για να ζήσεις όχι για να γίνεις πλούσιος! Εμείς όταν ο μεγάλος έπρεπε να πάει σχολείο αποφασίσαμε με τον σύζυγο που θα μείνουμε. Είπαμε εδώ γιατί στην Αλβανία τα πράγματα δεν είναι καλύτερα.

- Σας ευχαριστώ πολύ

Σ 11

<u>Σ 11</u>	ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
	<u>Ηλικία</u>	<u>Αριθμός παιδιών</u>

Μητέρα: 45 ετών Πατέρας: 53 ετών	3 (αγόρια)
<u>Χώρα γέννησης</u> Μητέρα: Αλβανία Πατέρας: Αλβανία	<u>Ηλικία</u> 19, 14 & 9 ετών
<u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u> Από τις αρχές του 1990 (περίπου)	<u>Τάξη φοίτησης</u> Λύκειο; Γυμνάσιο Δ΄ Δημοτικού
<u>Επάγγελμα γονέων</u> Μητέρα: Αγροτικές και οικιακές εργασίες έναντι αμοιβής Πατέρας: Αγροτικές εργασίες	<u>Χώρα γέννησης</u> Ελλάδα
<u>Μόρφωση γονέων</u> Μητέρα: Δημοτικό Πατέρας: Δημοτικό	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο σπίτι της. Γνώριζα, ότι αντιμετωπίζει προβλήματα υγείας προερχόμενα από το στρες που έχει υποστεί λόγω της πορείας του μεγάλου της γιου, 19 ετών, ο οποίος δεν έχει αποφοιτήσει ακόμα από το Λύκειο. Τα πενιχρά οικονομικά της οικογένειας και τα προβλήματα γλώσσας δυσχεραίνουν την επικοινωνία με το σχολείο και καθιστούν δύσκολη την ουσιαστική της παρουσία στη σχολική ζωή των παιδιών, αλλά και τη βοήθεια τους στο σπίτι. Έτσι, η σχολική πρόοδος των παιδιών δεν είναι η καλύτερη δυνατή, αν και τα παιδιά έχουν παρακολουθήσει την ειδική τάξη του σχολείου. Επίσης, παρατήρησα ότι τα παιδιά αυτοεξυπηρετούνται στην καθημερινότητά τους, ενώ έχω την αίσθηση ότι ο ισχυρισμός της ότι στο σπίτι υπάρχει πρόγραμμα δεν ισχύει.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Πρώτη φορά πήγα το παιδί μου στο σχολείο πεντέμισι χρονών. Πήγα και τους είπα: «Το παιδί μου δεν είναι έτοιμο για σχολείο». Όμως, το παίρνουν και μου λένε, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Στην αρχή είχε μεγάλη δυσκολία, όταν στο λέω μεγάλη, μεγάλη.

- Το καταλαβαίνω.

Ήταν ανώριμο.

- Δεν σας πρότειναν να πάει στην ειδική τάξη του σχολείου;

Όχι. Τι έγινε; Το παιδί είχε μάθει ήσυχα, πολιτισμένα. Εγώ μιλούσα καλά στα παιδιά μου. Δεν τα μαλώνω. Με το που πάει σχολείο συναντά φωνές, φασαρίες και έκανε τσίσα του πάνω του και εγώ να πάω να το αλλάζω στο σχολείο. Μιλάμε για δράμα.

(αντιλαμβάνομαι ότι κάνει αναφορά σε περιστατικό του παρελθόντος που αφορά το πρώτο παιδί της οικογένειας, περιστατικό που επηρέασε και την περαιτέρω επαφή της με το σχολείο)

- Από τι ένοιωθε άσχημα το παιδί στο σχολείο;

Του ήρθε απότομα το σχολείο. Δεν είχε πάει νηπιαγωγείο καθόλου. Το δεύτερο παιδί μου γεννήθηκε με πρόβλημα υγείας (αναπνευστικό) και αναγκαστικά για να μην πάρει αντιβιοτικές και τέτοια το κρατούσα στο σπίτι. Λοιπόν ασχολούμουν συνεχώς με το μικρό. Ακόμα και μεσάνυχτα πηγαίναμε στο βουνό. Έτσι, δεν είχα χρόνο για το μεγάλο καθόλου (παρουσιάζονται οι δυσκολίες της οικογένειας με την ασθένεια και τις επιπτώσεις στην παρακολούθηση του πρώτου παιδιού).

- Έπρεπε συνεχώς να επιβλέπεις το δεύτερο παιδί, το καταλαβαίνω.

Αναγκάστηκα και το παιδί έχει τραύματα. Ο Β... έμεινε μόνος πεντέμισι χρονών. Να το αφήνεις μόνο του για να πάρεις το άλλο στο βουνό όταν είχε κρίσεις(πήγαιναν το παιδί σε πευκώδη περιοχή). Είχαμε πολλά προβλήματα.

- Στο σχολείο σε αντιμετώπισαν ποτέ διαφορετικά οι δάσκαλοι ή οι άλλοι γονείς; Ίσως ένοιωσες εσύ ποτέ άσχημα λόγω ανασφάλειας;

Προσβολή ειδικά με το Β..., πολύ προσβολή (πρώτο παιδί).

- Προσβολή γιατί;

Κοίτα μιλάγαμε με μια γλώσσα βρε παιδάκι μου...

- Που δεν την καταλαβαίνατε;

Όχι πως δεν την καταλάβαινα, αλλά αισθανόμουν άσχημα, πολύ.

- Σαν να σας υποτιμούσαν;

Δηλαδή;

- Σε θεωρούσαν πιο κάτω από αυτούς;

Ακριβώς, κάτι τέτοιο, έτσι αισθανόμουν εγώ, όμως ίσως δεν ήταν και έτσι (εννοεί την συμπεριφορά των άλλων απέναντί της)

(Εδώ ένοιωσα μια στιγμιαία αναδίπλωση, φοβούμενη μην εκτεθεί και εγώ δεν διατηρήσω την εμπιστευτικότητα της συζήτησης)

Εγώ το έπαιρνα έτσι, όταν μου το λέγανε το παιδί ανώριμο. Με κάποια άλλη δασκάλα είχα καλή σχέση και το βοήθαγε, σηκωνόταν και στον πίνακα παιδιού.

(Δίνει έμφαση στην αναθάρρηση που ένοιωσε αυτή και το παιδί της από την καλή συμπεριφορά μιας δασκάλα)

Μου λέγανε «Εσύ θα κάνεις το παιδί σου, εσύ θα το διαβάσεις». Ξέρεις μου ήρθε μια φορά να τη φτύσω, τόσο άσχημα που μου φάνηκε δηλ. τι τους πληρώνουμε; Αν ήμουν δασκάλα δεν θα το έστελνα στο σχολείο θα το κρατούσα σπίτι.

(Δείχνει την αγανάκτηση της απέναντι σε ένα σύστημα που θέλει τον γονιό δεκανίκι του σχολείου όταν δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις ειδικές ανάγκες του κάθε παιδιού. Επίσης, και την ενοχή που “περνούν” στους γονείς όταν το σχολείο δεν μπορεί να αντιμετωπίσει ένα παιδί που δεν έχει την δυνατότητα να πάρει βοήθεια από το σπίτι του, θέμα που δεν αντιμετωπίζουν μόνο οι αλλοδαποί γονείς αλλά και οι Έλληνες γονείς)

- Παρόλα αυτά επισκέπτεστε πλέον το σχολείο;

Εγώ στους βαθμούς έχω νεύρα, τους παίρνω και φεύγω. Με έκανε έξαλλη αυτή. Δηλ. είσαι εκπαιδευτικός, εσύ πρέπει να το μάθεις το παιδί. Εμείς, λείπουμε όλη μέρα για δουλειά, όχι να γίνετε το αντίθετο. Πώς να μην είμαι αγανακτισμένη όταν σου λένε: «Δεν έκανες καλή δουλειά, δεν μπορούσες ε;». Με μια ειρωνεία...

- Καταλαβαίνω.

Και το κοιτάς, τι να απαντάς; Τα έχω παρατήσει. Ξέρεις γιατί; Θα σου πω την αλήθεια. Έτσι όπως έχουν τα πράγματα , σπουδάζουν όλα και δεν δουλεύουν. Γιατί να κουραστώ και να τσαντιστώ. Έχω την κούραση μου στα κτήματα... θα το ταΐσω, θα το φροντίσω... να μην του λείπει τίποτα... Η ευθύνη μου είναι το εξής.: Όταν το παιδί πεινάει, όταν δεν έχει το παπούτσι του. Η εκπαίδευση είναι αυτή. Από εμάς πληρώνονται. Και εγώ θεωρώ όταν τα παιδιά πάνε φροντιστήριο, είναι κοροϊδία. Γιατί λέω πεταμένα χρήματα. Γιατί το έζησα με το Β... που έδωσα 4-5 χιλιάδες ευρώ να μάθει μια γλώσσα αγγλική και δεν έμαθε τελικά. Είχα δασκάλα σπίτι και το πλήρωνα με το παραπάνω. Τρία χρόνια κορόιδευε και δεν είχε πάει εξετάσεις καθόλου.

- Συνεχίζετε όμως να πηγαίνετε για τα άλλα παιδιά σας στο σχολείο, να ρωτάτε για την πρόοδό τους;

Από τον Β. (πρώτο παιδί) και μετά ποτέ. Μου είχε κολλήσει αυτό. Τελείωσε. Ξέρεις τι ήταν το δύσκολο για μένα; Κάθε φορά που ήταν Α Δημοτικού να πάει το παιδί, εγώ είχα ένα μωράκι στο σπίτι (η διαφορά των παιδιών ήταν τέτοια που υπήρχε “σύγκρουση” φροντίδας)

- Τώρα στο τρίτο παιδί δεν είστε πιο χαλαρή να το παρακολουθείτε λίγο περισσότερο στο σχολείο;

Ναι , είμαι.

- Σε συναντήσεις που γίνονται στο σχολείο τώρα συμμετέχετε;

Τα σιχαίνομαι όλα αυτά.

- Αισθάνεστε άσχημα ή δεν σας ενδιαφέρει να συμμετέχετε;

Να σου πω με το Β..(μεγάλος) πήγαινα στο σύλλογο γονέων (στις συνελεύσεις). Στην αρχή λέγανε: «Έχουν μαζευτεί πολύ αλλοδαποί και γύφτοι». Ξέρεις πόσο άσχημο είναι αυτό το πράγμα;

- Πολύ άσχημο.

Μην το συζητάτε και λέγανε «Δεν θέλω το παιδί μου να κάθεται σε ένα θρανίο με τον Αλβανό». «Στην τάξη που έχει γύφτους δεν θέλω το παιδί μου». Όταν το άκουσα αηδίασα. Δεν πήγα ποτέ πάλι. Ούτε χρήματα δίνω (συνεισφορά ετήσια στο σύλλογο). Εγώ έχω περάσει δύσκολα.

- Σε γιορτές συμμετέχεις;

Ναι, αμέ ή εγώ ή ο άντρας μου πάμε.

- Έλεγχο των τετραδίων και των διαγωνισμάτων κάνετε στον μικρό;

Κάτι κάνω (αντιλαμβάνομαι ότι κάνει λίγα πράγματα)

- Εξετάζετε το παιδί μετά τη μελέτη του;

Κοίτα έχουν σπάσει τα νεύρα μου (έχει υποστεί εγκεφαλικό πριν ένα χρόνο και η αλήθεια είναι πως δεν ασχολείται αρκετά). Τα παιδιά δεν παίρνουν καλά τα γράμματα. Δεν μπορώ να εξηγήσω τα πράγματα. Τί φταίει.

- Από το σχολείο υπήρχε η διάθεση, η δυνατότητα να το βοηθήσουν; Ίσως μέσω της ειδικής τάξεις για παράδειγμα.

Τον έχουν πάει.

- Από την Α΄ Δημοτικού πάει στην ειδική τάξη;

Φέτος.

- Βλέπεις κάποια βελτίωση;

Ναι αρχίζει να διαβάζει καλά. Κάπως καλύτερα αλλά εντάζει.

- Εσύ βοηθάς από εδώ, στο σπίτι;

Εγώ μπορώ να του πω να κάνει ωραία γράμματα. (Καταλαβαίνω ότι ο έλεγχος είναι επιφανειακός και έχω την αίσθηση ότι δεν τον επιτηρεί καθόλου, άσχετα τι απαντά. Αυτό μπορεί να οφείλετε και σε δική της άποψη και σε ανεπάρκεια γνώσεων). Δεν μπορεί να συνδυάζει το α...ι...αι... (εννοεί ότι ρωτά για την ορθογραφία των λέξεων). Είναι δύσκολο πολύ για αυτόν. Τώρα δεν έχω όρεξη να ασχοληθώ πιο πολύ...

- Αυτό το κάνεις κάθε μέρα ή όποτε μπορείς;

Κάθε μέρα.

- Την τσάντα του παιδιού την κοιτάς κάθε μέρα, δηλ. να την προετοιμάσεις ή να δεις τυχόν διαγωνίσματα ή τετράδια;

Ντύνονται μόνα τους, όλα μόνα τους. Την τσάντα του μόνος του.

- Υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες που διαβάζει ο μικρός;

Όχι, δεν υπάρχει.

- Όποτε θέλει;

Όχι, όποτε θέλει, όποτε εμείς μπορούμε. Ας πούμε, έχουμε κανονίσει να πάμε στη δουλειά, το παίρνουμε μαζί μας. Όταν ερχόμαστε, διαβάζει.

- Κάθεσαι κοντά του όταν διαβάζει;

Μέχρι να τελειώσει, ναι (αμφισβητώ την εγκυρότητα)

- Έχεις απαιτήσεις από τις σχολικές επιδόσεις και τους βαθμούς του παιδιού σου;

Ποτέ δεν είχα, ούτε έχω στα παιδιά μου. Μια δασκάλα μου είχε πει μην φοβάσαι καλό παιδί να είναι και θα μάθει σιγά-σιγά.... και εγώ τόσο μπορούσα να δώσω ...και δεν μπορούσα να ζητάω κάτι που εγώ δεν μπορούσα να δώσω (ειλικρινής απάντηση για όσα έχει δώσει). Έβλεπα πάντως πως όταν άλλαζε δασκάλους υπήρχε διαφορά. Ποτέ δεν άκουσα κάτι για το χαρακτήρα του παιδιού απλά το διάβασμα...

- Το παιδί παρακολουθεί κάποια μαθήματα ή αθλήματα; (περιττή ερώτηση όταν γνωρίζω ότι η οικογένεια δεν έχει τη οικονομική δυνατότητα να ανταποκριθεί σε αυτά)

Ο μικρός όχι.

- Συζητάτε για το μέλλον, τι θα κάνουν;

Δεν τα πιέζω. Δεν τα πίεσα ποτέ. Ξέρεις γιατί; Έχω δει (ότι η) βία και δεν βγάζει πουθενά. Το βάζεις με το ζόρι να σπουδάσει και στο τέλος δεν κάνει τίποτα. Θα σου πω πως στο κρεβάτι του μικρού βρίσκω μόνο κατσαβίδια (υπονοεί ότι θα μάθει μια τέχνη και θα το στηρίξει)

- Σας ευχαριστώ πάρα πολύ

Σ 12

- Σ 12 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΓΟΝΕΙΣ	ΠΑΙΔΙΑ
<p><u>Ηλικία</u></p> <p>Μητέρα: 47 ετών</p> <p>Πατέρας: -</p>	<p><u>Αριθμός παιδιών</u></p> <p>2 (αγόρι & κορίτσι)</p>
<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Μητέρα: Αλβανία</p> <p>Πατριός: Έλληνας</p>	<p><u>Ηλικία</u></p> <p>15, 10 ετών</p>
<p><u>Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα</u></p> <p>Από το 1995</p>	<p><u>Τάξη φοίτησης</u></p> <p>Γ΄ Γυμνασίου</p> <p>Ε΄ Δημοτικού</p>
<p><u>Επάγγελμα γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Εποχιακές αγροτικές εργασίες, οικιακές εργασίες και φροντίδα ηλικιωμένων ατόμων</p>	<p><u>Χώρα γέννησης</u></p> <p>Ελλάδα</p>
<p><u>Μόρφωση γονέων</u></p> <p>Μητέρα: Λύκειο</p>	

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στον χώρο εργασίας της λαμβάνουσας αυτής στην οποία η συνεντευξιαζόμενη υπήρξε περιστασιακά εργαζόμενη και ο διάλογος έγινε υπό το πνεύμα εξοικείωσης. Η μετανάστρια μητέρα και τα δύο της παιδιά αποτελούν μια μονογονεϊκή οικογένεια με την παρουσία του Έλληνα πατέρα, ο οποίος αντιμετωπίζει πρόβλημα αλκοολισμού, να είναι περιστασιακή έως και μηδενική στη

ζωή και στην ανατροφή των παιδιών. Η μητέρα μεγαλώνει μόνη της τα δύο παιδιά καταβάλλοντας κάθε συνετή προσπάθεια γι αυτό.

- Πόσο συχνά επισκέπτεστε το σχολείο για να ενημερωθείτε ή να ενημερώσετε τους δασκάλους;

Εγώ είμαι συνεχώς στο σχολείο και μαθαίνω για τα παιδιά μου. Με τους δασκάλους όλους γνωριζόμαστε και τους συναντώ και έξω από το σχολείο και μου λένε τα πάντα για τα παιδιά (υπονοεί και για την διαγωγή τους).

- Δηλαδή πόσο συχνά επισκέπτεσαι το σχολείο γενικά;

Να σου πω, αν έχω πάει μεροκάματο δεν μπορώ να φύγω και να πάω στο σχολείο στις 12:00 για παράδειγμα... αλλά θα ρωτήσω κάποιον άλλον τι είπε η δασκάλα (υπονοεί άλλο γονέα) και ανάλογα θα πάω να μιλήσω μαζί της ή όχι. Πάντως εγώ θα την βρω την δασκάλα. Παίρνω και το τηλέφωνό τους και τους τηλεφωνώ (παύση που αφορά την δυσκολία της να παρευρεθεί σε ορισμένες χρονικά συναντήσεις αφού είτε θα εργάζεται , είτε δεν θα βρίσκει μεταφορικό μέσο, αφού δεν έχει ούτε αυτοκίνητο, ούτε μηχανάκι). Ξέρουν ότι δεν μπορώ και δεν έχουν πρόβλημα (υπονοεί ότι κατανοούν τις αντικειμενικές της δυσκολίες και την στηρίζουν παρέχοντας της χρόνο σε ώρες εκτός του ωραρίου του σχολείου)

- Πέρα των αντικειμενικών δυσκολιών, της δουλειάς, να παρευρίσκεσαι σε προγραμματισμένες συναντήσεις, υπήρξαν ποτέ άλλοι λόγοι, παράγοντες που να επηρεάζουν αυτή την συμμετοχή σου;

Όχι, μόνο όταν δουλεύω και αν δεν έχω μέσο να πάω... Όλο και κάποιος θα με πάει...(στο σχολείο).

- Σε περιπτώσεις που δεν δουλεύεις επιλέγεις να συμμετέχεις σε συναντήσεις εκπαιδευτικών –γονέων στο σχολείο;

Ναι

- Υπήρξαν ποτέ κάποιες δυσκολίες που να σε αποτρέπουν δηλ. να σε επηρεάζουν να συμμετέχεις σε αυτές τις συναντήσεις;

Όχι. Άσχημα έχω νοιώσει πολλές φορές παλιότερα με τον Σπ. (μεγάλος γιός) από τους γονείς και τα παιδιά . Αλλά εγώ είμαι σκληρή, δεν “κολλάω”, ακούω συνεχώς να λένε η «αλβανέζα και η αλβανέζα» αλλά με “βάζουν” στα σπίτια τους και δουλεύω στα χωράφια τους ... Εντάξει τώρα με μάθανε... Εσύ γνωρίζεις ότι εγώ ξέρω τους δασκάλους από τη δουλειά (καθαρίζει χώρους σχολικούς) και αυτοί με έχουν βοηθήσει σε ότι προβλήματα έχω με τα παιδιά. Με τον Σπ. είχα μεγάλο πρόβλημα, γιατί το παιδί έχει και άλλα θέματα από τον πατέρα του και το σχολείο ήταν γι αυτόν δράμα (το παιδί έχει τραυματικές εμπειρίες από περιστασιακές επισκέψεις του πατέρα και την έλλειψη του στην καθημερινότητα της οικογένειας,

παρακολουθείται από ψυχολόγο όταν αντιμετωπίζει πρόβλημα και είχε προβλήματα άγχους και στρες που παρουσιάζονταν με το να “βρέχει” το κρεβάτι του τα βράδια). *Αλλά είναι καλοί μαθητές και οι δύο και τι να μου πουν; Εγώ παλεύω μόνη μου με τόσα προβλήματα και τα παιδιά μου είναι καλύτερα από τα δικά τους* (εννοεί ότι είναι καλοί μαθητές)

- Σε εκδηλώσεις του σχολείου δηλ. σε γιορτές, σε παρελάσεις, στον σύλλογο γονέων συμμετέχεις όταν μπορείς;

Ε ναι! Μόνο εμένα έχουν, να μην πάω; Μετά κάνουν παράπονα (εννοεί τα παιδιά). *Εγώ δεν τα αφήνω έτσι* (εννοεί μόνα τους). *Και όταν δουλεύω και λείπω όλη μέρα, μιλάμε συνεχώς στο τηλέφωνο και τους λέω τι να φάνε, τα μαθήματα ... Ο γιός μου λέει πως μόνο αυτός λέει τα μυστικά του σε μένα. Των φίλων του οι γονείς δεν ξέρουν τίποτα...* (για την ουσιαστική επικοινωνία γονέων –παιδιών αναφέρετε)

- Ελέγχεις τα τετράδια, τα διαγωνίσματα της Ν...;

Από μικρά ναι. Μου τα λένε μόνα τους (υπονοεί τα διαγωνίσματα). *Διαβάζουμε μαζί με την Ν...*

- Έλα! η Πέμπτη είναι δύσκολη τάξη.

Τί να αφήσω;

- Εξετάζεις το παιδί μετά την μελέτη του δηλ. το διάβασμά του;

Τα κάνουμε μαζί όταν είμαι σπίτι. Τώρα αν λείπω για δουλειά, ρωτάει τον αδερφό της. Αλλιώς, θα με περιμένει να έρθω και θα το κάνουμε μαζί (παύση) ή θα με ρωτήσει από το τηλέφωνο (αφήνει να εννοηθεί ότι η περισσότερη επικοινωνία πραγματοποιείτε από το τηλέφωνο).

- Αντιλαμβάνομαι ότι παρακολουθείς καθημερινά την Ν. στις εργασίες και στα μαθήματά της.

Ευτυχώς τώρα “κόψανε” τις φωτοτυπίες και δεν τα “φορτώνουν” με εργασίες. Με τον Σπ. διαβάζαμε πολλές ώρες. Τώρα, τα καταφέρνουμε. αν και έρχομαι πάντα κουρασμένη...

- Έχεις δυσκολία με την γλώσσα και την κατανόηση κειμένων όταν διαβάζεις την Ν.;

Όταν διάβαζα τον Σπ... είχα πολύ. Διάβαζα μαζί του και τώρα γνωρίζω... γράφω... διαβάζω (δείχνει υπερήφανη για τον εαυτό της). *Εσύ ξέρεις! Με καταλαβαίνει κανείς ότι είμαι ξένη; Μόνο όσοι με ξέρουν. Στα μαθηματικά κανένα πρόβλημα (παύση) εκεί με την γλώσσα και τις ασκήσεις (παύση). Ρωτούσα και μάθαινα. Έχουμε και το internet και έχει όλες τις λύσεις και τα βοηθητικά! Ευτυχώς γιατί είναι πολύ ακριβά. (Η αλήθεια είναι πως η εκφορά της γλώσσας είναι κάτι περισσότερο από καλή και γνωρίζω προσωπικά ότι γράφει και διαβάζει σε πολύ καλό βαθμό).*

- Την τσάντα του παιδιού την ελέγχεις καθημερινά;

Τώρα όχι. Είναι καλή η Ν... δεν ξεχνά τα βιβλία της. Τα έχει όλα τακτοποιημένα (παλιότερα υπονοεί ότι το έκανε).

- Συγκεκριμένη ώρα και χρόνο έχει για να διαβάζει, δηλαδή μετά το σχολείο ή το απόγευμα;

Τώρα μην πω ψέματα... δεν ξέρω αν διαβάζουν συγκεκριμένη ώρα... Όποτε θέλουν. Τί να τους πω να διαβάσουν μια ώρα; Να διαβάσουν θέλω μόνο. Δεν έχουν και τίποτα να κάνουν όταν έρχονται από το σχολείο, να διαβάσουν και να παίζουν στο internet. Με αυτό “κολλάνε” να πω την αλήθεια και φωνάζω συνεχώς...

- Βρίσκεσαι κοντά της όταν διαβάζει η Ν...;

Στο σπίτι ναι. Κάνω και δουλειές (εννοεί ταυτόχρονα).

- Έχεις απαιτήσεις από τα παιδιά σου για τους βαθμούς και την πρόδοό τους γενικότερα στο σχολείο;

Έχω απαιτήσεις να παίρνουν καλούς βαθμούς, όχι 20ρια αλλά να είναι καλοί. Εμείς δεν πάμε φροντιστήρια. Έχουν κάποια προβλήματα στην γλώσσα και στα αγγλικά αν και τα καταφέρνουμε. Εγώ ρωτάω τις δασκάλες, δεν “κολλάω” πάω και στο σπίτι τους και μου εξηγούν. Ο Σπ... στην ενισχυτική αν και άρχισε τώρα (τέλος Φεβρουαρίου). Θα έπρεπε να είναι κάθε χρόνο η ενισχυτική, από την αρχή της χρονιάς. Εμείς δεν έχουμε τόσα χρήματα για φροντιστήρια και εγώ πόσα να ξέρω... Έμαθα και τα Ελληνικά, το ξέρεις... (νοιώθει ενοχή που δεν μπορεί να παρέχει περισσότερα)

- Η Ν... έχει βοήθεια σαν του Σπ... πέρα από εσένα;

Στο ολοήμερο κάνουν τα γραπτά με τη δασκάλα και εκεί γίνεται δουλειά. Άλλη βοήθεια όχι. (το ολοήμερο παρουσιάζεται εδώ ως μια προοπτική που θα μπορούσε να βοηθήσει τα παιδιά και να καλύψει τα “κενά” των γονιών).

- Νοιώθεις ικανοποίηση από τους καλούς βαθμούς των παιδιών σου;

Ε ναι! Είμαι εδώ και είμαι υπερήφανη γι’ αυτά. Βέβαια, ακούω και σχόλιαξέρεις... “το παιδί της αλβανέζας παίρνει 15” ή η δασκάλα της Ν. να λέει μπροστά στους άλλους “Η Ν... είναι μια χαρά μόνο λίγη προσπάθεια εδώ και κει” και σκάνε.... (ικανοποίηση για τις προσπάθειές της και στοιχεία ρατσισμού που μοιάζει πλέον να μην την αγγίζουν).

- Τα παιδιά παρακολουθούν κάποια μαθήματα ξένων γλωσσών, αθλήματα, κάποιο μουσικό όργανο;

Σου είπα μόνο ότι γίνεται στο σχολείο (εννοεί μαθήματα στη σχολική ύλη). Πάνε και παίζουν στο γήπεδο και στο παλιό Δημοτικό (δίχως συνδρομή). Αγγλικά είχα κάνει στον Σπ... αλλά τον

σταμάτησα. Νομίζω ότι η Κ. (αναφορά σε μια κυρία που διατηρεί φροντιστήριο αγγλικής γλώσσας στη περιοχή) κοροϊδεύει (διακρίνω λίγη αγανάκτηση). Πήγαινε τρία χρόνια ο Σπ... και να μην μου πει τίποτα για το παιδί; Να περνά με το ζόρι το μάθημα (εννοεί στο Γυμνάσιο); Πες δεν διαβάζει. Εγώ το έστελνα εκεί για να μάθει. Όχι και να μην μπορεί να βοηθήσει ούτε την αδερφή του! Έχω νευριάσει πολύ με αυτή. Δεν πειράζει θα τελειώσει το σχολείο (εννοεί το Λύκειο) και αν θέλει θα μάθει...(η οικογένεια δεν έχει καλά οικονομικά και η μητέρα προσπαθεί να το μεταθέσει στο μέλλον)

- Συζητάς με τα παιδιά σου για το μέλλον τους, δηλαδή τι θα γίνουν όταν μεγαλώσουν;

Μιλάμε ότι πρέπει να κάνουν κάτι, μια δουλειά. Περιμένω από τον Σπ... να ασχοληθεί με κάτι σαν μηχανικό θα έλεγα. Του αρέσει αν και είναι πολύ ευαίσθητος γενικά. Η Ν. δεν ξέρει. Είναι μικρή ακόμα. Τι να πει;

- Εσύ τα παροτρύνεις γενικά να κάνουν κάτι δηλαδή να πάνε σε μια σχολή, να μάθουν μια τέχνη, να μπουν στο Πανεπιστήμιο ή σε ένα ΤΕΙ;

Ναι αλλά δεν έχω μεγάλα όνειρα. Ποτέ δεν ξέρεις τι θα γίνει

- Που βλέπεις το μέλλον των παιδιών σου να είναι καλύτερο; Θέλω να πω αν θεωρείς αβέβαιο το μέλλον τους στην Ελλάδα και ίσως θα ήταν καλύτερα να μεταναστεύσουν ή να γυρίσουν στη πατρίδα σου.

Αν μπορούσα θα είχα φύγει για την Αλβανία. Είναι η οικογένειά μου εκεί. Θα ήμουν καλύτερα (υπάρχει νομικό πρόβλημα να φύγει με δύο ανήλικα παιδιά)

- Εννοείς από άποψη δουλειάς είναι καλύτερα;

Όχι εγώ δεν έχω μείνει από δουλειά. Τα κάνω όλα. Το ξέρεις. Για ασφάλεια θα ήμουν καλύτερα.

- Για τα παιδιά;

Δουλειά έχει η Ελλάδα, αρκεί να δουλεύεις. Αν μάθουν μια δουλειά και δεν τραβάει, ας κάνουν κάτι άλλο. Αλλιώς Αλβανία εάν περάσουν τα 18 (παύση). Ας είμαστε σοβαροί! Πως να φύγουν; Οι φίλοι τους είναι εδώ. Δύσκολο το βλέπω να σου πω.

- Σε ευχαριστώ πολύ.
-

Κατηγορία 1^η : Η επικοινωνία των μεταναστών γονέων με τους εκπαιδευτικούς και οι παράγοντες που την επηρεάζουν

	Συχνότητα επισκέψεων στο σχολείο	Συνεργασία με εκπαιδευτικούς	Συμμετοχή στις ομαδικές συναντήσεις του σχολείου	Συμμετοχή στις εκδηλώσεις του σχολείου
Σ1	Όποτε μας καλούν	Πηγαίνω στο σχολείο αλλά δεν έχω απαιτήσεις... Εγώ μέσα μου ένιωθα ξένη, γι' αυτό δεν πήγαίνα από μόνη μου	Πηγαίνω αλλά δεν μιλάω Το πρόβλημα η γλώσσα	
Σ2	Όποτε πρέπει, είναι βασικό να συναντάς τους δασκάλους και να έχεις μια επικοινωνία.			
Σ3	Πολύ συχνά, αν και δεν Τρελαίνομαι			Οικογενειακά πηγαίνουμε
Σ4	Νηπιαγωγείο			
Σ5	Συχνά	Δεν νοιώθω άνετα με τη δασκάλα, ίσως επειδή δύο-τρεις φορές που τις έχω μιλήσει μου έχει φερθεί λίγο απότομα.	Πηγαίνω αλλά δεν μιλάω. Είμαι κλειστή.	Έρχομαι σε όλες τις γιορτές του σχολείου, αρέσει στα παιδιά αλλά και σε μένα αρέσει πολύ
Σ6	Όποτε μας Καλούν			
Σ7	Όποτε μας καλούν	Στην αρχή ένιωθα άβολα	Πάω αλλά δεν μιλάω. Φοβάμαι μην μπερδευτώ γιατί δεν ξέρω καλά ελληνικά.	
Σ8	Όποτε μας καλούν	Με το μεγάλο γιο γιατί δεν ήξερα τη γλώσσα	Ναι πάω αλλά δεν καταλαβαίνω κάποιες λέξεις που λένε	
Σ9	Όταν μας καλούν, ρωτάω τον δάσκαλο ή τη δασκάλα για το παιδί, αλλά πάω και μόνη μου. Στην αρχή της χρονιάς πολύ συχνά για να γνωρίσω και το δάσκαλο αλλά και μετά πάω αρκετά συχνά ... γιατί άμα ο δάσκαλος είναι καλός βοηθάει και μένα να βοηθώ καλύτερα το παιδί.	Πρόβλημα με μία δασκάλα. Δυναμική παρέμβαση στο σχολείο	Από τους γονείς είχα πρόβλημα	Είμαι από τους πρώτους. Η Ντ... είναι και σημαιοφόρος
Σ10		Με μια δασκάλα θύμωσα πολύ που μου είπε να πάει στο		

		ολοήμερο για να λυθεί η γλώσσα του, γιατί εμείς είμαστε αλλοδαποί και αυτό θα του κάνει καλό		
Σ11	Εγώ στους βαθμούς έχω νεύρα, τους παίρνω και φεύγω			
Σ12	Εγώ είμαι συνεχώς στο σχολείο και μαθαίνω για τα παιδιά μου. Με τους δασκάλους όλους γνωρίζομαστε και τους συναντώ και έξω από το σχολείο και μου λένε τα πάντα για τα παιδιά		Από τους γονείς είχα πρόβλημα και έχω νοιώσει πολλές άσχημα. Αλλά εγώ είμαι σκληρή, δεν "κολλάω", ακούω συνεχώς να λένε η «αλβανέζα και η αλβανέζα» αλλά με "βάζουν" στα σπίτια τους και δουλεύω στα χωράφια τους ...	

Κατηγορία 2^η : Συμμετοχή των μεταναστών γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και παράγοντες που την επηρεάζουν

	Εμπλοκή των γονέων στην καθημερινή προετοιμασία των παιδιών τους για το σχολείο	Αναγνώριση της σημαντικότητας της εμπλοκής των γονιών στη μάθηση στο σπίτι	Ωθηση σε εξωσχολικές δραστηριότητες	Απαιτήσεις από τις σχολικές επιδόσεις
Σ1	Δεν έχω και χρόνο ... γυρνάω αργά στο σπίτι, ο άντρας μου δεν ενδιαφέρετε καθόλου Εγώ δουλεύω πολλές ώρες... τα παιδιά ήταν πάντα μόνα τους στο σπίτι. Διαβάζουν όποτε θέλουν.	Μαθηματικά... μπορώ και ιστορία όταν τα "λέει", εγώ κρατώ το βιβλίο, παλιότερα έκανα ότι καταλάβαινα να διαβάζω για να διαβάζει και η Μ. να μην με καταλάβει δηλαδή και δεν διαβάζει Να σου πω αλήθεια, αν είχα τα λεφτά που έχω χαλάσει στους δασκάλους και στα φροντιστήρια θα είχα φτιάξει ένα σπίτι. Στη μεγάλη δασκάλα στο σπίτι μέχρι & το γυμνάσιο στη μικρή μέχρι τη Πέμπτη	Αγγλικά & Παραδοσιακοί Χοροί	Ναι πολύ... Δεν θέλω γενικά να μην είναι καλά παιδιά και να μας κουτσομπολεύουν Είμαστε ξένοι και θέλω να μην κάνουμε κάτι κακό και τα παιδιά να μην έχουν προβλήματα και να τα βλέπουν διαφορετικά και να έχουν πρόβλημα αυτά με τους άλλους.
Σ2	Κάθε μέρα, Αμέ. Προί- προί σήμερα διαβάζαμε την Γεωγραφία γιατί είχε διαγώνισμα, «Ελα, έλα του λέω...» Διαβάζει μόνος, και το βράδυ, όταν τελειώνω τη δουλειά, τον ελέγχω.	Το πρόβλημα είπε ο γιατρός και η δασκάλα είναι ότι μιλάμε ρουμάνικα ακόμα στο σπίτι. Δεν μπορούσε να γράψει σωστά... Πήγαμε σε γιατρό, έκανα λογοθεραπείες. Ο νονός του τον βοηθάει πολύ στα μαθήματα	Αγγλικά, σκάκι, Υπολογιστές, θέατρο	θέλω να είναι καλός. Γιατί δεν τον βάζω να δουλέψει... έχει χρόνο... πρέπει να είναι καλός... έχω απαιτήσεις.
Σ3	Από τη στιγμή που θα μπουν στο σπίτι τα ρωτάω τι έχουν να κάνουν βγάζουν τα τετράδια και τα βλέπουμε. Τα ρωτάω τι έκαναν, πώς πέρασα Είμαι πολύ κοντά τους Έρχονται, τρώνε, ξεκουράζονται και μετά κάνουν τα μαθήματά τους. Έχουμε	Διαβάζουμε στα ελληνικά, και στο σπίτι μόνο ελληνικά μιλάμε, και μόνο κάποιες λέξεις στα αλβανικά	Αγγλικά, ποδόσφαιρο	Θέλω τα παιδιά μου να είναι καλοί μαθητές, ποιος δεν το θέλει

	πρόγραμμα κάθε μέρα			
Σ4	Νηπιαγωγείο Μόνο ο ο χρόνος της δουλειάς μ' εμποδίζει να είμαι πιο κοντά	Του χρόνου που θα πάει στο δημοτικό, θα προσπαθήσω να την βοηθάω όσο πιο πολύ μπορώ, γιατί εγώ μιλάω καλύτερα ελληνικά. Δεν έχουμε και κανέναν άλλο.	Αν έχουμε την οικ. άνεση θα κάνει χορό και αγγλικά	Επειδή εγώ ήμουν καλή Μαθήτρια στα λίγα χρόνια που πήγα σχολείο, θα ήθελα να είναι κι' αυτή καλή και θα είμαι και πολύ απαιτητική μαζί της.
Σ5	Με τον μεγάλο ελέγχο τα μαθήματα του καθημερινά και φωνάζω γιατί δεν κάθεται να διαβάσει. Τον βοηθάω πάρα πολύ και γι' αυτό έχει το κεφάλι του ήσυχο. Ξέρει ότι η μαμά ξέρει τα μαθήματα και ότι έχει έχει αφήσει πίσω θα έρθει και θα βοηθήσει και θα τα κάνω γρήγορα.	Στο διάβασμα χρησιμοποιούμε μόνο ελληνικά, αποκλειστικά	Αγγλικά, ποδόσφαιρο	Έχω μεγάλες απαιτήσεις γιατί θέλω στη ζωή του να γίνει κάποιος και αν δεν πάρει τις βάσεις στο δημοτικό, που παίρνει τα κυριότερα πράγματα, πιστεύω ότι δεν θα συνεχίσει το σχολείο.
Σ6	Εγώ τον βοηθάω σχεδόν καθημερινά. Η μελέτη γίνεται συνήθως μετά την επιστροφή από το κολυμβητήριο.	Κάποιες φορές βοηθάει η ανιψιά μου που έχει τελειώσει το λύκειο εδώ. Στο σπίτι μιλάμε ελληνικά. Δεν έχουμε αφήσει βέβαια τη γλώσσα μας αλλά το παιδί μόνο καταλαβαίνει, δεν μιλάει.	Κολυμβητήριο και του χρόνου, να είμαστε καλά και με δουλειά, και θα αρχίσει αγγλικά.	Δεν έχω ιδιαίτερες απαιτήσεις με το παιδί, δεν τον πιέζω, αυτό που θέλει να κάνει ας το κάνει
Σ7	Είμαι από 'πάνω' του συνέχια. τον πιέζω πολύ να διαβάσει Διαβάζει, όπως είναι το πρόγραμμα κάθε μέρα	Στα μαθηματικά δεν έχω ανάγκη, αλλά με τη γλώσσα. Εγώ ξέρω να διαβάσω, δεν ξέρω να γράφω. Το βάζω να γράφει όλο το μάθημα. Στην ιστορία, κλπ διαβάζει και εγώ τον ακούω να το λέει. Έχει το νομό του που είναι Έλληνας και μας βοήθησε πολύ.	Αγγλικά, Γερμανικά, Μπάσκετ	Έχω απαιτήσεις, αλλά είναι καλός στο σχολείο και νοιώθω υπερφάνεια
Σ8	Το μεσημέρι διαβάζει για το σχολείο και τα Αγγλικά της. Μετά έρχεται η κοπέλα και και κάνουν μάθημα. Τα διαγωνίσματα κοιτάω πάντα για να ξέρω τι κάνει στο σχολείο.	Αυτό με τη γλώσσα και που δεν ήξερα να βοηθήσω τα παιδιά μου στο σχολείο, και πολλές ώρες δούλευα μεροκάματο. Λίγο ο αδερφός της την βοήθησε στην πρώτη δημοτικού. Μετά έχω βάλει δασκάλα και έρχεται κάθε μέρα σπίτι και κάνει μάθημα.	Αγγλικά Δεν κάνει άθλημα γιατί δουλεύουμε όλη μέρα και δεν μπορούμε να την πηγαίνουμε	Εγώ... δουλεύω όλη μέρα για να πληρώνω για τα μαθήματα (εννοεί πως έχει απαιτήσεις)
Σ9	Συνήθως διαβάζουν όταν έρχονται από το σχολείο και τα ελέγχο κάθε μέρα.	Στα ελληνικά διαβάζουμε και μιλάμε μεταξύ μας για να μην δυσκολευτούν στο σχολείο. Στα μαθηματικά πάντα ανακατευόμουν. Τη γλώσσα δεν μπορώ να τη καταλάβω. Παίρνω βοηθητικά (βιβλία) και έχω πάρει και την μπλε γραμματική (βοηθητικό σχολικό εγχειρίδιο). Είναι δύσκολο να το	Αγγλικά, καράτε	Εντάξει απαιτήσεις έχω και από βαθμούς, τιμωρία, πρώτα κόβετε το Internet. Αλλά και συμπεριφοράς, γιατί έχουμε κανόνες στην κοινωνία και αναγνωρίζεται η καλή συμπεριφορά. Το παιδί πρέπει

		διαχειριστώ...		να μάθει να επιβιώνει.
Σ10	Ο πατέρας τους ποτέ δεν κάθισε μαζί τους. Μέχρι πέρσι τον είχα από κοντά, τα περισσότερα τα κάναμε μαζί. Φέτος είπε η δασκάλα να τα αφήνουμε να διαβάζουν μόνα τους. Δεν τον αφήνω όμως να μην διαβάζει. Έχουμε πρόγραμμα Διαβάζουν μετά το σχολείο, μετά έχουν φροντιστήρια μπάλα	Στα μεγαλύτερα παιδιά δούλευα στην οικοδομή και δεν ήμουν πάντα εκεί που διάβαζαν (Παρατήρησα ότι με την παρουσία της και με τις διδαχές της παρότρυνε τα παιδιά της να διαβάσουν, καθώς και με την βοήθεια ίσως δασκάλων στο σπίτι, το οποίο υπονοεί αλλά δεν παραδέχεται. Πιστεύω ότι συγκαλύπτει έντεχνα την άγνοια της ως προς την βοήθεια πρακτικά στο διάβασμα των παιδιών, καθώς και σε εμένα αποφεύγει να απαντήσει σε ουσιώδη πάνω στο διάβασμα)	Αγγλικά, Μπάσκετ, Περιβαλλοντικά Μαθήματα Δεύτερη γλώσσα, ανάλογα με τι θα κάνει σχολείο	Φυσικά (και έχω απαιτήσεις), έχουμε ένα όνειρο του λέω Ο μεγάλος μου σπουδάζει σε ΤΕΙ ο δεύτερος είναι καλός μαθητής, είναι παραστάτης, και ο μικρός καλός είναι. Αλλά να είναι και καλά παιδιά. Στο σχολείο πρέπει να μαθαίνουν να είναι και καλά παιδιά. Εδώ δεν μαθαίνετε τρόπους στα παιδιά.
Σ11	Κοίτα έχουν σπάσει τα νεύρα μου (έχει υποστεί εγκεφαλικό). Τα παιδιά δεν παίρνουν καλά τα γράμματα. Διαβάζει όποτε εμείς μπορούμε. Ας πούμε, έχουμε κανονίσει να πάμε στη δουλειά, το παίρνουμε μαζί μας. Όταν ερχόμαστε διαβάζει Ντύνονται μόνα τους, όλα μόνα τους. Την τσάντα του μόνος του.	Εγώ μπορώ να του πω να κάνει ωραία γράμματα. Δεν μπορεί να συνδυάζει το α...ι...αι... (εννοεί ότι ρωτά για την ορθογραφία των λέξεων). Είναι δύσκολο πολύ για αυτόν. Τώρα δεν έχω όρεξη να ασχοληθώ πιο πολύ... Όταν τα παιδιά πάνε φροντιστήριο, είναι κοροϊδία, πεταμένα χρήματα. Το έζησα με τον Β. που έδωσα 4-5 χιλ.ς ευρώ να μάθει μια γλώσσα αγγλική και δεν έμαθε τελικά. Είχα δασκάλα σπίτι και το πλήρωσα με το παραπάνω. Τρία χρόνια κοροϊδευε και δεν είχε πάει εξετάσεις καθόλου		Ποτέ δεν είχα, ούτε έχω απαιτήσεις στα παιδιά μου, και εγώ τόσο μπορούσα να δώσω ... και δεν μπορούσα να ζητάω κάτι που εγώ δεν μπορούσα να δώσω
Σ12	Διαβάζουμε μαζί όταν είμαι σπίτι. Αν λείπω για δουλειά, ρωτάει τον αδερφό αλλιώς, θα με περιμένει να έρθω και θα το κάνουν μαζί, αν και έρχομαι πάντα κουρασμένη... ή θα με ρωτήσει από το τηλέφωνο (αφήνει να εννοηθεί ότι η περισσότερη επικοινωνία πραγματοποιείται από το τηλέφωνο). Δεν ξέρω αν διαβάζουν συγκεκριμένη ώρα... Όποτε θέλουν	Όταν διάβαζα τον μεγάλο είχα πολύ πρόβλημα. Διάβαζα μαζί του και τώρα γνωρίζω, γράφω, διαβάζω. Στα μαθηματικά κανένα πρόβλημα, εκεί με τη γλώσσα και τις ασκήσεις. Ρωτούσα και μάθαινα. Έχουμε και το internet και έχει όλες τις λύσεις και τα βοηθητικά. Ευτυχώς γιατί είναι πολύ ακριβά (τα βοηθητικά) Εμείς δεν πάμε φροντιστήρια, δεν έχουμε τόσα χρήματα. Έχουν κάποια προβλήματα στην γλώσσα και στα αγγλικά αν και τα καταφέρνουμε. Ο Σπ...στην ενισχυτική αν και άρχισε τώρα, Η μικρή στο ολοήμερο κάνουν τα γραπτά με τη δασκάλα και εκεί γίνεται δουλειά	Όχι, λόγω οικονομικών προβλημάτων	Έχω απαιτήσεις να παίρνουν καλούς βαθμούς, όχι 20ρια αλλά να είναι καλοί. Είμαι υπερήφανη γι' αυτά. Βέβαια, ακούω και σχόλια ...ξέρεις... "το παιδί της αλβανέζας παίρνει 15» ή η δασκάλα της Ν. λέει μπροστά στους άλλους «Η Ν... είναι μια χαρά μόνο λίγη προσπάθεια εδώ και κει» και σκάνε...

Κατηγορία 3^η: Προσδοκίες των μεταναστών γονέων για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους

	Συνέχιση των σπουδών μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση	Κύριοι λόγοι συνέχισης των σπουδών	Προσδοκίες για την επαγγελματική	Η μεταναστευτική ιδιότητα πηγή άγχους
--	--	------------------------------------	----------------------------------	---------------------------------------

			αποκατάσταση των παιδιών τους	και ανησυχίας για το μέλλον των παιδιών
Σ1	Τώρα η μεγάλη σπουδάζει, ε... και η μικρή θέλω ...	πως θα ζήσουν αν δεν σπουδάσουν	θέλω να κάνουν μια καθαρή δουλειά (όχι χειρωνακτική)	Εδώ είναι η ζωή μας, δεν έχω σκεφτεί ότι θα μπορούσαν να είναι κάπου αλλού. Δεν θέλω να μην είναι καλά παιδιά και να μας κουτσομπολεύουν. Είμαστε ξένοι και θέλω τα παιδιά να μην έχουν προβλήματα και να τα βλέπουν διαφορετικά. Τώρα τη μεγάλη δεν την καταλαβαίνεις ότι είναι αλβανίδα
Σ2	δεν είναι κακό να πάει πανεπιστήμιο ο Κ. εάν είναι καλός... και η μικρή άμα είναι και αυτή καλή, αλλά το αγόρι είναι μεγαλύτερη ανάγκη.			Η Ρουμανία είναι στην Ε.Ε. Εάν τα πράγματα δεν ήταν έτσι δεν ξέρω τι θα έκανα... θα το σκεφτόμουν να σπουδάσουν εδώ ... σίγουρα
Σ3	Από την ώρα που γεννήθηκε ο μεγάλος έφαγα, ρόταγα, ήθελα να ξέρω για τα σχολεία εδώ γιατί θα ήθελα πολύ να συνεχίσουν, να σπουδάσουν		Ας σπουδάσουν ότι θέλουν, ό,τι κι αν είναι αυτό, χημεία, φυσική, κάτι πιο απλό, νοσοκόμοι, όμως ο μεγάλος μου θέλει να γίνει γιατρός.	εδώ είναι το σπίτι τους, γι' αυτό και φοβάμαι για τις παρέες τους, για το σχολείο τους. Δεν θέλω να δίνουμε δικαιώματα, θέλω να είμαστε "σαν τους άλλους", όπως όλοι
Σ4	Θα ήθελα να σπουδάσει, θα την πιέσω στο να σπουδάσει	Θα ήθελα να σπουδάσει, όχι όπως εμείς που δουλεύουμε όλη μέρα για ένα μεροκάματο	Ίσως γιατρός, γιατί είναι καθαρή δουλειά, καλή δουλειά και οικονομικά. Αν τις αρέσει κάτι άλλο θα την αφήσω να κάνει ότι θέλει. Δεν θα την πιέσω, μόνο στο να σπουδάσει	Προσπαθώ πάρα πολύ, και για τη μικρή και αφού εδώ, μάλλον θα είμαστε πρέπει και να τις μιλάω και να την βοηθάω στα ελληνικά
Σ5	Το όνειρό μου είναι να συνεχίσει τις σπουδές, εγώ θα προσπαθήσω μέχρι το τέλος	Γιατί να πας να δουλέψεις σε μια δουλειά που είναι πολύ χαμηλή, με πολύ χαμηλό μισθό, αύριο θα κάνεις οικογένεια, άμα έχεις ένα δίπλωμα, πάντα βρίσκεις κάτι σημαντικό, με καλύτερο ποσοστό χρημάτων. . Εγώ αν είχα τη δυνατότητα θα πήγαινα ακόμα παραπάνω απ' ότι έχω πάει	Για το γιό μου θα μου άρεσε πολύ να γίνει γιατρός. Η μικρή έχει ταλέντο στο μπαλέτο, θα μου άρεσε. Εγώ ότι θέλουνε, αρκεί να θέλουνε να κάνουνε κάτι, να γίνουμε κάποιοι.	Όταν πρωτοήρθα στην Ελλάδα είχα σε μεγάλο βαθμό ρατσισμό. Τέλος πάντων, τα χρόνια περάσανε, μάθαμε. Τα παιδιά μου πιστεύω ότι μεγαλώνουνε σε λίγο καλύτερη εποχή από τη δική μου
Σ6	Σαν γονιός θα ήθελα να σπουδάσει	οι σπουδές είναι σημαντικό πράγμα για τη ζωή ... και γω ήμουν καλός μαθητής αλλά ... δεν συνέχισα, ήρθα με τους γονείς μου στην Ελλάδα	Εγώ μπήκα στο πανεπιστήμιο, πολιτικός μηχανικός, αλλά δεν πήγα, οι συγκυρίες δεν άφησαν, δεν πρόλαβα, ωραία θα ήταν να το κάνει αυτός	Στην Αλβανία το παιδί δεν έχει πάει ποτέ. Οι δικοί μου είναι όλοι εδώ, μόνο οι γονείς της γυναίκας μου, οι παππούδες του, είναι εκεί
Σ7	Θέλω να σπουδάσει. Πολύ. Είναι καλός μαθητής και εγώ θα τον βοηθήσω. Βλέπω έχει δυνατότητες	Είμαστε μορφωμένοι στην οικογένεια. Τα αδέρφια μου και οι κόρες τους είναι γιατροί, σπουδάζουν	είπε ότι θέλει να γίνει χημικός-μηχανικός. Εγώ έχω κάνει το ίδιο και το αγαπώ. Είναι καλό επάγγελμα	Ο Π. δυσκολεύεται να πει ότι είμαστε Αλβανοί, δεν το ξέρουν οι φίλοι του, εγώ προσπαθώ να μην

		στη Ιταλία και στο Βέλγιο		μιλάω πολύ όταν οι φίλοι του έρχονται να παίξουν νοιώθει ότι διαφέρει, πολύ. Μια φορά μου είπε “Μου κατέστρεψες τη ζωή...” Είναι δύσκολα στην Ελλάδα τώρα. Μπορεί να αλλάζουν όταν μεγαλώσει ο Π. Μπορεί και να σπουδάσει στη Ιταλία όπως η ανιψιέ μου και να ζήσει εκεί όπως αυτές
Σ8	Θέλω να πάει στο πανεπιστήμιο, να γίνει κάτι μεγάλο	Θέλω να προσπαθήσει για να έχει μια καλή δουλειά ... για να ζήσει καλά	θέλει να γίνει γιατρός για ζώα, κτηνίατρος και γω θέλω να γίνει γιατρός, για μας στην Αλβανία είναι μεγάλο πράγμα να είσαι γιατρός. Εδώ, θα φτιάξει ιατρείο για ζώα, όλοι έχουν ζώα στην Ελλάδα...	Είμαστε ξένοι για την Αλβανία όταν πάμε μας λένε φραγκάτος και εδώ πάλι ξένοι; Τώρα παρίδα των παιδιών είναι η Ελλάδα όχι η Αλβανία. Εμείς θέλουμε να είμαστε Έλληνες, η κόρη μου νόμιζε πως είμαστε Έλληνες, δεν ήξερε μέχρι πριν λίγο καιρό πως εμείς είμαστε Αλβανοί. Ποτέ δεν το συζητήσαμε σπί αλλά κάποιο κορίτσι την ρώτησε αν είναι αλβανίδα και τώρα έχει πρόβλημα και όλο μας ρωτά και στεναχωριέται.
Σ9	Και για τα δύο παιδιά μου θέλω πολλά περισσότερα από το Λύκειο. Θέλω να πάνε Πανεπιστήμιο	Πάνο από όλα να είναι μορφωμένα	Αν ρωτάνε εμένα, θα τους πω γιατρός. Γιατί όπου και να πάνε θα βρουν δουλειά. Από κει και πέρα ότι προτιμάνε αυτά. Θα ήθελα κάτι μακριά από τον κόσμο φυσική, χημεία, να δουλεύουν σε εργαστήρια και να μην έχουν επαφή με κόσμο. Είναι κουραστικό	Θέλω τα παιδιά να φύγουν να πάνε Αμερική. Πουθενά αλλού ... είναι πιο δημοκρατική και αξιόπιστη Είναι η μόνη χώρα που μπορείς να κάνεις το όνειρό σου πραγματικότητα. Πιστεύω ότι έχουν τον πιο λίγο ρατσισμό από όλο τον κόσμο.
Σ10	Έχουμε ένα όνειρο, θα πάμε στο σχολείο και θα σπουδάσουμε. Ο μεγάλος μου είναι τριτοετής φοιτητής, ο δεύτερος στο γυμνάσιο είναι παραστάτης και ο τρίτος ακολουθεί		θα σπουδάσουμε και αν δεν βρίσκουν δουλειά θα πάνε στην οικοδομή με τον πατέρα τους	Εμείς όταν ο μεγάλος έπρεπε να πάει σχολείο αποφασίσαμε που θα μείνουμε. Είπαμε εδώ γιατί στην Αλβανία τα πράγματα δεν είναι καλύτερα. Τώρα πάμε στην Αλβανία και μας λένε Έλληνες, είμαστε ξένοι εκεί. Τους λέω πως αν δεν πάνε φροντιστήριο, αγγλικά, μπάλα, πώς θα κάνουν παρέα με τα παιδιά των άλλων (των Ελλήνων). Πρέπει και εμείς να τα κάνουμε αυτά για να παίζουν μαζί σας
Σ11	Σπουδάζουν όλα και δεν δουλεύουν. Δεν τα πιέζω, δεν τα πίεσα ποτέ. Έχω δει (ότι η) βία δεν βγάζει πουθενά. Το βάζεις με το ζόρι		στο κρεβάτι του μικρού βρίσκω μόνο κατασβίδια	

	να σπουδάσει και στο τέλος δεν κάνει τίποτα.			
Σ12	Δεν έχω μεγάλα όνειρα αν και και ποτέ δεν ξέρεις τι θα γίνει		Πρέπει να κάνουν κάτι, μια δουλειά. Περιμένω από τον Σπ. να ασχοληθεί με κάτι σαν μηχανικό. Του αρέσει αν και είναι πολύ ευαίσθητος.	Εγώ, αν μπορούσα θα είχα φύγει για Αλβανία. Είναι η οικογένειά μου εκεί. Θα ήμουν καλύτερα (υπάρχει νομικό πρόβλημα να φύγει με δύο ανήλικα παιδιά) Τα παιδιά; Ας είμαστε σοβαροί! Πως να φύγουν; Οι φίλοι τους είναι εδώ.